

204276

SAYI : 48

2003 / 2

FİYATI: 2.500.000 TL

ISSN 1301 - 6784

NİSAN - HAZİRAN 2003

çveneburi

KÜLTÜREL DERGİ

ჩვენებური

კულტურული კრებული

Okumak Çoruh havzasına yapılan yolculuktur...

Prof. Dr. Ekrem Erden bütün sır perdeleri araladı

www.livaneligazetesi.com Nisan 2003

"Eko Tren" ile "güne" deyin!! Ekorumen... Program katılmak için... YENİDÜNYA, 2002/25 75 5034-16

LEHEN 6 SEBEP

1 PETROL ZENGİNLİĞİ

Dünya petrolünün yüzde 25'i ABD'ye... ABD'nin kendine yönelik terörü...

İşte Amerika ve İngiltere'nin Irak'a saldırısının arkasında yatan gerçekler

5 FİLİSTİNE YARDIM

Yarış sonrası Irak'ta büyük oranda... SİLAH SANAYİ

2 ÇİHAN HAKİMİYETİ

ABD çohn hakimiyete karar vermiş... ABD'nin Ortadoğu'daki hakimiyeti pekiştirme çabasında

3 SAHİMLER VE İSRAİL

ABD yönetiminin ilk dışay politikası... Bir aralımda İsrail'in Ortadoğu'da hakimiyeti pekiştirme çabasında

4 SİNİRLER DEĞİŞECEK

Savaş sonrası Irak'ta büyük oranda... SİLAH SANAYİ

6 SİLAH SANAYİ

Silah sanayideki teknolojinin hızla geliştiği ve dünya genelinde pazarın genişlemesi...

İnsanlık başbakanı hınsaf

Kars Belediye Başkanı Naif Albayrak, Doğu Kapısı'nı Karadeniz'i geçimden, Karadeniz'i politikakarla, Karadeniz' mafiası tarafından ellilerden alındığını iddia etti

Acarlarda mini Artvin platformu

Acarlar aralığı bir yemeğe ve sahilde yapıldı... Artvin Sivahler Topluluğu... Çoruh Havzası Milli Gevrek Müzesi

Abhazya'da barış umudu

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile... Abhazya'da barış umudu

Muhtesem gece

7 Mart Artvin'in Kurtuluş Günü... Muhtesem gece

Kars Belediye Başkanı Naif Albayrak... İÇİNDEKİLER... Akyaz'da ilaç operasyonu... Sahte nikah endişesi... Kahraman Koçak'ın mutlu günü... Kadıköy'de Artvin gecesi... 4 bin kişi ile kurtuluş coşkusu... Sakarya'da KÖY-TUR depremi... Kavakçı ile dobra dobra röportaj

Canlı yayınlı satış... Bülent Abaz Hopa Lirama Genel Müdürü ve 40'lik bir fotoğraf sanatısı...

Kafkasya'ya yeni bir bakış açısı lazım... Kafkasya'da 250 milyon insanın yaşadığı... Kafkasya'da yeni bir bakış açısı lazım

Gülekin Toker'e 'korkutan ödül'... Ormanlan kurtulun böceğe aşk tutmayın... Hopa'da sahte dolan operasyonu

Ormanlan kurtulun böceğe aşk tutmayın... Hopa'da sahte dolan operasyonu

Hopa'da sahte dolan operasyonu... Adnan Kaçgıncı ve Özgürce Suter... Hopa'da sahte dolan operasyonu

LİVA NELİ GAZETESİ

çveneburi

Kültürel Dergi

ISSN 1301-6784

Nisan-Haziran 2003 Sayı 48
(Üç Ayda Bir Yayınlanır)

TOTAL

Müşavirlik ve Müessesilik Ltd. Şti Adına

Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Osman Nuri MERCAN

Yayın Kurulu

Davut KAPTAN, Erdal KÜÇÜK (TSIVNARİDZE)
M. MUAZZEZ, Osman Nuri MERCAN, İberyay ÖZKAN,
Uğur TANIYAN (ZUBİENTİ), Mustafa YAKUT,
Abdullah ZORLU (ZOLİDZE)

Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar

Ali ALTUN, Giorgi ANÇABADZE,
Ayşe COŞKUN, Zehra COŞKUN,
Fahrettin ÇİLOĞLU, Şota DOĞANADZE,
Miheil GELİAŞVİLİ, Ulaş Başar GEZGİN,
Özbey İMAMOĞLU, Nana KAÇARAVA,
Erdal KÜÇÜK, İrine MARŞANİA,
Oğuz MEDETOĞLU, Boris MIHAILOV,
Guram ODIŞARIA, İberyay ÖZKAN, Murat ŞAHİN,
Noclar ŞENGELİA, Hüseyin UYGUN,
Abdullah ZORLU, Giorgi ZUMBADZE

Yazışma Adresi

Halaskargazi Caddesi Simge Apt. No: 59
Kat: 6 D.5 Harbiye-İstanbul
Tel: (0212) 231 79 28-233 56 82
Faks: (0212) 246 02 27
İnternet: <http://www.cveneburi.net>
e-mail: cveneburi@cveneburi.ejb.net

Fiyatı

2.500.000 TL (KDV Dahil)

Dağıtım

DDP ve Dünya

Abone

ABONET

e.mail: abonet@abonet.net
(0212) 222 83 32 - 222 72 06 - 210 01 10
Faks: (212) 222 71 10

Dizgi ve Sayfa Düzeni

Şerife Uyar

Matbaacılık Hizmetleri

Livane (0212) 501 88 54

Baskı

Kitap Matbaacılık

Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarına aittir. Gönderilecek yazılar daktilo edilmiş olmalı; derleme ve çevirilerde kaynak belirtilmeli; çeviri yazılar orijinaliyle birlikte gönderilmelidir.

içindekiler

NOE'S KİDOBANI

2

GÖRÜŞ-DÜŞÜNCE

Fahrettin ÇİLOĞLU

Soykırım Sonrası Abhazya'da Rusya'nın Faaliyetleri 5
Boris MIHAILOV

Türkiye ve Gürcüstan: İki komşu Halkın
Refahı ve Barışı İçin İşbirliği 12
Şota DOĞANADZE

TARİH

Abhazya Tarihi Belgeleri Üzerine Kısa bir İnceleme 17
G. ANÇABADZE - N. ŞENGELİA

ETNOĞRAFYA-FOLKLOR

Maçaheli'de Geleneksel Şarkılar 23

İberyay ÖZKAN

Ünye Güretileri - 2 25
Murat ŞAHİN

Bir Gürcü Köyü: Melenagzi 28
Abdullah ZORLU

Türkiye'de Gürcü Köyleri - 25 29
İberyay ÖZKAN

Gürcü Atasözleri ve Deyişleri - 3 30
Giorgi ZUMBADZE

Gürcülerde Halk Dansları - 10 31
Oğuz MEDETOĞLU

EDEBİYAT-SANAT

Gürcü Yazını 32
Ulaş Başar GEZGİN

İlia Çavçavadze'den Şiirler 35
Hüseyin UYGUN

Manastırdan Çıkan Diana 36
Guram ODIŞARIA

Kolay Okunan Resim 37
Ayşe COŞKUN

YAŞAM-KÜLTÜR

İnternet Dünyası - www.savsat.com 38
Erdal KÜÇÜK (TSIVNARİDZE)

Gürcüstan'a Dost Ziyareti 39
Miheil GELİAŞVİLİ

Gürcüstan'ın Sağlık Sistemi 40

GÜRCÜCE

Lazca-Megrelce-Gürcüce-Türkçe Sözlük 42

Bulbulis Yubile - 10 43

HABERLER-BASINDAN

44

Noe'S Kidobanĭ (*ნოეს კიდობანი*)

Fahrettin ÇİLOĞLU

fahrettinciloglu@hotmail.com

İlyada'da iki Gürcü sanatçı

İlyada, Beyoğlu'nda İstiklal Caddesi Tur-nacıbaşı Sokak'ta küçük bir galeri. Burada, uluslararası üne sahip iki Gürcü sanatçının, ressam Gogi Çagelişvili (*გოგი ჩაგელიშვილი*) ile seramik sanatçısı Otar Şarabidze'nin (*ოთარ შარაბიძე*) yapıtları sürekli sergileniyor.

İki sanatçının yaşadığı kentlerden biri de İstanbul olmuş. Gogi ve Otar sürekli İstanbul'da bulunmamakla birlikte, ikisinin de burada atölyeleri var.

resminde ise kırmızı ve kiremit rengini görmezden gelemiyorsunuz. Ne var ki Gogi'nin soyuta yakın çalışmaları bu düşüncelerimi parçalıyor ve iki ressam arasında hiçbir ortak yan bulamıyorum. Bütün bu söylediklerim bir izlenim, resim eleştirisi değil.

Gogi, Yeni Zelanda'dan Kanada'ya çeşitli ülkelerde pek çok kişisel sergi açmış; pek çok karma sergiye katılmış. Resimleri Tiflis ve Moskova'daki müze ve sanat galerilerinde yerini almış.

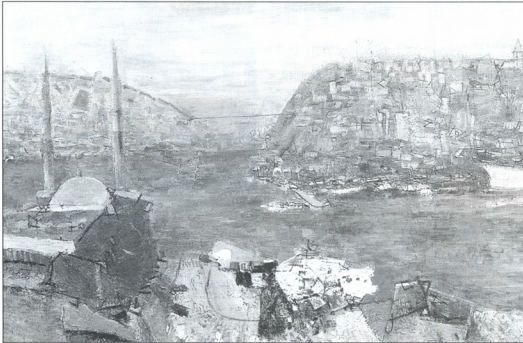
Otar, insanı düşler dünyasına sürükleyen seramikleriyle dünyayı dolaşmış. Azerbaycan'dan Kanada'ya pek çok ülkede kişisel sergi açmış, karma sergilere katılmış. 2001 yılında Kore'de, 2002 yılında Fransa'da düzenlenen bienallerde mansiyon almış. İstanbul Yeditepe Üniversitesi'nde ders vermiş.

Sanırım Gogi'nin resimlerindeki bütün renkler Otar'ın seramiklerinde de var. Gogi'nin resimlerini çeşitli biçimlerde katlarsanız Otar'ın seramiklerini, Otar'ın seramiklerini bir kâğıt

yüzeği gibi açarsanız Gogi'nin resimlerini elde edebilirsiniz. Belki de bu renkler bir araya getirmiştir bu iki sanatçıyı İlyada'da...

Otar'ın seramiklerinin neden beni düşler dünyasına sürüklediğini sanırım çözdüm. Onun çaydanlıklarını ben "Alaeddin'in Lambası"na benzetiyorum. Eğer dünyanız Gogi'nin resimleri olsaydı, o dünyada yaşamak için mutlaka Otar'ın seramiklerine ihtiyacınız olurdu. Onun kâselerini, vazolarını, çaydanlıklarını kullanırdınız.

Kim bilir, beni Elene ile Gogi, Gogi ile

Gogi, pek çok İstanbul resmi yapmış ve resimleri 6-26 Nisan 2000'de Kabataş Kültür Merkezi'nde sergilemiş. Özellikle karlı İstanbul resimleri, Elene Ahvlediani'nin gene karlı resimlerini çağırıştırdı bana. Bu resimlere bakınca, yalnızca resimleri değil kışı da seviyorsunuz. İstanbul'u seviyorsunuz, Tiflis'i seviyorsunuz. Elene ile Gogi arasında başka paralellikler de buluyorum. Sanki aynı kapıdan içeri giriyor bu iki ressam, aynı pencereden dışarı bakıyor. Gogi'nin resimleri sanki mavi ve morlar cenneti. Elene'nin pek çok

Otar arasında dolaştıran asıl ortak şey, Gürcü motifleridir. Gürcü mitolojisinin, kültürünün, yaşamının ortak yansımasıdır.

Yolunuz Beyoğlu'na düşerse, İlyada'ya mutlaka uğrayın. Ömer Güneş'in Türk kahvesini de mutlaka için!

Bir şair, bir şiir

Titsian Tabidze (ტიციან ტაბიძე), çağdaş Gürcü şiirinin önde gelen adlarından biri. Güçlü anlatımı, düşünsel zenginliği, çok yönlü konularıyla çağdaş Gürcü şiirini önemli ölçüde etkilemiş bir şair. 1915 yılında Valerian Gaprindaşvili (ვალერიან გაბრინდაშვილი), Paolo İaşvili (პაოლო იაშვილი) gibi diğer Gürcü simbolistlerle birlikte "Mavi Boynuzlar" (ცაფერი ყაზვიბი) adlı topluluğu kurmuş. 1893 yılında doğan şair, 1937 yılında, henüz 44 yaşındayken, Stalin rejiminin "Büyük Temizlik" olarak bilinen kıyımı sırasında öldürülmüş.

Tabidze'nin altı şiiri, Kemal Özudoğru tarafından çevrildi ve *Cumhuriyet* gazetesinin 13 Mart 2003 tarihli *Kitap* ekinde yayımlandı. Ben burada bir başka şiirini Gürcüceden çevirerek sizinle paylaşmak istiyorum.

KARMAŞA

Giderim, gidiyorum ve şarkılar söylüyorum,
Yanımda götürüyorum Gürcüstan düşünü
Yontulmamış bir kamışım,
Dokunmadan öpüyor dudaklar beni.

Bin yüreğim olsaydı eğer,
Birlikte söktüp çıkarırdım binini
Ancak güzelim, darılma bana,
Adam olarak hatırla beni, ihtiyaç duyduğunda

Bin salamuri uğultu sahıyor,
Birlikte şarkı söylüyor Guria Dağları
Bu şarkıyla yakıştırıyorsan bana ölümü
Ölümden dolayı da darılmam sana
Bir zavallı şair bundan daha çok

Namusuyla ne isteyebilir başka,
Yüreğime on üç mermi sıkın,
Bu yeter babanızın ruhunu kurtarmaya.

1927

Eğitimde kadın gerçeği

8 Mart Dünya Kadınlar Günü'ydü, Türk Sanayici ve İşadamları Derneği'nin (TÜSİAD) yaptırdığı bir araştırma, ülkemizdeki kadınların durumunu gözler önüne seriyor. Kadınların yüzde 28'i okuryazar değil. Bu demektir ki ülkemizde yaklaşık 9 milyon kadın ne okuyabiliyor, ne de yazabiliyor. Pek çok ülke nüfusundan daha fazla bu sayı. Araştırmada okuryazar olmayan kadın oranının Gürcüstan, Azerbaycan ve Ermenistan'da yüzde bir olduğu belirtiliyor. Bu ülkelerdeki okuryazar olmayan kadın nüfusları ancak küçük bir kasaba nüfusu kadar. Türkiye'de zorunlu olan ilköğretim çağındaki her 100 kız çocuktan 32'si okula kayıtlı değil.

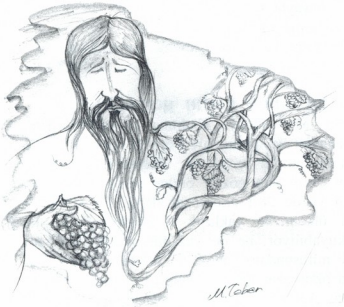
Bir de ülkelere ve cinsiyete göre ortaöğretim okullaşma oranlarına bakalım. Ülkemizi İran'la kıyaslayalım örneğin, sonra da şapka-mızı ölüme koyup düşünelim.

Ülke	Kız	Erkek
Almanya	88,5	88,3
Avusturya	88,7	87,7
Yunanistan	87,8	85,3
Gürcüstan	73,5	74,9
İran	68,1	74,1
Türkiye	43,2	59,0

Çilopi

Anadoluhisarı'nda Göksu Deresi kıyısında yürürken, yol kenarında bir ot dikkatimi çekti. Kendi kendime, "A, bu çilopi!" dedim. Sesli olarak. Evet, bu çilopiydi (ჭილოპი). Ben bu bitkiyi bu adla tanıyordum ve gördüğüm anda da aklıma gelen sözcük bu olmuştu. Çocukluğumun geçtiği yerde hiç kimse "saz" demiyordu bu bitkiye. Ben de onu çilopi olarak tanımışım ve belli ki çilopi olarak kalmış belleğimde.

Bizim "mamuli" kıyısında çok küçük sulak bir alan vardı. Bilemediniz dört metrekaare, daha fazla değil. Sürekli su sızardı topraktan. Orada yetişirdi bu çilopi. Benim hatırladığım kadarıyla da tek bir işe yaradı. Çilopiden bir tür demet yapar, beşiğe yatırdıkları çocuğun aşı arasında koyarlardı. Onun sayesinde çocukların çişleri etrafa yayılmaz, doğrucu altlarındaki "havuz"a akardı. Beni şimdi gülümseten bu yöntemi hâlâ kullanılanlar var mıdır bilmiyorum.

Her yıl bir Portekiz alanı kadar orman dünyayı terk ediyormuş. Bazı bitki ve hayvanların nesli tükeniyormuş. Belki çilopi değil, ama onun beşikteki işlevi de sanırım yitip gitmiştir.

Bir kitap

Istanbul Gürcüleri (ქართველები კონსტანტინოპოლში), 1921 yılında İstanbul'da Gürcüce yayımlanmış bir kitap. Yazarı, İtalyan asıllı Eugenio Dallegio D'allesio. Yazar kitabı Fransızca kaleme almış. El yazısından, İstanbul Gürcülerinden Şalva Vardidze (შალვა ვარდიძე) Gürcüceye çevirmiş. Bir yıl önce Türkçeye çevirdiğim bu kitap, Acarlar otomotiv'in sponsorluğunda nihayet yayımlandı. Metin Acar'a buradan selam gönderiyorum.

Bu kitaptan, ta Bizans döneminden itibaren İstanbul'da bir Gürcü kolonisi olduğunu öğreniyoruz. Bu topluluk, kitabın basıldığı tarihte de varlığını koruyor. Öte yandan İstanbul, eski tarihlerde olduğu gibi, 1918-21 arasında bağımsız olan Gürcüstan'ın Batı dünyası ile ilişkilerinin önemli durağı, belki de üsü. Ancak bu durum 1921'de Gürcüstan'ın Sovyetler Birliği'ne katılmasıyla ortadan kalkıyor. Eğer Gürcüstan bağımsız kalsaydı, sanırım bugün İstanbul'da çok güçlü bir Gürcü topluluğu olurdu. Şişli'deki Gürcü manastırı ve kilisesi eskisi gibi etkinliğini sürdürür, burada bugün de Gürcüce gazete, dergi ve kitaplar basılıyor olabilir.

Istanbul Gürcüleri kitabının ilginç yanlarından biri, Osmanlı ülkesine göç etmiş Müslüman Gürcülerle de anlatması. Kitabın bu konuya ilişkin bir bölümünü burada aktarıyorum.

* İstanbul'un fethinden sonra Osmanlı ülkesindeki Müslüman Gürcüler ve nüfusu.

Türklerin İstanbul'u almasından, Gürcüstan'ın güney ve batı topraklarını ele geçirmesinden sonra tamamen yeni bir durum ortaya çıktı.

Hayli dirençli olan Gürcüler İslami kabul etmek zorunda kaldılar. Geçen yüzyıllarda onların pek çoğu, yeni inancın etkisiyle ya da yaşam koşullarının dayatmasıyla, isteyerek ya da istekleri dışında Osmanlı ülkesine göç ettiler. Karadeniz kıyısı boyunca, Anadolu'nun içlerinde değişik yerlerde, ayrıca İzmit, Adapazarı ve Bursa yörelerinde yerleştiler.

Müslüman Gürcülerin büyük bölümü Osmanlı topraklarında yaşamaktadır.

Osmanlı ülkesindeki Müslüman Gürcülerin çoğunluğu 1877-1878 savaşı sırasında, Batum ve çevresindeki ilçelerden göç ettiler. Bu nüfusa şimdiki büyük savas (Birinci Dünya Savaşı) sırasında yeni göçmenler eklendi.

Trabzon Rum Komitesi'nin sayımına göre Karadeniz Dağları eteklerinde en az 53.380 Gürcü yaşamaktadır. Başka bir saptamaya göre Samsun ve Tokat illerindekilerle birlikte, Gürcüler 64 kent ve köy kurmuşlardır. Tahmini olarak Gürcülerin nüfusu 140.000 kadardır. Kuşkusuz Lazlar (Megreller) bu sayıya dahil değildir.

Bunun dışında, Müslüman Gürcülerin önemli bir bölümü İstanbul ve çevresinde, Marmara Denizinin doğusunda ve güneyinde, İzmit ile Adapazarı yörelerinde ve güneyde Bursa'da yaşamaktadır. Her yerde köyleriyle uğraşmaktadırlar. Kent yakınlarında ve deniz kıyısında yaşayanlar ticaret de yapmaktadır. Köyleri haley iyi durumdadır. Çukurova yöresinde, Halep yolunda da Gürcü köylerine rastlanır.

Bunlara Karadeniz kıyısındaki ilçelerde yaşayan Müslüman Gürcüler de eklenince, benim tahminime göre sayıları 300-400 bini bulur. Kurtuluş Savaşı sırasında, İzmit ve Adapazarı ilçelerinden, seyyar kuvvetler dışında, 7.000 Gürcü savaşa katılmıştır.

Düzeltilme

Noe's Kidobani'nin ilkinde, "Kissadan hisse" başlıklı yazıda, Portekiz içinde Latin harfleriyle çikan sözcükler Gürcü harfleriyle olmalıydı: (iakob gogebaSvili) yerine (იაკობ გოგებაშვილი), (sagan-Zuri) yerine (საგანზური). Bu teknik yanlıştan dolayı özür diliyorum.

Soykırım Sonrası Abhazya'da Rusya'nın Faaliyetleri(*)

Boris MIHAİLOV

Rusya Federasyonu, kendisinin organize ettiği ve yürüttüğü 1992-1993 Abhazya savaşı sırasında onbinlerce insanın öldürülmesinde, işkenceden geçirilmesinde ve yüzbinlerce insanın (300.000 Gürcü'nün) kendi topraklarından sökülmesinde en aktif rolü oynadı. Bu rolü öylesine iyi oynadı ki, tüm dünyaya barış taraftarı bir ülke olduğunu gösterme ve iki taraf arasında barış elçisi olarak görev alma gibi rolleri de üstlendi. Daha da ileri gidip ayrımcılarla Gürcüstan hükümeti arasında yapay sınır yaratarak, bu sınıra kendi askerlerini barış ordusu olarak yerleştirdi. Gürcüstan'ın Abhazya bölgesinde Sovyetler Birliği zamanından kalan Gudauta üssünü boşaltma adıyla buradaki ağır silahları Abhaz ayrımcılara ücretsiz dağıttı. Gürcüstan sınırlarında yarattığı bu yapay udu devletin ayakta kalabilmesi için tüm kurumlarını harekete geçiren Rusya Federasyonu (RF) gerek Bağımsız Devletler Topluluğu'nda (BDT) ve gerekse dünya kamuoyu önünde hep Gürcüstan'ın toprak bütünlüğünü savunduğunu ifade ederken, Abhazya'da tam aksi hareket edip burdaki ayrımcılarla birlikte Abhazya'nın Gürcüstan'dan tamamen koparılıp RF'na katılması için bütün imkânları ve fırsatları değerlendirdi. Hatta en sonunda, Gürcüstan'ın tüm karşı çıkmasına rağmen Abhazya'da kalan Abhaz ayrımcılara RF pasaportu dağıtarak (100.000 civarında) bu insanları Rus vatandaşı yaptı. Bu olay dünya basınına "Abhazlar Ruslaştırıldı" şeklinde yansıdı. Böylece Gürcüstan'ın Abhazya bölgesini tamamen topraklarına katmak için kendince yasal zemin hazırlıklarını ilerletmeye başladı. Bu arada kurucusu olduğu BDT tarafından alınan "Ayrımcıların Tecrit Edilmesi" kararını hemen bozan ve bu konuda tek ülke olma özelliğini gösteren yine

RF oldu. Bunun en son örneği olarak ayrımcılara sağladığı her türlü mali ve teknik destekle Sohumı-Soçi demiryolu hattını tekrar devreye sokması gösterilebilir.

Gürcüstan'ın Abhazya bölgesinin kıyı kısmı her türlü uluslararası taşıma ve liman hizmetlerine kapalı olmasına ve bu trafiğe kapalı deniz kıyılarının kontrolü barış elçisi olarak RF'na verilmiş olmasına rağmen, RF ve Türkiye bandıralı gemiler Abhazya bölgesinin limanlarına serbestçe girip çıkmakta ve RF bu konuda hiçbir eylemde bulunmamaktadır.

RF, Abhazya bölgesindeki ayrımcıların yönetimini meşrulaştırmak ve ileride bu toprakları kendi topraklarına katmak için her türlü imkân kul-

lanmakta ve fırsatları değerlendirmektedir. Bütün dünya tarafından gayri meşru bir yönetim olarak bilinen Abhazya'daki ayrılıkçıların uluslararası alanda tanınması ve onlarla işbirliğine girmesini sağlamak için RF'nun rol aldığı bazı olaylar aşağıdadır;

1. Uluslararası Kızılhaç Komitesi ve Sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü, ilk önceleri aç Abhaz halkına gıda yardımı yapmak, tüberküloz ve kanser hastalarına ilaç sağlamak için Abhazya'ya davet edilmiş, daha sonra bu örgütler okullar,

Rusya'nın Organize Ettiği Abhazya Soykırımından Kurtulup Dağlarda Saklanan Kadınlar ve Çocukları

Abhazya Soykırımında Kullanılan Patlamamış Bir Rus Bombası

evler, su ve kanalizasyon yapımı gibi işlerle ilgilendirilirdi ve yıllık 7-10 milyon İsviçre Frankı yatırım yapmaları sağlandı.

2. Birleşmiş Milletler'in UNİCEF, UNV ve OCHA örgütlerinin de Abhazy'a'da sürekli olarak faaliyet göstermesi sağlanmış ve bu örgütlere yıllık 2,5 milyon dolar harca-tılmıştır.

3. Fransız "First Aid" örgütünün 600 apartman dairesi inşaa etmesi sağlandı.

4. RF sayesinde, uluslararası kuruluşlardan "Kindness Without Boundary", "Kupli Sha-lum", "Hello Trust" ve "Oxfam" gibi kuruluşlar-dan Abhaz ayrımcı yö-netimine yardımlar sağ-lanmıştır.

5. RF sayesinde sağ-lanan uluslararası yardımlar o kadar çoğaldı ki bu rakam 1997'de Abhaz yönetiminin bütçesinin üç katına ulaştı.

6. Abhaz ayrımcı yö-netimi Rus bankaları ve ticari kuruluşlar aracılığı ile de muazzam ekono-mik yardım almaya devam ediyorlar. Abhazy'a bölgesinde ki parasal operasyonları RF'ye ait şu bankalar yönlendir-mektedir:

"Foreign-Economic Bank", "Currency Exchange of the National Bank of Russia", "International Wood Exchange", "Kimnavtobi", "Moscow Goods Exchange", "Interkultimex", vb. Abhaz ayrımcılara ait Sohumi'de yerleşik "Bashnikhu-Bank" Moskova'da şube açtı.

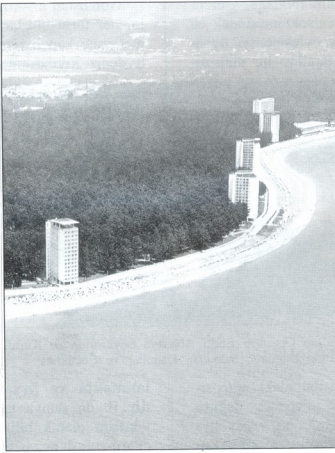
7. RF Maliye Bakanlığı'nın isteği ve desteği ile Abhaz ayrımcı yönetimine; RF'na ait Merkez Bankası, Dış Ticaret Bankası ve diğer ticari bankalardan özel, ucuz ve uzun vadeli korumalı krediler sağlanmaktadır.

8. Abhazy'a'da mevcut ayrılıkçılar Rus bankalarından aldıkları krediler için Abhazy'a'da mevcut otelleri, sanatoryumları, dinlenme evlerini ve değerli kıyı şeridindeki top-rakları teminat olarak vermektedirler,

9. Gürcüstan sınırları dışında banka şube-si açmak veya yabancı bankaların Gürcüstan sınırları içinde şube açmaları izni tamamen

Gürcüstan hükümeti elinde olmasına rağmen RF bunu görmemezlikten-umursamazlıktan gelip Abhazy'a bölgesindeki ayrımcıları finan-sal açıdan uluslararası tanınmaya doğru götür-mek için yoğun çalışmaktadır.

10. Rusya, Abhazy'a'daki gayri meşru yö-netimin ayakta kalabilmesi için onlara yiyecek, ilaç, elektrik, petrol ve inşaat malzemeleri yardımı yapmaktadır. Bu amaç için RF tarafından Stavropol ve Krasnodar bölgelerinin yöneticilerine özel yetkiler verilerek Abhazy'a'da ki rejimle ticari ve ekonomik ilişki-

Abhazy'a'da Soykırım Sonrası Kusurlu Peşkeş Çekilen Otellerden Birkaçı

lerin geliştirilmesi programları hazırlanmıştır. Bu amaçları gerçekleştirmek için 1996 yılından itibaren yılda 6500-7000 demiryolu vagonu Rusya'dan Abhazy'a bölgesine yük ve eşya taşımıştır. Her 3-4 günde bir 20-25 petrol tankeri Rusya'dan ayrımcı rejime petrol taşımaktadır (2000 yılında bu rakam 67,5 milyon ruble idi).

11. **Rusya, Abhaz terörist yönetimine yaptığı yardımlar karşılığında Abhazy'a bölgesinde mevcut ormanları kesmekte ve özellikle nadir bulunan endemik tür ağaçların kesilip sökülüp Rusya'ya taşınması sağlanmaktadır.** Rusya, ayrıca bu

bölgede mevcut başta narenciye olmak üzere tüm meyve ve sebze türlerine taşıyarak sömürgevari yönetim sergilemektedir.

12. Rusya hükümeti öncülüğü ve yardımıyla çeşitli ülkelerde "Abhazy'a'ya Yardım Vakfı-Komitesi" adı altında organizasyonlar teşkil ettirildi. Bu organizasyonlar, o ülke halkından yardımlar toplayarak Abhaz ayrımcılarına ulaştırmaktadırlar.

13. Abhaz ayrımcıların desteği ile Abhazy'a bölgesi sigara, silah ve narkotik kaçakçılığının ve kontrbanda'nın merkezi haline getirildi.

Özellikle Enguri ve Phsou nehirleri bu amaçlar için kullanılmaktadır. Rusya'nın Abhazy'a'da bulunan ordusundaki yüksek rütbeli

subaylar özellikle ağaç ve ağaç ürünleri, kömür ve renkli metal kaçakçılığını organize etmektedirler.

14. Rusya, Adler- Oçamçire arasındaki demiryolu hattını rehabilite ederek yük taşımacılığına açtı. Phsou nehri üzerinde defakto sınır kapısı RF tarafından açıldı ve çalıştırılmaktadır. Abhazy'a bölgesi'nde taşınan malların çoğu RF Askeri üstlerinin yardımıyla yapılmaktadır.

15. Abhazy'a'da topraklarından kopartılıp sürgüne gönderilen Gürcülere ait araziler, evler ve işyerleri RF vatandaşlarına satılmakta, ya da hibe edilmektedir.

16. RF Abhaz ayrımcılarına, Nisan 1999'da "Kuzey Kafkasya ve Güney Rusya Sosyal Ekonomik Kurumu" adlı örgütün üyeliği verildi. Rus-Abhaz şirketlerin kurulması ve ayrımcı yönetime ekonomik katkıda bulunmanın başka bir yolu da açılmış oldu.

17. Moskova'da Abhaz illegal yönetiminin temsilciliği açıldı. 222. Kargopolski Caddesi-Moskova adresinde bulunan bu temsilciliğin tüm giderleri Rusya Federasyonu tarafından karşılanmaktadır. Temsilciliğin başına T. Akbas getirildi.

18. Gürcüstan Parlamentosu'nun 10 Mart 1994, 17 Nisan 1996 ve 1 Nisan 1998 tarihlerinde aldığı "Ayrımcı hükümet tarafından alınan bütün hukuki kararlar, ve yapılan sözleşmeler ve bunların kontrolü Gürcüstan kanunlarına aykırı olamaz ve yasal hiçbir geçerliliği yoktur" kararlarına rağmen Abhaz ayrımcı yönetimi Abhazy'a bölgesinde kanun dışı özelleştirme işlemleri yapmaktadır. Özellikle Ardzinba taraftarları kamu mallarını ele geçirmektedirler. Özelleştirmeler arasında aşağıdaki birkaç örnek de vardır:

-Tkvarçeli kömür madeni "Ada Melenjik" adlı bir Türk firmasına kiralandı.

-Kıyı şeridindeki turistik tesisler Rus firmalarına satıldı.

-Abhazy'a kıyı şeridinin tanıtımı işi "Rus-saltour" adlı bir Rus şirketine verildi.

19. 1999 Eylül ayında, yasadışı yönetim başı Ardzinba RF'ndaki büyük kuruluşlara bizzat mektup göndererek onları Abhazy'a'da çok elverişli şartlarla yatırım yapmaya çağırdı.

20. RF hükümeti aracılığı ile Bulgaristan tütün şirketi "Alfa-Zeta" ile Abhaz ayrımcı yönetimi Gudauta'da ortak sigara fabrikası kurdular.

21. Ocak 1999'da RF emir ve işbirliği ile Moskova Üniversitesi ile Abhazy'a Üniversitesi arasında işbirliği anlaşması imzalandı. Daha sonra aynı tür anlaşmaların Başkorostan, Kazan, Adıgey, Krasnodar ve Rostov üniversiteleri ile yapılması sağlandı. Bugün 50'den fazla Rus öğrenci Abhazy'a üniversitesinde eğitim görmekte ve masrafları Rus hükümeti tarafından sağlanmaktadır.

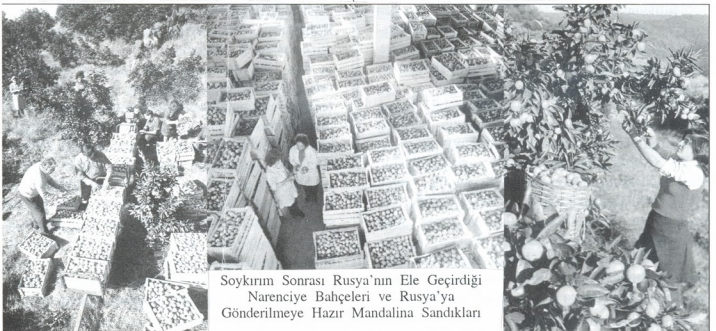
22. Ruslar, 1997'de Sohum'i'de Askeri kolej açarak gayrimeşru yönetimin askeri eğitim almaları için ortam hazırladılar.

23. Abhaz ayrımcı yönetiminin tüm okul kitapları Rusya tarafından ücretsiz olarak basılmaktadır.

24. Gagra'da Rusça eğitim gören Beşaren koleji adlı okulun Türkler tarafından kurulması, RF'nin onayıyla gerçekleştirildi.

25. Rusya'daki sportif karşılaşmalarda, Abhaz ayrımcıların denetimindeki bölgeden de sporcuların katılması ve giderlerin RF tarafından karşılanması sağlanmaktadır.

26. RF gizli kuruluşları tarafından Rus mediasında ve özellikle Güney Rusya'da Gürcüstan aleyhinde ve Abhaz ayrımcıların lehine sürekli yayınlar yapılmaktadır. Yine RF yardımıyla, illegal yönetim için iki web sitesi kurulmuştur.

Soykırım Sonrası Rusya'nın Ele Geçirdiği
 Narenciye Bahçeleri ve Rusya'ya
 Gönderilmeye Hazır Mandalına Sandıkları

27. RF mali ve teknik yardımıyla Abhaz ayrımcıları taraf tutan ve savunan bir Gürcü Abhaz anlaşmazlığı filmi yapılmış ve uluslararası film piyasasına çıkmıştır. Bu arada, Duma (RF Parlamentosu)'nın emriyle "Gagra'da Sonbahar" adlı bir film çekilmiştir.

28. Abhazya'daki illegal yönetimin RF sınırları dahilinde Moskova'da, St. Petersburg'da, Tataristan'da, Başkoroistan'da, Kabarda-Balkarya'da ve Adıgey'de temsilcilikler açması RF tarafından organize ve finanse edilerek gerçekleştirildi.

29. RF Federal Meclis milletvekilleri S. Baburin, V. Nikitin ve G. Çurkin 10.04.1996 tarihinde Abhaz ayrımcıları ziyareti ettiler.

30. Rusya'nın Vladikafkas kentinde Rus hükümetinin organizasyon ve yardımı ile 24-25 Ağustos 1996'da düzenlenen "Kafkas Halkları Federasyonu" toplantısına ayrımcı rejimden O. Domenia ve G. Alamia katıldılar.

31. RF teşviki ve oluruyla Albert Topolyan başkanlığındaki ayrımcıların heyeti Ermenistan'ı ziyaret etti.

32. Giorgi Tiknonov başkanlığındaki RF Federal Meclisinden bir heyet Ardzinba'yı ziyaret etti.

33. 30.10.1997'de RF Bilim Akademisi Abhaz yönetimini ziyaret ederek seçimler konusunda tavsiyelerde bulundu.

34. 03.12.1997 tarihinde Mihail Kurkov adlı Krasnodar'lı bir milletvekili Ardzinba'yı ziyaret etti.

35. RF Dış İlişkiler Komitesi başkanı Vladimir Lukin, 19.12.1997 tarihinde ayrımcı yönetimi ziyaret etti.

36. Ardzinba, Rusya'nın Rostov kentinde 23.03.1998'de RF tarafından organize edilen RF Kuzey Kafkasya Cumhuriyetleri Birliği toplantısına katıldı.

37. Abhaz ayrımcı yönetiminden Ardzinba, Ozgan, Agiba ve Argun, RF temsilcileriyle 25-26 Mayıs 1999'da Karaçay-Çerkezya'da buluştular.

38. RF Yaroslav Oblast'ından bir heyet 16.08.2000 tarihinde Ardzinba'yı ve ayrımcı yönetimin sözde başkanını ziyaret etti.

39. Abhaz illegal yönetimin sözde Eğitim Bakanı Beslan Dbar ve 138 kişilik heyet 10.11.2000 tarihinde Soçi'de Rusya tarafından düzenlenen toplantıya katıldı ve bazı Rus okulları ile anlaşmalar imzalandı.

40. RF aracılığı ile bir Ermenistan hükümeti heyeti 11.11.2000 tarihinde Sohum'de ki gayrimişru yönetimi ziyaret etti.

41. RF organizasyonu ve isteği ile 25.11.2000'de Sohum'de yeni bir birlik oluşturuldu. Birlikin tüm üyeleri, daha önce RF tarafından çeşitli devletlerdeki azınlıklar kısıpılarak suni şekilde yaratılan ayrımcı Karabağ, Abhazya, Güney Osetya ve Dnestri yönetimleri olup tüm bu yönetimler Rusya'nın emrinde hareket etmektedirler.

42. Rusya hükümeti, 01.12.2000 tarihinden itibaren Sohum'de 41'de bahsedilen yönetimlere askeri eğitim vermeye başladı.

43. 10.12.2000'den itibaren, Rusya tarafından Sohum'de kurulan ordu okuluna, diğer Kuzey Kafkas Otonom Cumhuriyetlerinden de öğrenci alınmaya başlandı.

44. Abhazya bölgesinin sözde Cumhurbaşkanı Ardzinba RF Dışişleri Bakanlığı yetkilileri, Aleksandr Popov ve Savunma Bakanlığı yetkilileri Aleksandr Şuşukin ile 14.12.2000'de buluşarak Rusya-Abhazya askeri ilişkilerini tartıştılar.

45. Abhaz illegal yönetimi Cumhurbaşkanı yardımcısı Valeri Arjba ve Gagra şehri sorumlusu Grigol Enik Rus hükümetinin davetlisi olarak 26.01.2001'de Rustov şehrine gittiler.

46. 21.02.2001'de sözde Abhazya Parlamentosu meclis başkanı yardımcısı Ruslan Kharabuna RF'ndaki Nalçik şehrinde organize edilen Uluslararası Çerkes Birliği toplantısına katıldı.

47. Moskova Devlet Üniversitesi ile Abhazya Devlet Üniversitesi karşılıklı ilişkilerin daha da geliştirilmesi için 27.03.2001 tarihinde Sohum'de toplandılar. Toplantıda Abhazya'nın Gudauta kentinde Rus öğrencilere evlerin tahsis edilmesi de kararlaştırıldı.

48. 07.04.2001 tarihli haberlerde Abhazya Bölgesi'nin Gali şehrinden Moskova'ya turlar düzenleneceği bildirildi.

49. 1996'da Rus-Abhaz ortak şirketi Aromat, Sohum'de kuruldu ve bu şirketin tüm üretim ekipmanları Rusya'dan getirildi. Aromat firması Abhazya bölgesindeki Oçamçire kentinde fabrikayı açtı ve Rus şirketi "Sinim Gas" bu fabrikayı yapan şirket oldu.

50. RF Adıgey Otonom Cumhuriyeti'nin Kaşe-Kabul bölgesi delegasyonu Abhazya'ya gelerek Ardzinba'yı ziyaret etti. Bu ziyarette Tkvarçeli bölgesi ile ekonomik ve dostluk antlaşması imzalandı (02.10.1996).

51. 23.04.1997'de Adıgey'in başkenti Maykop'ta Ruslarla Abhaz ayrımcı yönetimi ara-

Ruslar'ın Abhazya'daki Adanı Ardzinba

sında "elektrik alışverişi" anlaşması imzalandı.

52. 16.10.1997 tarihinden itibaren Rus şirketi "Kuban-energo" Abhaz ayrımcılara elektrik vermeye başladı.

53. Soçi Katolik Kilisesi tarafından Sohumi Katolik Kilisesi içinde Katolik Okulu açıldı (21.10.1997).

54. 03.12.1997 tarihinde RF'nun Krasnodar Bölgesi Yerel Hükümeti'nden milletvekili Mihail Kurkov başkanlığındaki bir heyet Sohumi'yi ziyaret etti. Heyette Rus elektrik şirketi Kubanenergo yetkilileri, bölgesel demiryolu yetkilileri, Soçi şehri yönetici temsilcileri ve Rus basını bulunmaktaydı. Heyet Ardzinba, Arşba ve Ozgan'ı ziyaret ettiler. Heyetkiler ayrımcı Abhaz yönetimi ile ilişkilerin geliştirileceğini ve ortak şirketler kuracaklarını belirttiler.

55. 22.01.1998'de Abhazy'a'daki ayrımcı yönetim sözde başbakanı ile RF'nin Duma başkanı arasında görüşmeler yapıldı. Görüşmelerde, Hazar petrolünün Gürcüstan üzerinden taşınması ile Novorosiisk-Abhazyaya Petrol Boru Hattı konuları yer aldı.

56. Ayrımcı Abhaz yönetimi başı Ardzinba 20 Mart 1998 tarihli "Kuzey Kafkasya ve Güney Rusya Cumhuriyetleri ve Bölgeleri Birliği" toplantısına Rusya'nın başkanlığında ki heyette yer aldı: Böylece, Rusya'nın sömürgeleştirmek istediği Gürcüstan'ın Abhazya bölgesi de Rusya'nın bir parçası gibi yer almış oldu. Bilindiği üzere bu birlik RF eski başbakanı E. Primakov tarafından kurulmuştur.

57. 20 Mart 1998'de ayrımcı Abhaz yönetimin sözde başbakanı S. Bagapş RF Duma yetkilileri, milletvekilleri, Başbakanlık ve hükümet temsilcileri ile bir çok kez buluştu. Bu görüşmelerde Rus yetkililer Phsou nehri üzerinde ikinci köprü inşaa edilmesi ve Babushera havaalanı inşaaı konusunda Bagapş'a söz verdiler.

58. RF Krasnodar Bölgesi Valisi Kondratenko ile Ardzinba arasında 25.05.1998 tari-

hinde Gudauta kentinde görüşmeler yapıldı.

59. 8-12 Ağustos 1998 tarihleri arasında RF Duma'dan 23 milletvekili Abhazyaya'ya resmi ziyaret yaptı. Heyet, Abhazyaya'da ki ayrımcı yönetime her türlü yardım yapmayı ve Abhazyaya'da Ruslar için dinlenme evleri ve sanatorium inşa edecekleri sözüünü verdiler.

60. Abhazyaya'dan ayrımcı yönetimin sözde başbakanı S. Bagapş 04.11.1998 tarihinde Moskova'ya ziyaret etti.

Ünlü Abhaz Şairi Dimitri Gulia Rusya'nın Soykırımı İçin Kimbilir Ne Şiirler Yazardı

61. Ardzinba, RF'nun Kursk şehri valisi A. Rutsky'ya müracaat ederek turuncu-giller ve şarap karşılığı buğday unu almak istediğini bildirdi ve isteği kabul edilip anlaşma imzalandı (Ekim 1998'de).

62. Aralık 1998'de RF Duma temsilcisi L. Kanaev, Abhazya-Riazan (bir Rus şehri) arasında hava köprüsü kurulması fikrini ortaya attı.

63. Sözde Abhaz yönetimi, RF tarafından Rusça ve Abhazca bastırılan doğum kağıtlarını kullanmaya başladı (Şubat 1999).

64. **10.06.1999 tarihinde Rus ve Ermeni Seyahat acenteleri Gagra'daki otel ve pansiyonları ziyaret ettiler.**

65. 24.06.1999'da ayrımcı Abhaz yönetiminin sözde İçişleri Bakan Yardımcısı V. Tskmia, RF'nda GOZNAK adlı kuruluşu ziyaret ederek Rus pasaportu almak istediklerini bildirdi.

66. 1 Nisan 1999'da RF'nda ki Radium adlı enstitü ile Sohumi Fizik-Teknik Enstitüsü arasında anlaşma imzalanarak Sohumi'de uzay teknolojisi ile ilgili bir kısım parçalar üretileceği bildirildi.

67. RF Krasnodar bölgesi valisi Kondratenko başkanlığındaki Rus heyeti Abhazyaya'ya ziyaret ederek Tkvarçeli maden-kömür bölgesinde Rusya için "anthrasit" adlı bir madenin üretilmesi için anlaşma imzalandı (20-21 Ağustos 1999).

68. Rusya'dan gelen hammaddeler ile Sohumi'deki konfeksiyon fabrikası Eylül 1999'da faaliyete geçti. Fabrika'da Rus ordu-

su için üniformalar, eldivenler ve battaniye üretilmektedir.

69. Sohumi PTT'si ile Soçi PTT'si arasında posta servisleri başladı (Eylül 1999).

70. Abhazya'da sözde barış için çalışan Rusya Barış Gücü başkanı Sergei Korobko.

Abhazya'dan ihraç ve ithal edilen ferro metal, renkli metal, ağaç, kömür, sigara ve petrol işini yönlendirmektedir. 1999 Şubat ayında 2000 yılı başına kadar 7 Türk bandıralı balıkçı gemisine Abhazya kıyılarında avlanmak için ruhsat verildi. Bu ruhsatlar karşılığında 356850 ücret

aldı ve bu ücretin %30'u Abhazya bütçesine, %35'i Korobko'nun şahsına ve kalan %35'i de Ardzinba'ya ve onun sülalesine gitti.

71. 1999'da Abhaz yapay yönetimi Abhazya bölgesinde görev yapan, sözde Rus Barış Gücü'ne hediyeler vermek için adeta yarıştı. Bunlar arasında, sözde Rus Barış Gücü'nün önceki başı Sergei İakuşev'in Abhaz ayrımcılarına yaptığı çeşitli kıyaklıklara karşılık, sözde Abhaz yönetiminin de kendilerine Gulripşi bölgesindeki Dranda köyünde tanınmış bir Gürcü şairine ait olan villanın hediye edilmesi önemlidir. Hediye olayını gizlemek için, bina'nın resmi kaydı, Sergei İakuşev'in Minsk'te oturan ve kocasının Kirilova soyadını kullanan kızı adına yapıldı. Ayrıca, İakuşev, her iki evi de bölgeden kovulan Gürcülere ait evleri talan edip, istediği şekilde donattı.

72. 07.03.2000'de Moskova bölgesinde faaliyet gösteren Babaevsk adlı şekerleme şirketi Sohumi'de bir dükkan açtı.

73. Kabarda-Balkarya Devlet Üniversitesi (RF) öğrencileri Abhazya bölgesinde Novy Afon (Ahalı Afon) kentindeki üçüncü sanatoriyumu kiraladılar (07.03.2000).

74. RF'ndan gelen plastik ve diğer materyallerle çalışan Sohumi konserve fabrikasının

daki uzmanlar RF'nda Rostov kentinde eğitime tabi tutuldular (07.03.2000).

75. 30.03.2000 tarihinde Abhazya'nın sözde yönetimi tarafından Rus Babaevsk firmasına Çamçire bölgesinde 1000 hektarlık arazi 25 yıllığına kiraya verildi.

Rusya'ya Sevke Hazır Ünlü Abhaz Şarapları

76. Abhazya'da ayrımcı rejim ve Rus sermayesi tarafından oluşturulan "Rusalour" adlı turizm acentesi tarafından Rusya'da Abhazya'daki turistik tesislerin reklamları yapıldı (03. Nisan 2000) ve bu reklamlar sonucu 26 Rus firması Gagra ve Sohumi'yi ziyaret edip anlaşmalar yaptılar.

Ayrıca, Soçi'de ki Rus medyası (özellikle "Delovoi Sochi", "Kurorti Çernomorya" ve "Infostroi Soçi" gazeteleri) ayrımcı yönetime destek vermek için çeşitli yazı ve makaleler yayınladılar.

77. Ardzinba tarafından 22 Nisan 2000 tarihinde Krasnodar valisi Kondrateno'ya Gantiadi Poliklinik Binası, villa olarak hediye edildi.

78. 27-28 Nisan 2002 tarihinde Kalmukya'nın başkenti Elista'da toplanan RF'nun Kuzey Kafkas ve Güney Rusya Bölgeleri Birliği toplantısına illegal Abhazya yönetimi de katıldı. Abhazya ayrımcı yönetiminden sözde Cumhurbaşkanı yardımcısı Valeri Arşba, sözde başbakan Tsugba ve Enver Kapha katıldılar.

79. Abhazya'nın yasadışı yönetimi, bölgenin en önemli otellerinden Ritisa ve İntourist otellerini Rus firması Gladiolus'a 08.05.2000'de sattı.

80. RF eski başbakanı Viktor Çernomirdin'in oğlu Abhazya'da Biçvinta kıyı tesislerini satın almaya başladı (08.05.2000).

81. Abhazya Devlet Üniversitesi Rektörü Aleko Gkuaramia RF Başkırıya Üniversitesi ile "İşbirliği antlaşması" imzaladı (28.06.2000).

82. RF tarafından Abhaz öğrencilerin RF yüksek okullarında bedava eğitim görmesi imkanı sağlandı. Bu bağlamda sözde Abhaz

Abhazya'da Bu Üzümler, Çaylar ve Tütünler Artık Rusya İçin Toplanıyor

yönetiminin Gümrüklük İdaresinden 17 eleman Rus okullarında eğitime gönderildi (28.0.2000).

83. 07.07.2000 tarihinde Rus Armavir şirketi ile Sohumî arasında yapılan anlaşma sonucu;

a- Adıgey'den büyük miktarda ve bedelsiz olarak getirilen kablolarla iletişim hatları iyileştirildi.

b- RF'nun teknik ve mali desteği ile mevcut iletişim sistemleri iyileştirildi ve hücresel iletişim tesis edildi. Bu işlemleri Rusya'nın "Sviazexpertiza" adlı kurumu gerçekleştirdi. Bu kurum ayrıca Abhazya bölgesinde geçerli GSM-900 mobil radiotelephone işletim sistemini kurdu.

84. 28 Temmuz 2000 tarihinde RF tarafından Bzıphi hidrosistem'de inceleme yapmak üzere Abhazya'ya bir heyet gönderildi.

85. 03 Ağustos 2000 tarihinde Rusya'dan 92 öğrenci Abhazya'ya, ve Abhazya'dan 50 öğrenci Rusya'ya eğitime gönderildi. Tüm öğrencilerin giderleri RF tarafından karşılandı.

86. Rusya tarafından Moldova'da, aynı Abhazya'da olduğu gibi, yapay olarak yaratılan sözde Dnester Cumhuriyeti'nin 10. kuruluş yıldönümünde sözde Abhaz yönetim de yer aldı. Abhaz yönetiminden Ardınba, sözde Dnester Cumhurbaşkanı Yuri Smirnov ile 23.09.2000 tarihinde Tiraspol'da buluşarak, iki ayrımcı bölge arasında işbirliğinin geliştirilmesi imkanları görüşüldü.

87. RF Adıgey bölgesi tarafından inşa edilen Sohumî Bira Fabrikası 13.09.2000 tarihinde açıldı.

88. 15.11.2000 tarihinde yapılan açıklamadan Abhazya'daki sözde Abhaz yönetimi ile RF'ndaki St.Petersburg kenti arasında ekonomik ve kültürel işbirliği çalışmalarının devam ettiği bildirildi.

89. 21-22 Aralık 2000 tarihinde yapı

lan açıklamadan Ardınba'nın kızı Madina Ardınba tarafından Abhazya bölgesindeki çok önemli otel ve dinlenme evlerinin Ruslara kiralandığı bildirildi. Bu tesisler arasında;

Samsitova'ya Rosça Oteli, Gagra'daki Abskril dinlenme evi, Gudauta'daki Miusera dinlenme evi, Oçamçire'deki Sohumî dinlenme evi, Sohumî'de ki Tkvarçeli oteli, Agudzera'daki Agudze dinlenme evi, Gagra'da Armenia dinlenme evi, Gagra'daki Solneçni dinlenme evi, Ahali Afon'da ki Abhazya dinlenme evi ve Gagra'daki Arabika dinlenme evi dikkatleri çekmektedir.

90. RF Duma'dan Boris Pastukhov 11 Ocak, 2001 tarihinde Abhazya'yı ziyaret etti ve orada bulunan Ermeni, Rus ve Rum diaspora liderleri ile buluştu. Pastuklov ziyaret sırasında yaptığı açıklamada Rusya'nın Abhaz illegal yönetimine ekonomik yardım yapmakla, bu yönetimin siyasal tanınmasındaki sorunların çözümüne yardımcı olacağını bildirmişti.

Türkçe'ye Çeviren: İrine MARŞANİA

* Abhaz, Rus, Gürcü ve diğer görsel ve yazılı medya kaynaklarından derlenmiştir.

Якатор

**Пласти
и
пальто**

Meryem KAHYA

Derin Kuyu Sk. Hilal Pasajı Dükkan No:10

Laleli/İSTANBUL

Tel & Fax: (0.212) 638 34 22

Türkiye ve Gürcüstan: İki Komşu Halkın Refah ve Barış İçin İşbirliği

Şota DOĞANADZE(*)

Gürcüstan bağımsızlık yolunda ilerlemeye daha yeni başladı. Bu "Gürcüstan

Milli Hareketi"nin sürekli yorucu ve zor savaşı ile geçen yüzyıldaki Sovyetler Birliği'nin çöküşü sonucu gerçekleşti.

Yeni oluşmuş bir ülke tabii ki desteğe ve dostluğa ihtiyaç duyuyordu ve bu destek büyük komşusu Türkiye Cumhuriyeti'nden geldi. Türkiye ile Gürcüstan'ın bağlantısı yıllara dayanıyor, ara sıra ilişkilerine gölge de düşmüş olmasına rağmen bugünkü Türkiye Cumhuriyeti dost ve kardeş bir ülkeyi temsil etmektedir.

31 Mart 1991 günü Gürcüstan tarihinde çok önemli bir gündü, hükümet bağımsızlık konusu hakkında referandum gerçekleştirdi.

Gürcü halkının bağımsızlık istemesi, tıpkı Gürcü topraklarında yaşayan başka halkların da bağımsızlık istemesi riski taşınmasına rağmen referandum gerçekleştirildi. Böylece halkın isteği hukuki olarak da kesinleşti. Beklenen oldu ve nüfusun yüzde 99.85'i "Gürcüstan'ın bağımsızlığını ister misiniz" sorusuna "evet" cevabı verdi. "Evet" ile 31 Mart 1991'den sonra Gürcüstan bağımsızlığı aleyhine oynanacak hiçbir koz bırakmamıştır.

Gürcüstan parlamentosu 9 Nisan 1991 tarihinde ilk özel oturumunu gerçekleştirdi ve referandum sonuçlarına dayanarak büyük önem taşıyan tarihi kararlar aldı. İlk sonuç 26 Mayıs 1918 tarihli Gürcüstan Cumhuriyeti Anayasası'na dayanarak Gürcüstan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığının yeniden ilan edilmesiydi. O gün Gürcüstan parlamentosunda tek oylamada çıkan gurur verici kararla Gürcüstan bağımsız, demokratik ve bölünmez ülke olarak ilan edildi.

Şimdi parlamentonun verdiği karardan bir alıntı yapalım: "28 Ekim 1990 seçimlerinden zaferle çıkan Gürcüstan hükümeti, 31 Mart

1991 tarihli referandum sonuçlarına dayanarak Gürcüstan nüfusunun ortak isteğini dile getiriyor ve 26 Mayıs 1918 tarihli bağımsızlık kararı temelinde Gürcüstan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını ilan edip tüm dünyaya duyuruyor".

Belgede, dünya standartlarına uygun huktan ve onun, tam ve sapmadan Gürcüstan topraklarında uygulanacağından bahsediliyor ve bu unsur bağımsız Gürcüstan Cumhuriyeti'nin temel prensibidir deniyor. Gürcüstan bağımsız bir devlet olarak dünya devletleri arasında itibar gören bir devlet olmaya çalışmaktadır ve dünya standartlarına uygun bir şekilde insanların hukuk, etnik, dini, milli ve dil haklarını koruyacağını garanti etmektedir.

Gürcüstan Sovyet imparatorluğunun pençelerinde boğuşmasına rağmen, dost devletler Gürcüstan için önemli adımları atıyorlardı. Örneğin, 2 Mayıs 1991 tarihinde Moskova'daki Türkiye Cumhuriyeti elçiliğinde, Gürcüstan Cumhuriyeti dışişleri bakanlık temsilcileri Türkiye elçiliği danışmanları olan Halil Açık ile görüştüler. Görüşme konusu Gürcüstan'ın içinde bulunduğu ortam ve konumuydu. Türk taraf Gürcüstandaki karışık durumun Gürcüstan'ın bağımsızlığını ilan etmesine engel olabileceğini vurguladı ve endişesini dile getirdi. Ayrıca merkezi hükümet tarafından hemen hemen her yönden ve her alanda Gürcüstan'a abluka uygulandığını söyledi. Örnek olarak, Karadeniz ekonomik programı gösterildi ve Moskova tarafından bu proje ve çalışmaların sürekli engellendiği bildirildi.

Bu görüşmede tıpkı 8 Şubat'taki görüşmede olduğu gibi Tbilisi'de Türkiye Büyükelçiliği'nin açılması konusu tartışıldı ve Gürcüstan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı 14 Ekim'de Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'ndan bir kabul aldı.

Gürcüstan komşu ülkenin bu cesur adımlarını asla unutmamış değildir. 1991 yılında Türkiye Cumhuriyeti Gürcüstan'ın bağımsızlığını tanıyanların arasında ilk sıralarda idi. 25 Mayıs 1992 tarihinde ise iki ülkenin karşılıklı diplomatik ilişkileri kuruldu.

Türkiye, Gürcüstan'ın Avrupa Birliği'ne

girmesi için uğraş veren ilk ülke olduğunu Gürcüstan asla unutmamaktadır ve Türkiye sayesinde başta Dışişleri Bakanı Aleksandre Çikvaidze olmak üzere Gürcüstan heyeti Avrupa Birliği toplantısına 10 Eylül 1992'de katıldı. Bu toplantıya Gürcüstan heyetini o dönemin Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı olan Hikmet Çetin davet etmiştir. Gürcüstan, Avrupa Birliği'ne giriş başvurusunu 1993'te gerçekleştirdi.

Türkiye ve Gürcüstan arasındaki işbirliği iki komşu ülkenin tüm farklılıklarına rağmen yakınlaşmasının ve iyi niyetli komşuluğunun açık örneğidir. Bizim ülkelerarası dostluk ve işbirliğine açık olmamız sayesinde ortak amaçların ve çıkarların gerçekleşmesi daha kolay olmaktadır.

Bu iki ülke arasında ilişkiler sadece bizim için de değil, tüm bu bölgedeki devletler için çok önemlidir, özellikle politik istikrar açısından çok önemlidir.

Bugünkü ülkelerarası işbirliğinin temelinde milletlerin ve devlet başkanlarının birbirlerine karşı duydukları güven duygusu çok önemlidir. Türk ve Gürcü Cumhurbaşkanlarının sistematik olarak karşılıklı ziyaretleri aksamadan gerçekleşiyor ve anlaşmalar en yüksek devlet seviyelerinde oluşuyor. 8-9 Kasım 2001 tarihinde TC Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer Gürcüstan Cumhurbaşkanı E. Şevardnadze'nin davetlisi olarak Gürcüstan'ı ziyaret etti ve bu buluşma ile Türkiye'nin Gürcüstan'a

desteğinin devam ettiği bir kez daha kendini gösterdi.

İki ülkenin siyasi-ekonomik kurumları arasında yılda iki kez siyasi danışmalar gerçekleşiyor ve bununla en yüksek seviyede kararların gerçekleştirilmesine büyük imkân tanıyor.

Türkiye-Gürcüstan arasındaki işbirliği 1992'den itibaren gitgide büyümektedir. Anlaşmalar, kültür, ekonomi, siyaset, askeri ve sınır konuları dahil çok önemli alanları kapsamaktadır. Bu anlaşmalar iki ülke

arasında yakın ve aktif işbirliği için ciddi bir dayanak teşkil etmektedir.

Dünyada barışın gelişmesi ve bölgelerde oluşmuş yeni gerçekler Güney Kafkasya bölgesinin gündeme getirilmesinde, yeniden keşfedilmesinde ve öneminin artmasında önemli rol oynuyor. Çıkar ortaklığından dolayı bölgedeki çoğu ülkeler birleştiler ve bu da barış ve tehlikesiz yaşam için iyi bir fırsatıdır. Her zaman işbirliği içinde ve anlayışlı davranmamız lazım, çünkü ortada bir sürü problem var: Anlaşmazlıklar, tartışmalar, terör, bazı ülkelerin izole olması vb.

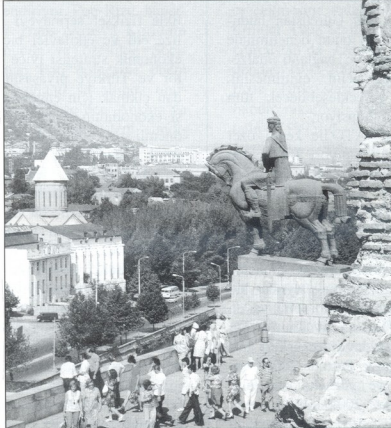
Bu bölgenin önemli terörizme karşı operasyon sırasında belirginleşti, Kafkasya ve Orta Asya Avrasya koridorudur ki ancak bu koridoru sayesinde ekonomik barışçıl sulhi işbirliği gerçekleştirilebilir.

Gürcüstan'ın karşı karşıya olduğu en önemli sorun toprak bütünlüğüdür, ayrıca Abhazya ve Güney Osetya (Samaçablo) sorunları da çok önemlidir.

Son zamanlarda daha çok belli ve aşikâr olduğu bölgemizdeki ülkelerin tek başlarına, siyasi, ekonomik veya ekolojik içerikli sorunları çözmeleri hemen hemen imkânsızdır. Gürcüstan hükümeti, işbirliğin genişlemesi için çok çaba harcıyor ve sorunların ortak halledilmesi ve Kafkasya bütünlüğünün sağlanması için adımlar atıyor. 30 Nisan 2002 tarihinde Trabzon'daki zirve buluşmasında Azerbaycan, Gürcüstan ve Türkiye Cumhuriyetleri arasında

"terörizme ve organize suçlara karşı mücadele ve işbirliği" konusunda ciddi bir anlaşma imzalandı.

Kafkasya'da gelişen olaylar bölgedeki diğer ülkeleri de etkiliyor, buna Rusya, Türkiye, İran ve Ortadoğu da dahildir. Bu yüzden NATO ve bütün Batı dünyası için tehlikesiz ve güvenilir bir Kafkasya oluşturmak Türkiye için de çok önemlidir. Bu durum Gürcüstan-Türkiye arasında aktif işbirliğine ve dostça ilişkilere yol açmaktadır.

Tbilisi Sizi Bekliyor: Yatırıma, Ticarete ve Dostluğa

Sevindiricidir ki bu iki ülke arasında iç güvenlik ve işçileri konusunda yakın dayanışma ve işbirliğini kapsayan yeni anlaşmalar mevcuttur. Bilindiği gibi 2001 Eylül ayında "Türkiye-Gürcüstan İşçileri Bakanlıkları arasındaki UH-H1 helikopterlerin servis ve kullanımı anlaşmasına uygun olarak Türkiye Gürcüstan'a ABD'ye ait kullanılmış UH-H1 tipli iki helikopter verdi. Bugün Gürcüstan ordusunun ve askerinin gelişimi ve kuvvetlenmesi için askeri-teknik alanlarda dost bir ülkenin desteği çok büyük önem taşımaktadır. Gürcüler bu yardım için minnettardır, personel eğitimi konusundaki yardım için minnettardır. Ayrıca Marneuli bölgesindeki askeri üssün modernizasyonu konusundaki yardımı için Türkiye'ye teşekkür ediyoruz.

Türkiye Cumhuriyeti hükümeti tarafından Gürcüstan'a parasal yardım verme konusundaki program kayda değerdir. Bu program çerçevesinde 1998'den bu yana 12 milyon ABD

NATO ile Gürcüstan'ın ilişkilerinin gelişmesi açısından, Türkiye'nin aktif rol alması Gürcüstan için çok önemlidir. Türkiye, bu konuda daha büyük bir rol oynayabilir ve Gürcüstan'ı NATO'ya daha da yakınlaştırabilir.

Bunun açık bir örneği de Gürcü Barış Birliği'nin (20 kişilik) Kosova'daki Türk birliği içinde yer almasıdır. Bu destek ve yardım için Türkiye Cumhuriyeti devletine bir kez daha teşekkür etmek istiyoruz.

Avrupa Birliği'ne girme konusunda Türkiye Gürcüstan'a göre birkaç adım önde olsa da bu iki ülkenin çözmesi gereken sorunları aynı karakterdedirler ve Gürcüstan'ın, Türkiye'nin Avrupa Birliği konusundaki ekonomik, siyasi, finansal tecrübelerini, paylaşım öğrenmesi çok önemlidir. Gelecekteki piyasa rekabetine uyum sağlamak için AB'ye alıştırma temellerini atmak için, ve AB üyeliğinin sorumluluklarını taşıyabilmek için Türkiye hem entelektüel potansiyeli büyütebildi hem de özel-

İki Dost Ülkenin Cumhurbaşkanları Artvin'de Barajların Temelini Atarken

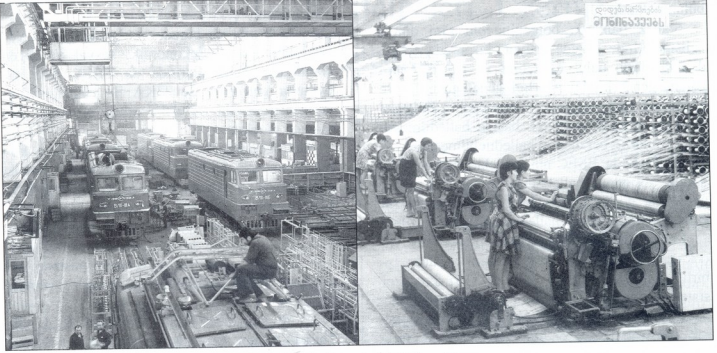
Doları yardım gelmiştir. Bu Gürcüstan hududunda İçişleri Bakanlığı ve onun denetiminde olan şirketler için ulaşım ve bağlantı malzemeleri ayarlamayı, personelin eğitilmesini, Gürcüstan hududunda gerçekleştirilecek tüm malzemeleri elde etmeyi kapsıyor.

Altı yıldır Gürcüstan NATO ile kendi özel programına göre işbirliği yapıyor. Bu açıdan ülkemizin hem ciddi başarıları hem de problemleri mevcuttur. Eğer "Barış İşbirliği" programında Gürcüstan'ın katılmasını gözönünde bulundurursak, açıktır ki, Gürcüstan daha aktif bir şekilde katılıyor programa ve bu katılım gün geçtikçe ciddi, pratik ve amacına odaklanmış özellikler gösteriyor. Ayrıca biz buna benzer programların evsahibi olmaya da katılıyoruz. Geçen yıl Haziran ayında NATO katılımıyla Gürcüstan'da ortak askeri tatbikatlar içeren "Cooperative Partner 2001" adlı program gerçekleşti ve yüksek puan alıp beğenildi. Bunun dışında 2002 İlkbaharında "Best Effort- 2002" adlı askeri tatbikatlara da evsahipliği yaptı Gürcüstan.

likle fiziksel sermayeyi gerekli şekilde mobilize etti ve etkilileyici biçimde kullandı. Esnek ekonomik stratejisi iyice gelişmiş finansal sektör ve Türkiye piyasasına girme veya piyasadan çıkmak için engel ve zorlukların olmaması ekonominin iyileşmesi açısından olumlu ve önemli rol oynadı. Liberalizasyon ve özelleştirme sonucunda piyasa canlandı ve genişledi, bu da reformu derinleştirdi. Bütün bunlar kurumsal mekanizmanın titiz iyileştirme fonunda gerçekleşti, bu da kendi kendine piyasa mekanizmasının tamamen değerlendirilmesini sağladı.

Piyasadaki ekonomik standartlar ve hukuksal haklar da daha iyice gidiyor, özellikle finansal ve monopollerle ilgili alanlarda AB. ile endüstriyel ticaret büyümektedir, üretim kalitenin ve işçi değerinin sabit artışı Türk malını rekabet edebilen mal konumuna getirdi.

Son zamanlarda Türk ekonomisinde olumlu gelişmeler farkedilmektedir, hükümet önemli ölçüde ekonomik krizi aşabildi ve bunun sonucunda ülkede ekonomik büyüme işaretle-

Gürcüstan'da Sanayi: İşbirliğine Hazır

ri gömüldü. Bu olumlu gelişmeler finansal zorlukları aşabilmekte yardımcı olacak ve bu da finansal zorluklardan dolayı bir süre Türkiye-Gürcüstan ortak projesinin gerçekleşmesini sağlayacaktır. Örneğin Poti-Rize optik kablolu sistemin inşaatı. Poti-Rize optik haberleşme sisteminin değeri 8 milyon ABD Dolarıdır, bu taraflarca kısmen ödenmesi gereken miktardır, bu proje Avrasya koridorunun tam çalıştırılıp devreye sokulması açısından çok önemlidir. Proje sadece Gürcüleri ve Türkiye'yi değil Azerbaycan'ı ve Orta Asya Cumhuriyetlerini de ilgilendiriyor. Poti-Rize haberleşme sistemi projesi Trans-Avrasya Koridoru projesinin bir bölümüdür ve özellikle Soçi-Novorosiirsk'le bağlanan Poti bölgesine önem kazandırmaktadır. Bu bağlantı su altında optikal şekilde gerçekleşiyor. Rize'den Ankara'ya ve İstanbul'a doğru uzanan bu sistem şimdiden mevcut olup, sonradan sistem Avrupa telekomünikasyon sistemlerine de girebilir. Malesef Tbilisi-Kars demiryolu projesi gibi önemli bir projede çalışmalar çok yavaş bir tempoda ilerliyor.

8-9 Kasım 2001'de Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, Tbilisi'de Gürcüstan Cumhurbaşkanı ile anlaşma imzaladı ve Batumi Havaalanı'nın yeniden yapılandırılması ile ilgili yeni bir çalışma grubunun oluşacağını, tekliflerin beraber değerlendirileceğini, teknik-ekonomik sorunları beraber halledeceklerini dile getirdi. Buna rağmen bugüne kadar proje ile ilgili hiçbir değişiklik yapılmamış olup kullanım şeklinin ve değerlendirilmesinin nasıl olacağı bile kesinlik

kazanamadı, bu da dolayısıyla projenin sağlıklı gelişimini engelliyor.

2001 yılının sonunda Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı evsahipliğiyle görüşme organize edildi. Konu, Gürcüstan'la ekonomik işbirliği ve sorunları, görüşmede ekonomik alanda ortak adımların atılması kararlaştırıldı. Türkiye Dışişleri Bakanlığı'ndan gelen bu teklif ortak amaçlarla anlaşmamızı kolaylaştıracaktır.

Gürcüstan tarafı Türkiye ile ekonomik ilişkilerin gelişmesine ve ülkesine Türk yatırımcı çekmesine sıcak bakıyor. Gürcüstan'da yatırımlar 1993'te başladı. Türkiye, sermayesi ile Gürcüstan'da cömert yatırım yapan ülkelerdendir. 1995-2001 arası 111 milyon Dolar'dan fazla Türk sermayesi gelmiştir Gürcüstan'a, bunun rakamsal analizi şöyle ortaya çıkmaktadır (1995'te 1 mln. toplam sermayenin yüzde 0.4), 1996'da 8.9 mln. (9.8), 1997'de 9.7 mln. (yüzde 5.4), 1998'de 26.3 mln. (yüzde 7.6) 1999'da 7.6 mln. (yüzde 4.5), 2000'de 35.4 mln. (yüzde 29.8), 2001'de sadece 9 ayda 24.6 mln. (yüzde 23.5). Bu sermaye tarım, ticaret, gıda ürünleri, ulaşım, sanayi, banka, finansal, inşaat ve başka alanlarda değerlendirildi. Gürcüstan'a giren yatırımların büyüme hızı üzerinde Türk yatırımının büyümesi dikkat çekicidir.

Türk sermayesinin Gürcüstan'a girme konusunda en büyük destekçisi 28 Temmuz 1992'de imzalanan ve 1995 yılında yürürlüğe giren "Sermayeyi Destek ve Dayanışma Anlaşması"dır. İş dünyasında bu anlaşmanın önemi çok büyüktür, çünkü bu anlaşma ile ser-

maye için bir nevi garantör rolü üstlenilmiş bulunmaktadır.

Son zamanlarda bölgenin rolü tüm dünya gelişmelerinde gitgide artıyor, bu sırada bölgeden ülkelerin daha sık temas ve işbirliği yapmaları gerek ki, bu işbirliği genel güvenlik ve ekonomik güvenliğin ta kendisidir. Bölgesel dayanışmanın avantajı tek başına halledilemeyecek sorunların beraberce halledilebilmesidir.

İlk başlarda BSEC'nin amaçları sadece ekonomik sorunları halletmekle sınırlı idi, fakat uygulamaya gösterdi ki, siyasi destek olmaksızın ekonomik sorunların halledilmesi olanaksızdır.

Entegrasyon seviyesini yükseltme amacıyla çok çalışma yapıldı ve ekonomik alanda işbirliği başarıya dönüştü. Üye ülkeleri için özel stratejik programlar üretilmiştir, bu programlar da yeni sermayelerin oluşmasına yardımcı olarak ayrıca bölgesel önemi taşıyan büyük projelerin gerçekleştirilmesi gerekiyor, bu adım bölgemizdeki işbirliğine bulunacaktır. Bütün bunlar Türkiye Cumhuriyeti Teknik Dayanışma, Proje Gerçekleşme ve Kalkınma Kurumu TİKA sayesinde gerçekleşiyor.

TİKA ile birlikte yapılmış ve gelecekte yapılacak işlerden bazıları aşağıda verilmektedir.

-Dışişleri Bakanlığı'na ait, "Gürcüstan Sermaye Merkezi" (GGİC) tarafından İngilizce hazırlanmış "Gürcüstan Sermaye Rehberi"nin yayınlanması. Bu TİKA'nın maddi desteği ile 2001'de gerçekleşti.

-Bakü-Tbilisi-Ceyhan boru hattında ithal alet ve teknik yardım projesi.

-İmereti Bölgesinin Ekonomik Kalkınma Projesi (üzerinde çalışılıyor),

-Tbilisi'de Türkçe eğitim merkezinin kurulması planlanmıştır, bu konuda Gürcüstan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığının ve Parlamento'nun onayı mevcuttur. Bununla ilgili bilgi TİKA'nın merkezine aktarıldı ve TİKA gerekli organizasyon çalışmalarına başladı.

-Gürcüstan Sermaye Merkezi ile TİKA'nın işbirliği ve desteği hakkında proje-anlaşma ha-

zırlandı, bu anlaşmanın amacı Gürcüstan'a Türk ticaret çevresini çekmektir. Şu an anlaşma TİKA merkez bürosunda inceleniyor. Ayrıca Gürcüstan'da ekonomik, sosyal ve diğer alanlardaki çalışmalarında da TİKA aktif rol oynuyor gelecekte de TİKA ile işbirliği daha da genişlemesini ve daha etkili olmasını kılmanız gerekir.

Gün geçtikçe belli oluyor ki, Avrasya koridorunun etkisini arttırmak için kesin, büyük çalışmaların yapılması gerekiyor. Bizce TRANCECA'nın üye ülkeler tarafından akıllı ve bir bütün planlı ulaşım siyaseti çalışmalarının zamanı geldi, bu da liberal ve titiz tarife siyaseti demektir, bir bütün yönetim sistemi ve transitle ilgili formalitelerin kolaylaştırılması demektir.

Ciddi perspektif imkânları gözüktü, Bakü-Tbilisi-Ceyhan projesini gerçekleştirmek için Kazakistan hükümeti ile muhakkak görüşmelerimizi sürdürmeliyiz ki, Bakü-Tbilisi-Ceyhan borusunun batı piyasasına aktarma projesi Kazakistan'ın limanı Aktau'ya kadar uzatılabilir. Ayrıca Bakü-Tbilisi-Ceyhan borusunda Türkmenistan petrolün katılma olasılığı da kayda değerdir. 2002 yılı 17-18 Eylül tarihinde Bakü'den 40 km mesafedeki Sangaçalı terminalinde tarihi bir buluşma gerçekleşti ve bu buluşmada çağın projesi olarak adlandırılan Bakü-Tbilisi-Ceyhan projesinin temeli atıldı. Görüşmeye Gürcüstan Cumhurbaşkanı Sayın E.Şevardnadze, Türkiye Cumhurbaşkanı Sayın Ahmet Necdet Sezer ve Azerbaycan Cumhurbaşkanı Sayın H. Aliyev katıldılar. Ayrıca ABD Enerji bakanı Spencer de hazır bulundu.

Bakü-Tbilisi-Ceyhan boru inşaatının bitiş tarihi olarak 2003 yılı sonu düşünülmektedir. Bakü-Tbilisi-Ceyhan temel borusu ise 2004'te tamamlanacak ve böylece birinci projenin başarılı oluşu, ikinci projenin gerçekleştirilmesini de ciddi bir şekilde kolaylaştırılacaktır.

* Şota Doğanadze, Gürcüstan Dışişleri Bakan Yardımcısı.

 BIROMAK

BÜRO MAK. VE KIRTASIYE SAN. TIC. LTD. LTD. ŞTİ.
B Ü R O M A R K E T

Tuncer ORHAN

MERKEZ: Rıhtım Cd. Misakki Milli Sk. No:58 Kadıköy-İST.

Tel: (0216) 418 80 88 - 338 44 35

ŞUBE: Halitağa Caddesi No: 17 Kadıköy-İST.

Tel: (0216) 345 23 25 - 345 37 84

Fax: (0216) 346 24 59

 **HEWLETT
PACKARD**

Panasonic
Telefon-Fax

OKİ

LEITZ MANU

Pelikan

Brother

Yazı Makinası-Fax

CASIO

Hesap Makinası

Damga Pulü

Abhazya Tarihi Belgeleri Üzerine

Kısa Bir İnceleme -2

Giorgi ANÇABADZE-Nodar ŞENGLİA

(Geçen sayıdan devam)

Abhazya'nın dış ticareti, genel olarak ürünlerin değiş-tokuşu ve belli kıyı bölgelerinde deniz yolu ile gelen Avrupa, Türk ve Kırım tüccarları aracılığıyla oluyordu. Evliya Çelebi Abhazya'ya ne tür ürünler gelip gittiğini belirtmektedir. Evliya Çelebi'nin bildirimine göre bunlar barut, mermi, tüfek, ok-yay, barut kabı (masra), kılıç, kalkan ve diğer değişik savaş malzemeleri, eski ayakkabılar, şal giysileri, elbiselik kumaşlar, ateş yakmak için ocak altıkları, büyük kazanlar, ateşe kazan asmak için zincirler, tuz, sabun ve buna benzer malzemelerdir." Buraya gelen gemiciler güzel gençleri, yağ, balmumu, muşamba, as hayvanı, bal veriyorlardı ve bunun yerine yukarıda bahsedilen malzemelerden alıyorlardı. Bu ülkede altın ve gümüş para kesinlikle yoktu. Alış-veriş takas yolu ile yapılmaktaydı.⁽²¹⁾ **Abhazya'da alış-verişlerde para kullanılmıyordu**, bunu C.Luka, A.Lambert ve J.Chardin bildirmektedirler. Doğal tarımcılık ülkenin geçim kaynağını oluşturmaktaydı, bunu çağımız belgeleri kanıtıyor.

Bu tür ticaret yapmak yabancı toptan alıcılara büyük kazançlar sağlıyordu. Dortel D.Askol'un bildirdiğine göre, harcanan 1000 Rial'de onlara 300 Rial kazanç kalıyordu.⁽²²⁾

İç ticarete genel olarak böyle basit değiş-tokuşlar oluyordu. Bazen bu ticaret Odişi pazarında yapıyordu ve Abhazlar bu pazara sık sık misafir oluyorlardı.

Deniz kıyısı olan Abhazya'nın bir özelliği denizcilikti. Denizcilği yerli halk eski çağlardan beri yapıyordu. Vahuşti özellikle Abhazya'yı anlatırken orada yaşayanlar için "Denizle iç içe yaşıyor ve güçlü, kuvvetlidirler" ve "denizin içinde gezen gemilere binebiliyordu" diye belirtmektedir.⁽²³⁾

Denizciliğin gelişmesi, değişik politik olaylara ve sık savaş döneminde, arkadaşlığın, dostluğun yayılmasına vesile oluyordu. 12-13 yüzyıllarda Abhaz korsanları Doğu Karadeniz kıyı sularında korsanlık yapıyorlardı (Abhazya'nın Odişi ve Guria'nın kıyılarında), fakat zamanla batıya doğru ilerlediklerinde, Örneğin, Hollanda'lı yazar Vitsen'in bildirmesiyle, Abhaz gemilerin Kapa-Konstantinopol seferlerini engelliyorlardı.

12-13. yüzyıllarda Abhazya feodal bir ülke idi. Feodalizm deniz kıyısında fazlaca yayılmış olmasına karşın yüksek dağlık kesimde az yayılmıştı. Bunun dışında, Abhazya'dan özellikle onun kesimlerinde, yine de patriyalkal temalardan kalan eski veriler mevcuttur.

Şarvaşidze ailesi (bu ailenin Abhazca ismi "Çaçba"dır) feodal Abhazya'nın lideriydi (Abhazca-ab). Devletin toprakları Ciketi'den Kodori'ye kadar uzanıyordu, onların sitelerinin bulunduğu yerde. Lihniiler vardı, diğer bir adla Gürcü belgelerinde belirtilen şekilde Zupu, "küçük şehre benzer"⁽²⁴⁾ nahiye.⁽²⁵⁾ 17.yüzyıl sonunda devletin üst yüzey kişileri bağımsız birimler oluşturuyorlardı (Abhazca-Ahipa). Üst düzey kişiler lordlar (atavad), aznavurlar (amsta) ve yüksek papazlar olarak adlandırılıyordu.

En önemli iş gücünü köylüler oluşturuyorlardı, bunlar değişik bölümlere ayrılıyorydular. Hepsinden fazla olan kategori "anhau" hahuken özgür, fakat ekonomik olarak feodallere bağlı olan topluluktur. Köylülerin bu kategorisi işgal edilmiş topraklarda oturuyordu, onlara belli pay veriliyordu ve askere ortak oluyordu. Eskiden efendilerin topraklarında yaşayan köylü kesimine "ahoiu" deniliyordu. Sosyal basamağın en alt kesiminde idiler. "Ahasa"lar ayındır. İmerli ve Megruli "mocalebe"-

Abhazya'da Bulunan Tarihi Sassanid
Gümüş Tas ve Kupa

esir olarak getirilmiş, satın alınmış insanlar ki bunların hiçbir varlıkları yoktu ve efendilerinin topraklarında yaşıyorlardı. Ahaşa eğer aileye saygıda kusur etmez ve toprak alırsa, o zaman ahoiyo oluyordu.⁽²⁶⁾

Abhazya'da merkezi devlet sistemi
yoktu. Feodal düzende ve doğal tarımcılık olanaklarının ayrı ayrı bölümü sonucu nasıl ki politik, aynı şekilde ekonomik olarak da sık sık sözlü dalaşmalar oluyordu, bunların neticesinde silahlı çatışmalar meydana geliyordu. Abhazya'nın dağlık bölgesi ve Cike-ti, genel olarak yalnız formalite icabı Şarvaşidze'leri görüyorlardı ve hemen hemen tamamen özgürce yaşıyorlardı.

Feodal parçalanmışlık ve ona bağlı olan iç savaşlar bu ortamı sağlamaktaydı. Temurların düzenine, örneğin soy isimlerine göre yerleşimlerin (Abhazca-atsupa) korunması, Lambert'nin belgelerine göre Abhazlar kalelerde ve şehirlerde yaşamıyorlardı⁽²⁷⁾, aynı soydan birkaç aile bir araya gelip yüksek yere yerleşirlerdi. Buralarda çadır türü barakalar yapıp üstünü bambuyla örtüyorlardı ve kendilerini korumak amacıyla etrafına çit çekip, kanal kazıyorlardı. Bu şekilde yapmalarının sebebi, kendi aralarında da birbirlerini soydukları içindir.⁽²⁸⁾ Endişeli ortam, yaşantının bütün kesimini etkiliyordu, insanlar her an savaşmak için hazır dılar. Aynı yazarın bildirdiğine göre "Abhazlar tehlikeli durumlarda savaş elbiselerini giyerlerdi, elinin içinde anlım tutarlardı, niğferlerini kolunun altında taşırlardı, hazırlanmış atlarını, yataklarının başucuna bağlıyorlardı ve öyle uyuyorlardı.⁽²⁹⁾ Bu şekil yaşantıdan dolayı Abhazya'da gençler savaşçı olarak yetiştiriliyorlardı. Lambert'nin belirttiğine göre "Gençler hiç bir zaman miskin miskin oturmuyor, onlar spor yapıyorlar, bazen ağır nesnelere havaya fırlatıyorlar ve bazen kanallara atılıyorlar, bunlarla güç ve çeviklik kazanıyorlar".⁽³⁰⁾

17-18. yüzyıllar arasında Abhazya, bunun yanı sıra tüm Batı Gürcüstan, Osmanlı İmparatorluğu'nun baskısı altındaydı. Bununla ilgi-

li belgeler mevcuttur. Abhazya kıyılarına Osmanlı İmparatorluğu henüz 15.yüzyıl ortasında ilk girişimini yaptı⁽³¹⁾, fakat yeni toprakları ele geçirme arzusu Amasya Antlaşması'ndan sonra sistematik bir şekil aldı. 1579 yılında Osmanlı İmparatorluğu Tshumi'yi (Sohumi) ele geçirdi. Fakat uzun süre elinde tutamadı, yerli halkın başkaldırmalarına karşı koyamadılar.

17.yüzyılın ilk yarısında Osmanlı İmparatorluğu, Odişi-Guria'nın yıllık vergi ödemesini mecbur kıldı, fakat diğer yünden o devletler İstanbul'dan yeniden özgür kalıyorlardı. Osmanlı İmparatorluğu'na vergileri Abhazya da ödüyordu, fakat düzenli ödemiyordu. Chardin, 1670'lerde Kafkasya'ya seyahat etti ve şunu belirtmektedir: "Abhazların da vergi ödemeleri gerekiyordu, fakat onlar kısa bir dönem ödediler, şimdi ise hiç ödemiyorlar".⁽³²⁾

Osmanlı İmparatorluğu Batı Gürcüstan'ın politik bütünlüğünü sadece askeri güçleri kullanılarak sağlayamıyordu ve bunun için onlar vergilerini ödemesine karşı çıktıkları zaman, ekonomik antlaşmaya başvuruyorlardı. Ticari gemileri onların limanlarına göndermiyorlardı, bu gemiler Gürcüstan halkına başlıca yiyecek ve diğer malzemeler getiriyordu (tuz, demir malzemeleri ve benzeri).⁽³³⁾

Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu ve Prof. Dr. Fahrettin Kırzioğlu'nun kitaplarında da bizim için çok önemli malumatlar bulunmaktadır. (34-1)

17.yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı İmparatorluğu'nun ele geçirdiği yerler hissedilir derecede arttı. Buna Batı Gürcüstan'daki iç feodal anaşinin artması imkân taniyordu ve bundan dolayı politik düşüş yaşandı. Yerli halk sıkça, Türklerin kendilerine yardım etmelerini teklif ediyorlardı. Bu bir gerçektir ki, Gürcüstan'da Osmanlı güçlerinin güçlenmesine bu olay faydalı oluyordu.

Tek bir yolla İslam propagandası, her türlü mevcut imkânları kullanarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliğine girmiş devletle-

Abhazya'nın Bedia Köyü'nde Bulunan Altın Kupa ve Altın Paralar (10. yy.Sonları)

re kendi egemenliklerini kabullendirmek istiyorlardı.

Geçiş döneminde, bu propaganda Abhazy'a'da önemli neticelere ulaştı. Devlette üst düzey kişilerin bir bölümü Müslümanlaştı, fakat **17-18. yüzyıllarda Müslümanlık Abhazy'a'da köklerini derinleştiremedi, yerli halkın çoğunluğu Hıristiyanlığı benimsiyordu.** Bunlar mümkün mertebe Hıristiyanlar ve dindarlığı benimsiyorlardı. Abhazy'a'nın

diğer bölümü müslümanlığı göstermek için üst yüzey bir olaydı. Politik açıdan, çoğu din değiştirenler kolayca Hıristiyanlığa geri dönüyorlardı. Evliya Çelebi, bilinen nedenden dolayı, Abhazları, Müslümanlığı benimsemiş ve Müslümanlığa devam eden toplum olarak göstermek istiyor: "Onlara kâfir (dinsiz) desinler, adamı öldürürler. Müslim demeleri ise hoşlarına gider. Fakat bunlar Kuran-ı Kerim'i tanımıyorlardı ve hiç bir dini belgeleri yoktu.⁽³⁴⁻²⁾ Bato-nişvili Vahuşti Abhazy'a'daki dinlerle ilgili daha gerçekçi bilgileri vermektedir: "Dini bakımdan Hıristiyanlardı. Fakat hiç birşey bilmiyorlardı, bilgisizlerdi."⁽³⁵⁾

Özellikle 1620'lerde Osmanlı İmparatorluğu'nun baskısı ağırlaştı, yaklaşık olarak bütün Transkafkasya onların egemenliğine girince 1623 yılı için Abhazy'a'nın Guria ve Samegrelo'nun tüm kıyı kentlerinde (Tsihisdziri, Kobuleti, Poti, Anaklia, Sohum, Anakopia ve diğerleri) Türk kaleleri yükseldi ve garnizonlar yerleşti. Türkler İmereti'nin değişik kesimlerinde yer edindiler.

Osmanlı İmparatorluğu'nun bu gerçekçi gelişmeleri karşısında; Abhazy'a kendi bağımsızlığını geri alabilmek için hazırlanmış savaşla karşılık verdi. Çatışmalar çatışmaları izliyordu. 1725 ve 1728 yıllarında silahlanmış Abhazlar iki kez Sohum kalesinden Türkleri atmaya çalıştılar. Poti'ye yeni tayin olan paşanın askerlerince Abhazy'a'ya karşı büyük askeri saldırı başlatıldı. Bu askerler Karadeniz'in doğu kıyılarının güvenliğiyle sorumluydular.

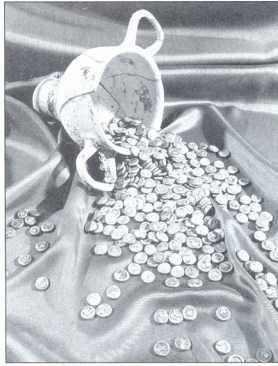
Osmanlı İmparatorluğu güneyden Abhazy'a'ya girdi ve Abhazların önemli bölümünü bozguna uğrattılar. Şarvaşidze mecbur kalıp

boyun eğdiyse de, kısa zaman sonra Abhazlar karşı saldırıya geçtiler.

Gürcüstan'da yayılmış olan söylentiye göre, bu savaşta Abhazlara "İlori'nin Kutsal Gırgi"si yardımcı oluyordu. Bu olay yine gerçekçi bir olayın kanıtıdır ki 18.yüzyıl Gürcü halk düşüncesine göre Abhazları Hıristiyan halk olarak telakki ediyordu.

Bundan dolayı, enerji deneylerin sonucunda Osmanlı İmparatorluğu Abhazy'a'yı reel olarak işgal edemedi. Türklerin güçleri gerçekte kale surlarını aşamıyordu. Fransa konsolosu M. Peisonel 18.yüzyıl ortalarında şöyle yazıyor: "Osmanlı İmparatorluğu bu ülkede kendisi için 'bey' atıyordu (buna Abhazların beyi deniliyordu). Fakat onun kariyeri boştu, her türlü baskıların, güçlerin dışında kalıyordu. Beyin evi (sarayı) Sohum'dedir, bu bölgenin Karadeniz kıyıları'nın yönetimi paşaya aittir. Fakat Abhazlar ne paşaya ne de beye boyun eğiyorlardı."

Diş güçlerle savaş etmek, feodalı, dağılmalar ve iç karışıklık, iç savaşlar yüzünden zorlaşıyordu. Bunlar 17-

Kolhidi isimli Gümitş Paralar (I.Ö. 1. yy.)

18.yüzyıllar arasında trajik bir havaya büründüler. Fakat, bunun karşılığı olarak yerli halk Osmanlı İmparatorluğu hareketleri karşısında sıkça birlik olup karşı koyuyorlardı. Bu olayı kanıtlayan birçok belge daha önce Türkçe yayınlarda arşivlenmiştir. Örneğin 1704 yılı tarihli bir belgede Osmanlı tarihçisi kendi büyüklerine şöyle bildiriyor: "Dadiani isminin kâfirleri ve Abhaz kâfirleri formalite icabı bağlı (esir) idiler, bağlılıktan çıktılar". Karada, Dadiani'ye karşı savaşan kâfir Abhazlar denizde birleştiler. Bizim tarafımızda İslam dininin insanları arasındaki Ruh ve Anaklia kalelerini ele geçirdiler. Deniz ve karadan gelen haber yollarını kilitlediler.

Osmanlı İmparatorluğu garnizonları Doğu Karadeniz kıyılarında gerçekte abluka altında idiler. Türk tarihçilerinin bildirimleriyle, Megrel ve Abhaz "Soyuncular" Osmanlı İmparatorluğu kale görevlilerine, yiyecek satın almaları için kaleden dışarı çıkış iznini vermiyorlardı, İmparatorluğun merkezinden gönderilen yiyecekleri çalıyorlardı, bu yiyecekleri getiren görevlileri öldürüyorlardı ve benzeri işkence yapıyorlardı.

Sohumi Körfezinde Bulunan Antika Mermer Kabartma
(İ.Ö.5. yy. İkinci Yarısı)

Gürcü-Abhaz bölükleri sıkça Trabzon vilayetine ve Osmanlı İmparatorluğu'nun işgal ettiği kendilerine ait yerlere geliyorlar. 1722 yılı vesikalarının birinde şu şekilde yazmakta: "Abhaz ve Megreli kâfirleri başka Gürcü kabileleriyle birleştiler. Gonia, Batumi ve Anaklia'nın kaleleri ve bunların etrafındaki, planları vardı".

Batı Gürcüistan'daki Osmanlı İmparatorluğu görevlileriyle yapılan savaşın en önemli sayfalardan biri 1757 yılı Hresili savaşıdır, burada İmereti'nin genç kralı I. Solomon Türklerin askerlerini mağlup etti. Solomon'un birliklerinde Abhazların bölükleri de savaşıyordu, bunların ön saflarında Hutunia Şarvaşidze büyük başarılar elde ediyordu.⁽³⁶⁾

Abhazya'nın o zamanki başkanı Menuçehr Şarvaşidze'ydi. Solomon ile Türkler arasındaki savaşta Türklerle hiçbir şekilde yardım etmedi, bununla birlikte kendi akrabası Hutunia Şarvaşidze'ye de krala yardım için gitmesi için engel olmadı. Osmanlı İmparatorluğu bunu affetmedi. Menuçehr ve kendi ajanları aracılığıyla güçlü feodal soyadını güçlendirdi, -Dzaş-ıpler ve Hebule'ler, Menuçehr'i tahttan indirdiler ve onu iki kardeşiyle birlikte Osmanlı İmparatorluğu'na gönderdiler, burda Şarvaşidze'lere ıslâmı zorla kabul ettirdiler.

Türlere karşı savaşın en önemli etabı 1768-1774 yılları arasında Osmanlı-Rus Savaşı dönemidir. Bu savaşta, bilindiği üzere, Gürcüistan Rusya İmparatorluğu'nun saflarında yer alıyordu, meğer aynı saflarda yer alan devletlerin tamamen değişik politik düşünceleri varmış. Gürcüler kendi topraklarının özgürlüğü için savaşıyorlardı, ama Rusya'nın yöneticilerinin ilk hedefi yeni yerlerin işgali ve topraklarının genişletilmesi yönündeydi.

Gürcüistan saflarında savaşın en önemli olayı II. Erekle tarafından Aspindzi savaşının 1770 de kazanılması idi, bu tesadüf olmamalı, çünkü bundan sonra Abhazya'da da Osmanlı karşıtlığı aktifleşti. 1771 yılında Abhaz birlikleri Sohumi kalesine saldırdılar ve kaleyi ele geçirdiler.⁽³⁷⁾ Belli zaman sonra Türkler, Abhaz devlet adamlarının kendi aralarındaki karışıklıktan yararlandılar ve tekrar Sohumi'yi ele geçirdiler, fakat kısa bir süre sonra 1770'li yılların ortasında kale tekrar Şarvaşidze'lerin eline geçti.

18. yüzyıl sonlarında Türklerle karşı savaşın şiddetlendi Osmanlı İmparatorluğu'nun genel olarak zayıflaması sonucu Türkler doğu Karadeniz kıyısında ancak belli başlı kıyı merkezlerini elinde bulundurabiliyordu.

Yukarıda belirtilen 16. yüzyıl iç savaşlarında Abhaz feodaller bazen Odişi taraftarı olarak ortaya çıkıyorlardı.

Bilindiği üzere, Odişi'nin başkanı II. Levan Batı Gürcüistan'da birinciliğe ilerliyordu. Bu doğaldı, ortada kendinin birinci rakibi olarak İmereti kralını görüyorlardı. Bu örf ve adetlerde, tüm Liğtikiti'nin hakimi olarak İmereti kralı kabul ediliyordu. 1623 yılında II. Levan Abhazların ve Ciklerin yardımıyla Gocoura'nın savaşında İmereti'nin kralı III. Giorgi'yi yendi ve kaçırdı. Burdan başlayarak Levani çok güçlendi ve ölümüne kadar gerçekten Batı Gürcüistan'ın büyük bölümünün hakimi idi.

Bu tarihten itibaren uzun süreli düşmanlık başlıyor Şarvaşidze'lerle Dadiani'ler arasında. Bu olay iki tarafa da, her iki devletin halkına da büyük kayıplar ve kötülükler getirdi.

Odişi Devleti iki cepheye (İmereti ve Abhazya'ya karşı) savaşıyordu ve bu savaş tam bir taktik savaşı idi ve gitgide Odişi Devleti zorlanıyordu. 40'lı yıllardan sonra Abhazya sınırında Levani artık yalnızca koruma görevini üstleniyordu. Bu hedefle Dadiani Odişi-Abhazya sınırında kulelerle çevrili uzun surlar ördü, kendi düşüncesiyle Abhazların ani saldırılarını önleyecekti. Bu surların önemli bölümü günümüze kadar sağlam kalmıştır.

deniz kenarından başlayıp Kelasuri Nehrinin sağ tarafından daha sonra doğuya doğru uzanıyor, buradan Kodori Nehri'ni aşır Panavi Dağlarının güney eteklerine, yaklaşık Mokvi Nehrinin doğduğu kaynaklara kadar uzanmaktadır. Bu surların yapımı esnasında Odişi'li ustalarına, yer-yer eski tekniği, kaliteyi kullandıkları görülmekte, bu bölgede bu teknik ortaçağdan beri bilinmekteydi. İşte bu duvar Odişi Devleti'nin topraklarını Abhazların saldırısından koruyacaktı, aynı şekilde denizden, aynı şekilde dağlardan (Dalstebeliden) gelecek saldırıları önleyecekti. Deniz kıyısındaki surları Odişi'li devlet büyüklerinin ve episkoposların bölükleri nöbetleşe koruyorlardı.⁽³⁸⁾

II. Levan'ın ölümünden sonra (1657) Odişi'nin durumu çok kötüleşti. Devlette karışıklık başladı. İmereti Kralı Aleksandre de Levan'i'nin önceki yağmalarını ödemek amacıyla enerjik bir şekilde Dadiani'lerin devletine saldırdı. Batı Gürcüstan'da kardeş kavgası iç savaşın yeni etabını başlattı. Bu bir gerçektir ki bu olayda **Abhaz feodaller de aşağı kalmadılar. Abhazya'nın başkanı Sustar Şarvaşidze Samagrelo'ya düzenli olarak saldırıda bulunuyordu** ve belirtmekte baskıncı Abhazlar Tshe-nistskali'ye kadar ilerliyorlardı. Dadiani'nin gücü onlara karşı koymak için yeterli değildi.⁽³⁹⁾

İtalyan misyoner Dzampide doğru bilgiler, belgeler ulaştırıyor: "Semegrelo, henüz Samegrelo değil savaşlardan dolayı kötü duruma düşmüştür, yakıp yıkılmıştır. Hiç kimsede hiçbir şey kalmadı, varlıkları yok oldu ve hiç kimsenin yiyeceği besleneceği hiçbir şeyi yoktu. Şimdi, artık insanlar korku içindeydiler, çünkü her an için Abhazya'nın işgali söz-konusudur."⁽⁴⁰⁾

İç savaşların dışında, Samegrelo'ya dış düşmanlar da büyük zarar veriyorlardı-Osmanlı İmparatorluğunun işgalleri. Örneğin, Osmanlılar 1672 yılında Odişi'ye girdiler ve 2.000'den fazla insanı esir olarak götürdüler.⁽⁴¹⁾

Özellikle Samegrelo'nun durumu 17.yüzyıl

sonunda ve 18. yüzyıl başlarında ağırlaştı, ne zaman ki ülkenin başına Gordeli Aznauri, Çıkvani ve oğlu Giorgi Lipartian geçtiler, bunlar önceki ülke başkanı Dadiani'nin elinden tüm yetkileri aldılar. Öncelik için savaşta Odişi'li feodalleri kendileri öldürüyorlardı ve bu başkanların seysis ve hizmetçilerini Osmanlı İmparatorluğu'na satıyorlardı.

Oluşmuş olan bu durumda Abhaz feodaller tekrar yararlandılar. Sustar Şarvaşidze'nin oğlu Sarehi Odişi'ye akın etti ve kuzey bölümünü Galidzga'ya kadar ele geçirdi. Fakat önceki bölümden farklı olarak, savaşta elde

Sohumi Körfezinde Bulunan Antika Anfora ve Büst (Roma Çağından)

ettikleri silahlarla ve benzeri eşyalarla Abhazlar tekrar kendi ülkelerine dönüyorlardı, ilk olarak Sarehi işgal ettiği yerleri kendi toprağı olduğunu ilan etti ve Abhazya'dan getirilen halkı esir almaya başladı. Bu olayı Vahuşti şu şekilde yazmakta: "Gerna, Odişi için büyük bela idi ve çoğu Abhazlar gemilerle geliyorlardı karadan kandırılıyorlar. Eğrisi Nehrinin dışında tüm yerleri işgal ettiler ve Abhaz halkının oluşmasını istiyorlardı."⁽⁴²⁾

Sarehi işgal ettiği toprakları kısa zamanda hanedanı Enguri Nehrine kadar genişletti ve Odişi'nin kanuni hanedanı ile göç ettiriyordu, kendisini Samegrelo'nun başkanı olarak ilan etti. Sarehi ve onun amcasının oğlu Kvapu, Odişi'nin geri kalan bölümünü işgal etmeyi amaçlıyorlardı ve bu düşünceyle birkaç kez Enguri Nehrinin sol kıyısına akımlar düzenlediler. Fakat Şarvaşidze'lerin böyle güçlenmesi Gürcüstan'ın diğer bazı beylerince pek be-nimsenmiyordu. 1702 yılında o zamanki İme-

reti'nin gerçek yöneticisi Giorgi, Odişi'ye yardımcı gitti bunun Abhazlar karşı Giorgi Lipartiani'nin isteğiyle Vahuşti'nin bildirmiyile." Abşazde İmereti'nin askerlerini etrafından topladı gitti ve Abhazy'a girdi. Şarvaşidze karşı koyamadı, Abhazy'daki halkı çok kandırdılar ve tüm varlıklarını aldılar. Lipartiani'yle ve Şarvaşidze arasında antlaşma imzalatıldı. İşgal etmiş olduğu yerlerdeki halkın soylu harsheylerini aldı, sonra İmereti'ye geri döndü.⁽⁴³⁾

17. yüzyıl sonunda, Şarvaşidze'lerin egemenliğine geçen topraklar (Kodor-Enguri'nin orta nehrine), belirttiğimiz gibi, Abhazların buraya yerleşmesini ve yerli Megreli (Laz) halkının asimilasyonunu istiyorlardı, bundan dolayı **Kodori Nehri ile Galidzga Nehri'nin arasındaki bölgeler zamanla etnik olarak Abhaz oldu.** Galidzga Nehri ile Enguri Nehri arasındaki bölge ise, 18. yüzyıl başlangıcından sonra Samurzakano adını aldı. Buranın halkı etnik olarak karışık kaldı, bununla birlikte asimilasyon burada da aktifti, ama yavaş ilerliyordu. Bunun nedenlerinden biri ise, Samurzakano'da yaşayan Abhazların sayısı, diğerlerine nazaran az idi ve ikincisi ise, burada belirleyici unsur Megreli (Laz) halkının (yoksul köylüleri) Enguri Nehrinin diğer yakasındaki bölgelerden getirilip yerleştirilmesidir. Samurzakano'nun feodal üst düzeyi genelde Abhazy'dan gelme idiler, ancak köylüler-Abhazlar ve Megreler (Lazlar) vardılar.

17-18. yüzyıllar arasındaki Abhazy'nin başkanı Zegnak Şarvaşidze'nin oğulları babalarının ölümünden sonra onun egemenliğindeki yerleri bölüştüler: Btüyük oğlu Rostom'a Abhazy'nin toprakları olan Bzips ve Kodori arası ve hükümdarlık, ortanca oğluna-Ckeşia'ya ise Kodori'den Galidza'ya kadar topraklar düştü (Bu bölgeye Abhazca "Abjua" ismi kondu, bu "orta" anlamındadır, Gürcüce ise "orta köy"), küçük oğlu Kvapu'ya ise Galidzge'den Engur'a kadar olan bölge düşmüştür. Gelecekte ise belirttiğimiz bu bölgeye Samurzakano dendi, Kvapu Şarvaşidze'nin oğlu Murzakan'ın isminin doğrultusunda bu isim koyulmuştur.

(Devam edecek)

GÜRCÜCE DERS VERİLİR
HER DİLDEN ÇEVİRİ YAPILIR
TEL: (0212) 233 56 82
231 79 28

21) Evliya Çelebi, "Seyahatnamesi". Cilt II, Sayfa: 103

Abhazy'dan geçen ticari mallar Evliya Çelebi'nin listesinde, ağaç ürünleri (özellikle şimşir) boş bırakılmıdır, özellikle bati ülkelerine çok sayıda görülmektedir. Ortaçağ Avrupa bölgelerinde Şimşir Limanı "Abhazy kıyısı ticaret açısından en önemli kıyılardan birisi idi. Fakat başlıca "ürün", yabancılara en çok merak ettikleri, köleleri (esirler). Evliya Çelebi tesadüfen kendi bölgelerinin başlangıcında "genç çocuklar" dan bahsediyor. XV-XVIII. yy arasında Abhazy, Kafkasya'dan esirlerle ticaret yapmada önemli bir yere sahipti. Abhazlar, Gürcüler ve Çerkezler birlikte, Kafkasya'dan götürülen esirlerin büyük bölümünü oluşturuyorlardı. Ticaretçilere esirleri yerli feodeller buluyorlardı. Baskınlar esasında diğer bölüklerden esir aldıkları insanları satıyorlardı bununla birlikte kendi egemenliği altındaki topluluklardan düşman saldırıları esasında da çok esirler kayboluyor, du, bu bir gerçektir.

22) Dorelli D. Askoli, Eserinin devamı, Sayfa: 100
 23) Vahuşti, Gürcüstan Krallığı (Yayımlayan, Kauçişvili), Tbilisi, 1973.

24) Vahuşti, Gürcüstan Krallığı'nı yazdı, Sayfa: 784.
 25) XVIII. yy'nin sonu ve XIX. yy başlangıcında Abhazy Devleti'nin politik merkezi Sofumi idi.

26) Burada kullanılan sosyal terimler özellikle XIX. yy belgelerinde rastlanmaktadır, bu o demek değildir ki onlar önceki dönemlerde yok idiler.

27) Lamberti, görüldüğü ki Abhazy'nin önemli sorununu di getiriyor. Abhaz feodallerle ilgili olarak, özellikle aristokrat kesimin, iyi korunmuş kaleleri ve evleri vardı.

28) Arkancelo Lamberti, Samegrelo'nun yazımı, Sf:168.

29) Arkancelo Lamberti, Samegrelo'nun yazımı, Sf:168.

30) Arkancelo Lamberti, Samegrelo'nun yazımı, Sf:168.

31) Vahuşti, Gürcüstan Krallığını yazdı, Sayfa: 284.

32) Jan Şarden'in Iran ve diğer doğu ülkeleri, gezisi Sayfa: 204.

33) Z.V. Ançabadze, İz istorii Srednevekovoi Abhazzi (VI-XVII yy)

Ekonomik baskıların değişik yolu idi, her zaman Osmanlı imparatorluğu yukarıda bahsedilen eşyalara yerli halkı onları esir almak için ödüllendiriyordu. Örneğin bilinmekte ki 1722 yılında İstanbul'dan Feodal Abhazlara geleneksel elbiselerle birlikte 300 okka (1 okka 1200 gr) = 3.600.000 tuz gönderiliyordu. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, IV, Cilt, 2. Kısım, XVII yy, Ankara 1959, Sayfa: 129.

34-1) Prof. Dr. Bekir Küttükoğlu, Osmanlı-Iran Siyasi Münasebetleri, İst. 1962, Prof. Dr. Fahrettin Kurzioğlu, Osmanlıların Kafkas Ellerini Fethi (1451-1590), Ankara, 1976

34-2) Evliya Çelebi'nin "Seyahatnamesi" Sayfa: 106
 35) Vahuşti, Gürcüstan Krallığını yazdı, Sayfa: 786

Önceki dinlerin yeniden yerşermesi ve müslümanlığın yayılması Hıristiyanlık dinine karşı Abhazy'da her zaman saygınlığı korumuştur." Papazlara büyük saygı duyuluyordu, Vahuşti bunu orda en belirtektir. Müslümanlaşmış Abhazlar XIX. yy'da dahi Hıristiyan eserlerine büyük saygı duyuyorlardı. Örneğin, Biçvindi kilisesinde edilen yemin kırılmazdı, bu şekilde saygıdır. Enteresandır, İşyevlini gezgin Pr. Diubua'nın bildiriyle hiç bir halk o umitle bağlanmıyor kilisedeki eşyalara Abhazlar ve Gürcülerden başka.

36) Niko Dadiani, Gürcülerin Yaşantısı, Sayfa: 178
 37) Çerki İstori Abhazzi, Ç.I Sohumi, 1960, Sf. 128

38) Arkancelo Lamberti, Samegrelo'nun Tarihi, Sf. 166

39) Z.V. Ançabadze, Eserin devamı (VI-XVII yy) Sf:269

40) M. Tamaraşvili, Katoliklerle Gürcüler Arasındaki Tarih, Tbilisi, 1902, Sf: 204

41) Jan Şardeni'nin Iran ve Diğer Doğu Ülkelerine Seyahati, Sayfa: 250

42) Vahuşti, Gürcüstan Krallığını Yaşantısı, Sf. 845

43) Vahuşti, Gürcüstan Krallığını yazdı, Sf. 863

Maçaheli'de Geleneksel Şarkılar

İberya ÖZKAN

Yıl 1968... Bursa İnegöl, Hayriye Köyü... Goradze'lerin mısır tarlası... Ellerinde çapalar ile yaşlılar... İmece var... Bir grup tarlanın bir ucunda... Yan yana sıralanmışlar... Diğer grup, öteki uçta... Onlar da yan yana... İlk gruptaki Gurgendize Ali Osmanay başlıyor, ezgiye... Tiz ve gür bir sesle: "Ho ho ho vorera, nanina!"... Hemen peşinden diğerleri... Koro halinde ama daha pes olan başka bir sesle... Hem de Ali Osmanay'inkine son derece uyumlu ikinci bir ezgiyle: "Ho ho ho vorera, nanina!"... Her tempoda, aynı anda, çapalayarak... Sıra ikinci, karşı gruptaki Dolışvili Salihay'da... Aynı anda Salihay'ı tamamlayan ikinci koro... Sıra bu kez ilk, beri grupta... Derken yine ikinci, birinci, ikinci...

Hiç ara vermeden, bir karşı, bir beri... Tarlanın ortasındaki karşılaşmada yine uyumlu ve çok sesli, ama bu kez başka bir şarkı... Bu kez çapa yok, el çırpma ve dans var... Hem de ne dans, ne coşku, ne katılım!... İmece geleneği ile, enstrüman kullanmadan, insan sesiyle, yalın ama şaşırtıcı bir polifoni ile, ezgi/tempo/çapa uyumlu ile, kolektif bir zevkle, sevinçle ve giderek artan bir coşku ile çapalama eylemi tamamlanıyor, hem de zamanın nasıl geçtiği anlaşılmasın...

Bu gelenek, işte, yemekte, düğünde, gelin almada, sofraya tutmada, eğlencende, cenazede, yani günlük yaşamın her alanında sürdürülüyor... Yıllarca, yüzyıllarca... Ortalama yaşları yetmiş olan bu yaşlıların hiç biri müzik eğitimi almamış, en eğitimlisi ilkokulu bitirmiş...

Bu durum, geleneksel bir vokal polifonik şarkı kültürünün varlığı ile açıklanabilir ancak. Bu da, 18 Mayıs 2001'de, UNESCO'nun "insanlığın sözlü ve manevi

mirasının bir başyapıtı" olarak ilan ettiği Gürcü halk şarkılarının ta kendisi idi...

Bugün ise bu yaşlılar ile birlikte bu gelenek de yaşamıyor artık. Ahmet ÖZKAN'ın (Melaşvili) ve Peter GOLD'un titizlikle oluşturduğu arşiv ve kayıtlar dışında...

"93 Harbi" diye adlandırılan (Hicri: 1293) 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından sonra, Gürcüstan'ın "Maçahela" vadisinden göçmüştü Hayriye'ye,

Maçahela, Tbilisi Radyosu Canlı Yayında

bu şarkılar... Yaklaşık doksan yıl (1878-1968) öncesi nasıldı, 1968'lere değin nasıl bir yol izledi, şimdilerde ne durumda Maçahela?... Gerçekten merak ediyor ve günün birinde bu soruların yanıtlarını bulabileceğimi umuyordum. Çünkü bu mirasın değerini biliyor (eğer kaldıysa), ortaya çıkararak insanlığa sunmak istiyordum.

32 yıl sonra, 2000 yılında (göçten yaklaşık 122 yıl sonra) Gürcüstan Maçahela'sının Türkiye sınırındaki Çhneti Köyü'nün yaşlı şarkıcılarını bir araya getirdim ve özellikle eski şarkılarını kaydettim. Hayriye'de 1968'lere değin süregelen onbeş yakın şarkının çoğunun anımsanmadığını hayretle saptadım, inanmadım. Bu şarkılar daha özgün, saf, zengin ve bozulmamış haliyle göçülen yer Maçahela'da mutlaka yaşıyor olmalı inancını taşıyordum.

Sıra Türkiye Maçahela'sına gelmişti. Ancak Gürcüstan'dan sonra pek de umudum yoktu. Ama yine de yerinde araştırmalıydım, belki izleri kalmış olabilir. O sıralar Bayar Şahin'in eline geçen yaklaşık 1975'lerde kaydedildiği söylenen oldukça bozuk bir teyp kasedini dinlediğimde çok heyecanlanmıştım. Maçahela vadisinin Türkiye tarafından Uğur (eski adı Akria) köyünden Karapçoğlu Mahmut ve yaşlı yaşlıları söylüyorlardı, hem de daha özgün ha-

liyle. Ancak onların da yaşamadıklarını öğrendim, kaybolan Ubih dilini son bilen Tevfik Esenç gibi.

En sonunda, 2001'de, mesleki bir görev için gittiğim vadinin Türkiye tarafında yaptığımız araştırmalar sonucunda, Düzenli (Zedvake), Efeler (Eprati), Maral (Mindieti) ve Camili (Hertvisi) köylerinde yaşayan yirmiye yakın yaşlı saptadık. Bunlardan ancak onüç kişiyi bir araya getirerek, görüntü ve ses kaydı yaptık. Beklediğim düş gerçekleşmişti, otuz yılı aşkın süreden sonra. Sanki karşımda Gurgendizde Ali Osmanay, Dolişvili Salihay ve diğerleri vardı. İmeceyi duymuşlar, çapalarını kapıp gelmişler, yüzlerce kilometre öteden... Tıpkı 1968'deki gibi... "Ho ho ho vore-ra, nanina!"

Ertesi yıl, bu güzide topluluk, ilk kez, 3. Maçaheli Kafkas Arı ve Bal Festivali'nde sahne aldığımda görmeliy-diniz Maçaheli'yi, karşı ve beri Maçaheli'li-leri, katılımı, coşkuyu, dansları, hele de bizim yaşlı şarkıcıları... Doymuyorlardı ve bitmesini istemiyorlardı...

2002 yılı Ekim ayının ilk haftası, Tbilisi'de Birinci Uluslararası Geleneksel Polifoni Sempozyumu'nun düzenlendiğini, yabancı ülkelerin yanı sıra Gürcüstan'dan da çok sayıda grubun yer alacağını duyar duymaz, bizim dedeleri de götürmeyi düşündük, Bayar Şahin ile birlikte. Finans, kostüm, pasaport, sağlık hazırlıklarını ve provaları bu kez bambaşka bir heyecanla ve de kısa zamanda tamamlayarak, Türk-Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfı'nın desteğiyle katıldık sempozyuma. Fransız, Kanadalı, Amerikalı, Avustralyalı, Hollandalı, Japon ve İngiliz, çoğu profesyonel müzik gruplarının konserleri çok güzel olduğu kadar çok da ilginçti. Geleneksel çok sesli Gürcü şarkılarının, yalnız Gürcülerin değil, tüm insanlığın sözlü ve manevi mirasının bir başyapıtı olduğunu kanıtıyorlardı, adeta.

Köylülerin getirdikleri yöresel sofraya, kelimeler ve iskemleleri ile, kostümleri ile, bizimkiler ne zaman sahne alırsa tüm seyirciler şaşkın ve gözleri yaşlı idi. Yaş ortalaması yetmiş ama gençleri kıskandıracak çeviklikteki horonları, çoksesli şarkı eşliğinde

deki coşkulu danslarını, doğallıklarını, içtenliklerini, hiç bir profesyonel kaygı duymadan şarkı söylemelerini, en önemlisi de çoğu orada bile unutulmuş olan şarkıları koruyup bu güne getirmelerini yalnız Gürcüstan değil tüm dünya ayakta alkışladı. Saklı cennet Maçaheli, yalnızca çiçeğiyle, bitkisiyle, böceğiyle, arısıyla, doğasıyla değil otantik müzik geleneğiyle de var olduğunu tüm dünyaya ilan etti. Keşfedilecek daha neler var orada, kim bilir?!

Maçahela, Tbilisi Cvari Manastırında

Derken, ses kayıtları, fotoğraflar, teknik hazırlıklar, kopyalar ve elinizdeki güzide albüm... İşte, her anımı bazen hüznüyle bazen de heyecanla ama dolu dolu yaptığım 34 yıllık öyküm...

Bu şarkıların yenilerini ortaya çıkarmak, sözlerini saptamak, derlemek, notalandırmak, belgelemek, yayınlamak,

tanıtmak, duyurmak, yaygınlaştırmak, görsel, işitsel ve yazılı kaynaklar oluşturmak gibi görevler bekliyor, birilerini... Bu şarkılar korunmalı... Sürdürülmeli... Hayriye'deki gibi olmamalı... İnsanlığın Türkiye'de yaşayan bu tek ve son mirasına bir an önce sahip çıkılmalı...

Topluluğun keşfedilmesinde ve bugünlere gelmesinde anlamlı desteklerini esirgemeyen başta A. Nihat Gökyiğit'e olmak üzere İsmet Acar'a, Nurettin Çarmıklı'ya, Mevlüt Artvinli'ye, Bayar Şahin'e, Hüseyin Paker'e, Osman Öztekin'e, Fehmi Avcı'ya, Camili (Maçahel) Çevre Koruma ve Geliştirme Derneği'ne, Akademi Prodüksiyon'a teşekkür ediyor, bu albümde sesleriyle yer alan, insanlığın sözlü ve manevi mirasının temsilcilerini kutluyor, düşler vadisi Maçahela'nın turizme açmaya yönelik değil aynı zamanda şarkılarının, dilinin, geleneksel yaşam biçiminin, tarihsel ve kültürel varlıklarının bir bütün olarak korunması, sürdürülmesi ve geliştirilmesini de umuyoruz.

31.12.2002

İberya Özkan (Melaşvili) - Y. Mimar
Geleneksel Çok Sesli Şarkılar Topluğu
"Maçahela" Yönetmeni

Not: Bu yazı aynı zamanda Bayşah Müzik tarafından çıkarılacak olan kaset ve CD için de hazırlanmıştır.

Ünye Gürcüleri - 2

Ünye'li Gürcülerin (Kartvelilerin) Gelenek ve Görenekləri,
Dilleri, Yemekleri, Hikayeleri, Atasözleri, Türküleri, Manileri.

Murat ŞAHİN

(Geçen sayıdan devam)

Ünye ve Çevresindeki Gürcü Köyleri ile Mahalleleri:

Ünye Şehir Merkezindeki Gürcü Süleleleri:

Gürcüoğulları, Cerrahoğulları, Menteşoğulları, Torunoğulları, Çiloğulları, İrtemler, Haşimoğulları, Çaloğulları, Habıboğulları.

Ünye çevresindeki köy ve mahalleler:

Güllük mahallesi: Birkaç tane Gürcü hanenin olduğu mahalledir. Daha çok Cerrahoğulları sülalesiyle bilinir. Cerrahoğulları çok geniş bir sülaledir. Ünye'de adı bilinen birkaç sülaleden biridir. Acara'dan gelmişlerdir. Torunoğulları sapağında aşağı gidilerek ulaşılır.

Torunoğulları mahallesi: 93 Harbi muhacirlerinin oluşturduğu mahalledir. Torunoğulları geniş bir sülale olduğu için mahalle bu adla anılır. Acara bölgesinden gelen Gürcülerdir. Ünye de bilinen meşhur sülalelerdendirler. Ünye'den Tekkiraz'a giden ana yolun üzerindedirler.

Çatalpınar: Ünye'den Akkuş-Niksar yoluna girildiğinde ana yolda ilk petrol istasyonu olan Hamarat (eski adı Şengül) Petrol ve çevresidir. Tamamı Gürcü olan bir köydür. Hamarat Petrolü'nün sahipleri de Gürcüdür.

Cevizdere: Gürcülerin çoğunlukta bulunduğu bir yerdir. Ünye Çimento Fabrikası'nın yukarı taraflarıdır. Acaralı Gürcülerdir.

Mitrabol: Ünye SSK Hastanesinin arka taraflarıdır. Tamamı Gürcü olan bir köydür. Acaralı Gürcülerdir.

İNKUR Beldesindeki Köy ve Mahalleler:

Çaloğlu camii ve çevresi: 93 Harbi muhaciri Gürcülerdir. Çaloğulları geniş bir sülale olduğu için mahalle bu adı almıştır. Acara bölgesinden gelen Gürcülerdir. Gürcüce'yi konuşmayan Gürcülerde yine o çevrede vardır. Ana yolun üzerindedirler.

Yenikent (Armutluk) mahallesi: 93 Harbi muhacirlerinin olduğu bir mahalledir. İki hane dışında tamamen Gürcü mahallesi. Acara bölgesinden gelen Gürcülerdir. Ana yolun üzerinde İnkur Beldesine geldiğinde Armutluk veya yeni adıyla Yenikent tarafına girilerek gidilir. İmağa yakın bir yerleşim yeridir. Buradaki sülaleler şunlardır: Kolağalar, İrtemler, Altınlar, Güneyler.

Kelas: Tekkiraz'a gelmeden ana yolun üzerinde olan küçük bir mahalledir.

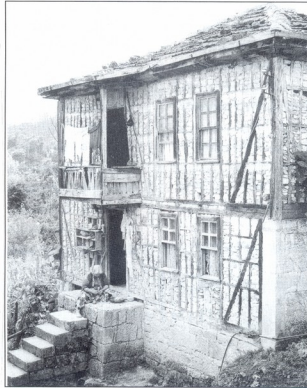
93 Harbi muhacirlerinden oluşur. Acara'dan gelen Gürcülerdir. Buradaki Gürcü sülalesi ise Kuroğullarıdır.

Kurna-Mengen Mahallesi: Acaralı Gürcülerdir. Ahmedustalar sülalesidir.

Çataltepe: İncirli köyünün arka tarafıdır. Acaralı Gürcülerdir.

TEKKIRAZ Beldesi Çevresindeki Köy ve Mahalleler:

Tekkiraz beldesinin yarısı Gürcülerden oluşmaktadır.

Tekkiraz Merkezi: Tekkiraz merkezdeki Gürcü sülaleri şunlardır; Çiloğulları, Seferoğulları.

Kıran Mahallesi: Gürcü mahallesidir. Buradaki sülaler, Bandılar, Enlisüleymanlar,

Armuttepe Mahallesi: Tamamı Gürcü olan bir mahalledir. Buradaki Gürcü sülaleri ise şunlardır. İlyasoğulları, Suksuklar, Tekkeahmetler, Keskinler.

Veli Bayraktar Mahallesi: 93 Harbi muhaciri Gürcü mahallesidir. Acara bölgesinden gelen Gürcüler yerleşmişlerdir. Ginapur ile karşı karşıyadır. Buradaki sülaleler: Pala Kâzımlar, Zekeriya-çavuşlar, Dursunoğulları, Odabaşılar, Kalaycılar, Hışrahmetler, Yunuslar.

Kıran Köyü: 93 Harbi muhaciri Gürcü mahallesidir. Acara bölgesinden gelen Gürcüler yerleşmişlerdir. Buradaki Gürcü sülaleleri, Hasanoğulları (Katamidze), Halilhocalar, Bayraklar.

Nureddin Köyü: Birkaç tane Gürcü sülalesi vardır.

Kirazara: Köyün tamamı Gürcüdür. Buradaki sülale: Lomanlar:

Sarıgöl: Hemen hemen tamamı Gürcü olan bir yerleşim yeridir. Buradaki sülaleler: Enlisüleymanlar, Cırtlakhasanlar.

Yeni Kızılcakeş : Maçaheli'li Gürcülerdir. "Yenikızılcakeş yardımlaşma ve dayanışma" adı altında Tekkiraz'da da dernekleri vardır.

YENİKENT Beldesindeki Köy ve Mahal-
leler:

Yenikent Merkez (Çamurluk) mahallesi: 93 Harbi muhacirleri yerleşmişlerdir. Maçaheli bölgesinden gelen Gürcülerdir. Özellikle yaşlılar Gürcüce konuşmaktadırlar. Ana yolun üzerinde olan bir yerleşim yeridir. Yenikent Belediyesinin merkezidir. Beldenin merkezinde oturanların yüzde 95'i Gürcüdür. Buradaki sülaleler: Hatipler (Şahinler), Ömer Ağalar (Hohotoğulları), Ramiçavuşlar (Tshamadze), Hayruldedeler, Çöpler'dir (bir kısmı soyadı değişikliği yaparak Hatipoğulları olmuşlardır). Daha sonra Ekincik'ten gelen Gürcüler de buraya yerleşmişlerdir.

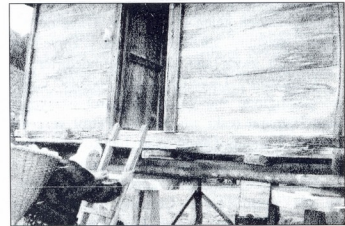
Ekincik köyü: 93 Harbi muhacirleri yerleş-

mişlerdir. Maçaheli bölgesinden gelen Gürcülerdir. Bölge belediye olduktan sonra üç mahalleye bölünmüştür. Köyün hemen hemen tamamı Gürcülerden oluşmaktadır. 350 hane civarındadır. Gürcüce konuşulmaktadır. Köye Yenikent merkezinden gidilir. Köydeki Gürcü sülaleleri ise şunlardır: Mecidoğulları (Mecidoğlebi), Molla Süleymanlar, Kabaosmanoğulları, İlyasoğulları (Eşmaglar), Çiloğulları (Çiloğlebi), Çongoğulları (Çongoğlebi), Yetimoğulları (Yetimoğlebi), Şahnalıoğulları (Şahnalıoğlebi), Kehyalar,

Mehmedustalar diğer adıyla Lomanlar (Keshanlar), Musaoğulları (Musaoğlebi), Dayiroğulları (Dayroğlebi), Süleymançavuşlar, Hayruldedeler, Sugsuglar, Yıldızoğulları (Yıldızoğlebi), Lazalyalar (Lazaliler, bir kolu Lazemetler), Emruoloğulları (Furtunalar), Goreliler, Gençoğulları, İsağoğulları (Hasyalar), Hegibalar, Salihustalar, Seferoğulları, Geydiboğulları, Çeleboğulları, Mahmudoğulları, Kadırustalar (Numanoğulları).

Esentepe (Kabakulak): 93 Harbi muhacirleri yerleşmişlerdir. Maçaheli bölgesinden gelen Gürcülerdir. Gürcüler için de Gürcüceyi en kaba konuşan yerleşim yerlerinden biridir. Gürcüce konuşulmaktadır. Ana yolun üzerindedir. (Akkuş ilçesine bağlıdır.) Köyün tamamı Gürcüdür, yaklaşık 125 hanedir. Kabakulak'taki yeni adıyla Esentepe'deki sülaleler ise şunlardır: Bepeleğulları, Dervişoğulları (Şahnalıoğlebi), Bekiroğulları, Suksukoğulları, Şerifoğulları, İmamoğulları, Hacıoğulları, Lezikoğulları, Tsomoğulları.

Meşedüz mahallesi: 93 Harbi muhacirlerinin yerleşim yeridir. Maçaheli bölgesinden gelen Gürcülerdir. Gürcüce konuşulmaktadır. Tamamı Gürcüdür. Süllaleler: Yıldızoğulları, Tupanlar (Tufanlar, Karakaşlar)

Tekneli mahallesi: 93 Harbi muhacirlerinin yerleşim yeridir. Maçaheli bölgesinden gelen Gürcülerdir. Üç tane eskiden kalma ahşap bina bulunmaktadır. Ana yolun üzerindedir. Buradaki süllaleler: Çiloğulları, Osmanustalar.

Meliketepe mahallesi: 93 muhaciri Gürcülerin yerleştiği bir mahalledir. Maçaheli bölgesinden gelen Gürcülerin yerleşim yeridir. Tamamı Gürcüdür. Gürcüce konuşulmaktadır. Buradaki süllaleler ise şunlardır: Mamoğulları (Mamoğlebi) yine Mamoğullarının bir kolu olan Meydanoğulları, Kaptanlar.

Dumantepe: Yayladır. Bir mahalle oluşturmuş Gürcüler vardır. Ana yolun üzerinde dendirler. Maçaheli Gürcülerdir. Gürcüce konuşulmaktadır.

Kıran Köyü: 93 Harbi muhaciri Gürcülerin yerleştiği köydür. Taş ocağının olması adının bilinmesini sağlamıştır. Maçaheli ve Mindiye bölgesinden gelen Gürcülerin yerleştiği yerdir. Tamamı Gürcüdür. Gürcüce konuşulmaktadır. Buradaki süllaleler ise şunlardır. Osmanustalar (Kordonlebi), Butumeli (Batumlular), Ekizler, Ustaloğulları (Ustaloğlebi),

Seyitbayraktaroğulları (Osanidze), Mutaveoğlebi, Hirakoğlebi.

Kozbüküm: Taş ocağının olduğu, yani Kararmut köyünden aşağı doğru bu köye gidilir. Irmak yanında olan köy Maçaheli bölgesinden gelen Gürcülerin yerleşim yeridir. İkiliç süllale Gürcüdür. Süllaleler: Yedi Kızlar, Keskinler'dir (Hozikoğlebi).

ÇAYBAŞI İLÇESİ

Ünye'ye bağlı bir belde iken ilçe olan Çaybaşı çoğunluğu Maçaheli ve Acara'dan gelen Gürcülerden oluşmaktadır. İlçenin yarısı Gürcüdür. 93 Harbi muhaciridirler.

Söylemez: 93 Harbi muhaciri olan Acara'lı ve Maçaheli'li Gürcülerden oluşmaktadır. Yeni adı Hanyanı Belediyesi'dir.

Akbaba: 93 Harbi muhacirlerinin yerleştiği Gürcü köyüdür. Acara bölgesinden gelen Gürcülerdir. Akbaba'daki Gürcülerin en önemli özelliği İslam'a sıkı sıkıya bağlı olmalarıdır (tabii yaşlılarla orta yaşta olanlar için geçerli).

Eğribucak: 93 Harbi muhaciridirler. Gürcü köyüdür. Acara'dan gelen Gürcülerdir.

Kaynarınar (Kaynartaş Beldesi): 93 Harbi muhaciri Gürcülerinden oluşan tamamı Gürcü köyü olan yerleşim yeridir. Bölgenin Gürcülerini Maçaheli'lidirler. Samsun'a bağlıdır. Köy şu anda Belde Belediyesi'dir.

Ünye ve çevresinde bizim saydıklarımızın dışında, Karadenizin dağınık yerleşim düzeni nedeniyle bir iki süllaleden oluşan Gürcü yerleşim yerleri vardır.

GÜRCÜCE - RUSÇA - İNGİLİZCE VE 72 DİLDE TERCÜME YAPILIR - DERS VERİLİR REAL TERCÜME: (0212) 231 79 28 / 233 56 82

B

MERBAU (MASİF)
FİLMİLİ KONTRPLAK
OSB

BÖLÜKBAŞ
ORMAN ÜRÜNLERİ
SAN.TİC.LTD.ŞTİ.

Mustafa BÖLÜKBAŞ

Merkez: Bağdat Cad. No:150 Küçükyağ-İST.

Tel.: 0216 367 46 74-417 11 16 Fax: 0216 417 11 15
e-mail:bolukbasorman@superonline.com

Şube: Esenkent E-5 Yan Yol Özmen Sk. No:21 Maltepe-İST.
Tel.: 0216 427 19 29-427 53 01 Gsm: 0532 344 06 09

Moda Evi

Gelinlik, Nişanlılık, Abiye
Sipariş Özel Dikim
Kırtalık, Satılık, Hazır Abiye
Fason Dikim Yapıtı

Semra DİNDAR

Çirçir Mah.Namık Kemal Cd.No:92 Ailbeyköy- İST Tel: (0212)627 02 49

Bir Gürcü Köyü: Menağzı

Abdullah ZORLU

Menağzı köyü Düzce ilinde, Melen Çayı'nın Karadeniz'e döküldüğü alanda kurulmuş şirin bir Gürcü köyüdür. Buraya yerleşik Kafkas Gürcü göçmenleri, Batumi'nin Karadeniz sahillerinden 93 Harbi diye anılan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası bu bölgeye gelmişlerdir. Menağzı halkı bu bölgeye diğer göçmenlerden daha sonra gelmişler, çevrede yerleşik Kastamonu sancağına bağlı yerli halk ve yine göçmen diğer Kafkas halklarıyla, oldukça kanlı mücadelelere girişmişlerdir. Melen Çayı Kanlı Melen olarak anılır olmasına karşın, burayı vatan edinenek, bir daha da Melen Çayı deltasından ayrılmamışlardır.

Bölge halkının çoğunluğu balıkçılık ve fındık üreticiliği ile geçinmektedir. Aynı zamanda yerli turistlerin deniz mevsiminde çok tercih ettikleri mükemmel plajı görülmeye değerdir. Köyün eğitimi oldukça yüksektir. Köyde yetişen gençlerin yüzde 65'i yüksekokul, tamamı lise ve dengi okul mezundur.

Köyün bütünüyle günlük konuşma dili Gürcücedir. Bazı Türkçe kelimeler dışında Acara-Guria lehçesi konuşulmaktadır. Köy halkı köyün geleneksel yapısını korumaya azami özen göstermektedir. Köyde halen 120-125 yıllık eski evlere rastlanmaktadır. Bu evler özüne uygun olarak ustaca restore edilmekte, kendi tarihi dokusu içerisinde korunmaya çalışılmaktadır. Köyde eski imce usulü (mec) çalışması devam etmektedir. Aileler baba mirası arazilerini erkek çocuklara devrediyorlar. Bu nedenle de köye

dışardan insanların yerleşimi engellenerek kapalı toplum özelliğini sürdürmektedirler. Evliliklerse, yine akraba olmayan sülaleler arası yapılmaktadır. Ancak bu gelenek günümüzde tüm köyün birbirine bir şekilde akraba olması sebebiyle çevre şehirler ve köylerdeki Gürcü ailelerle ilişki içine girmek suretiyle gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Yerli halk dışardan bir kişiye, ekonomik şartlar ne kadar gerekirse de, arazi satmamaktadır ya da köy halkının bunda ırsası aranmamaktadır. Köy halkının geleneksel yapıyı korumaktaki bu hassasiyeti son derece saygı değer bir davranıştır.

Çağın getirdiği globalleşme süreci içerisinde, içine girdiğimiz arabesk kültür asimilasyonu tehlikesinde, kendini bu derece koruyabilmeyi başarmış, öz kültürü ve gelenekselliliği kaybetmemekte bizlere göre daha fazla mücadele etmiş, bu köy halkı önünde, saygı ile eğiliyorum. Tüm hemşerilerimizi kültürel değerlerimizi

korumakta ve geliştirmekte Menağzı Köyü Gürcü halkı gibi davranmaya, nadide kalmış bu köyümüzde sahip çıkmaya davet ediyoruz.

Fotoğraflar: Zehra COŞKUN

Türkiye'deki Gürcü Köyleri - 25

İberya ÖZKAN

08 Artvin (Geçen sayıdan devam)

Artvin, Merkez'deki Köy Adları

Yeni Adı:	Eski Adı:
ARTVİN (Merkez İlçe)	
Ahlat	Aglaha
Bakırköy	Kuvartshani
Beşagül	Beşavul/Beşavli
Erenler	İrsa
Fıstıklı	Nacvia
Ormanlı	Omana
Salkımlı	Tolgomi
Seyitler	Tzuveti
Sümbülü	Sinkoti
Şehitlik	Mamatzmında
Taşlıca	Hatila
Tütüncüler	Kartla
Varlık	Varaçkan
Vezirköy	Vazria
ORTAKÖY (Merkez)	Berta
Bağcılar	Opiza
Çimenli	Cmerk
Hamamlı	Dolishana/Doliskana
Pınarlı	Porta
Sakalar	Tsaltetri
ZEYTİNLİK (Merkez)	Siria
Ağıllar	Agara
Aşağımaden	Hodi/Hodisüfla
Ballı üzüm	Dirinh/Dirimih
Derinköy	Gurcaan/Gurcan
Dikmenli	Baket
Dokuzoğul	Binat
Hızarlı	Hezor
Kalburlu	İşhalbur
Köseler	Giishana
Okumuşlar	Boselt
Oruçlu	Orcuh
Sarıbudak	Melo
Yukarımaden	Hod/Hoddülya

Artvin, Ardanoç'taki Köy Adları

Yeni Adı:	Eski Adı:
ARDANUÇ (Merkez İlçe)	GEHVERNİK
Akarsu	Ahaşia/Aharşia/Akarşia
Aşıklar	Şargile
Avcılar	Varzelli
Aydın	Tanzot
Ballı	Gulica
Beratlı	Vardelia/Vartelia/
Bereket	Klarcet
Boyalı	Havt/Sartzolot
Bulanık	Longothev/Longuthev
Çıralar	Çara/Cara
Ekşinar	İşkinar
Ferhatlı	Ahiza
Geçitli	Heva
Gökçe	Opitsala/Anaçli/Hoptçala
Güleş	Goleşen/Gelaşen
Gümüşhane	Gumişhana
Hamurlu	Hamogoret/Homoroget /Vargelia
Harmanlı	Haravul
Karlı	Diagarmuç/Diagariç
Kaşıkcı	Anagert
Kızılıçık	Unushev
Konaklı	Hertvis
Meşeköy	Varthel
Müezzinler	Meçegil
Naldöken	Masalahet
Ovacık	Sahre/Sakre/Sehre
Örtülü	Ortiz/Ortis
Peynirli	Kaptahor
Sakarya	Sahara/Sagara
Soğanlı	Suagora/Sivagara
Tepedüzü	Muker
Torbalı	Aravet
Tosunlu	Usot/Usat
Tütünli	Bice

(Devam edecek)

Gürcü Atasözleri ve Deyişleri - 3

Giorgi ZUMBADZE *

(Geçen sayıdan devam)

45. ახი ურტყი დავითასა, მინც ამბობს თავისასა.
Davut'a yüz kere vurursan vur, yine bildiğini okur.

46. ასმა სულმა ცხვარმა ერთ ხეს შეპბდავლა და ძირანად გახსოლო.
Yüzbeş koyun ağaca melemiş de, ağacı kurutmuş.

47. აქლეშის ქურდი და ნემის ქურდი ორივე ქურდას.
Deve hırsızı ya da iğne hırsızı, ikisinde hırsızdır.

48. აქლეშს ტვირთი გუგუარდა და ვირმა ყრთყინ ასტყენა = ჩემი ამოსატანი აქნებაო.
Deve'nin yükü düşmüş de eşek anırmış: onu da taşımam gerekir diye (=T. A. Deve demiş ki: ötürsem eşeğe yükür.)

49. აქლეშს უთხრეს, კახური გაქვს მრუდეო და = სხვა რა მაქვს სწორიო.
Deve'ye neden boynun eğri diye sormuşlar, o da nerem doğru ki, demiş.

50. აქლეში ისე არ დეგარდება, რომ ვირის ტვირთი ვერ წიდოსო.
Deve ne kadar düşkün hale gelirse gelsin, yine de eşeğin yükü kadar taşır.

51. აქარებულის დედა ტირილა, დინჯისა = იცინოდაო.
Acele edenin annesi ağlar, etmeyenin ise güler.

52. ახალი მეგობარი შეიძინე, ხოლო ძველს ნუ დაიფუქებ.
Yeni dost kazan, ama eskisini unutma.

53. ახალი ცოცხი კარგად პგვის, ძველი მოიტანს ქეშასა.
Yeni süpürge iyi süpürür, eskisi ise kum geçirir.

54. ადამიანი, რომელიც სხვებსზე მაღლა დგას, სადაც უნდა იყოს, ყოველთვის პპოულობს თავიანისმეტყულებს.
Diğerlerinden üstün olan insan, nerede olursa olsun kendine saygı göstereni (tapanı) bulur.

55. ადამიანს ისე არაფერი არ ამძიმებს, როგორც ცარიელი თავი.
İnsanın boş kafasından daha ağır bir şeyi yoktur.

56. ადამიანს ხოცუნელს ხაზღვარი აქვს, სწავლასა კი = არა.
Yaşamın sınırı var, öğrenmenin ise yoktur.

57. ადამიანი რაც უფრო განათლებულია, მით უფრო თავმდაბალია.
İnsan ne kadar aydınlsa, o kadar alçak göntülüdür.

58. ავადმყოფობა ბევრია, ჯანმრთელობა კი = ერთი.
Hastalık çok, sağlık ise tektir.

59. ავად ხარ = მიკურნალე, ჯანმრთელი ხარ = თავს გაუფრთხილდე.
Hasta isen tedavi ol, sağlamsan kendine iyi bak.

60. ანდზა ხაღის ხიდრსუა, რომელიც საუკუნეებს უძღვება.
Atasözü asırlara dayanan halkın hikmetidir.

61. არავის უყვარს ის, ვისაც არაფერ უყვარს, Sevmeven sevilmez.

62. არავინ არ ხანჯავს მდინარის ხიდრსუკ ერთბაშად ორივე ფეხით.
Hiç kimse nehrin derinliğini iki ayağıyla ölçemez.

62. არას გარეებს სწავლეულობა, თუ არა აქმ ბრძენთა თქმულებსა, არ იხმარებს, რა ხელსა პხის საუნჯესა დაფარულსა.
Hikmetlerin sözüne kulak asmassan öğrenimin neye yarar, gizli hazine kullanmazsan neye yarar.

63. არ არის მკვდარი ვინც მოკვდება და ხაღის შესწროს დღენია, მკვდრად იგი თქმულა ვისაც აქ ხასელი არ დარჩენია.
Halkı için şehit olana ölü denmez, bu dünyada isim bırakmayana ölü denir.

64. ასწავლო = ნამზავს ისწავლო გაორკეცებით.
Öğretmek iki kat öğrenmektir.

65. აღზრდა თქროზე ძვირფასია.
Eğitmek altından değerlidir.

66. აღელვებული ადამიანი და ნაყვამქელს მოსწვევტლი ნავი = ერთია.
Heyecanlı adamla ipi kopmuş sandal aynıdır.

(Devam edecek)

* Giorgi ZUMBADZE-ის "SĒCLMİŞ ATASÖZLER VE ÖZDEYİŞLER" adlı kitabın, Çevirenler: Nana KAÇARAVA-Özbye İMAMOĞLU

Gürcülerde Halk Dansları -10

Oğuz MEDETOĞLU

(Geçen sayıdan devam)

Hareket 5

“ÇOKMALULA-Çökerek Gizlenme”

Ölçü 5/4 ya da 5/8

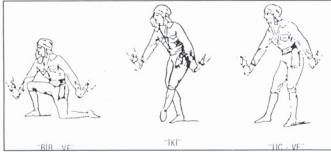
İki ölçü

Poz.2

Hazırlık: Dizler dışa doğru açık yarı açık yarı çömelerek vücut ağırlığı iki ayakta eşit bakışlar yürüyüş yönünde.

I. Ölçü: (BİR). (İKİ). (ÜÇ) Hareket 4'deki gibi

II. Ölçü: (BİR-VE) Sağ ayakta başlayarak sağa bir adım at. Aynı anda sol diz üzerine çök. (İKİ) Sağ ayakta destek alarak kalkarken topuğunu sola doğru hafifçe kaydır. Aynı anda sol ayağı yerden dizi hafifçe bükerek kaldırıırken tabanını sağ ayak burnuna yaklaştır. (ÜÇ-VE) Sol ayağın tabanını topuğun üzerine az geriye koy. Dizden yarı bükük sağ ayağı ise sonraki ölçüye hazır durumda havada kalacak biçimde sıçrama ile yerden kaldırılır. (RESİM 10)

Bu harekette, vücut yalnızca ikinci ölçünün birinci sayısında düzeldir. İkinci sayıya yine eğik duruma gelir.

Hareket 6

“SAPRTHİLO- İhtiyatlı Yürüyüş”

Ölçü 5/4 ya da 5/8

İki ölçü

Poz. 2

Hazırlık: Dizler dışa doğru açık yarı çömelerek vücut ağırlığı iki ayakta eşit bakışlar yürüyüş yönünde.

I. Ölçü: (BİR), (İKİ), (ÜÇ) “Hareket 4”deki gibi

II. Ölçü: (BİR-VE) I. ölçünün son sayısını iki ayak tabanı çapraz olacak biçimde ayaklarla vurarak yap. (İKİ) Sağ ayak tabanı ile yere vurarak, sol ayağı kaldır.

(ÜÇ-VE) Vücudu sola döndürürken sol ayağı burnu dönüş yönünde olacak biçimde tam taban üzerine koy. (RESİM 11)

Bu hareket de her iki yöne yapılabilir. Ancak dönüşlerde başlar, sert bir biçimde dönüş yönüne çevrilmelidir.

Hareket 7

“ÇOKİT MUHLMOKNEVİ-Dönerken Diz Savurma”

Ölçü 5/4 ya da 5/8

Üç Ölçü

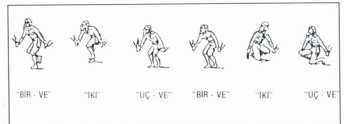
Poz. 2

Hazırlık: Dizler dışa doğru açık yarı çömelerek vücut ağırlığı iki ayakta eşit bakışlar yürüyüş yönünde.

I. Ölçü: (BİR), (İKİ), (ÜÇ) “Hareket 4”deki gibi.

II. Ölçü: (BİR-VE) Sağ ayak tabanını sol ayağın yanına vur. (İKİ) Sol ayağı yerden kaldır. (ÜÇ-VE) Sağ ayak tabanını, yarım taban kadar gidiş yönünde yerden kaydırırken sol ayak tabanını sağ ayağın arkasında yerde koy (sol ayak burnu, sağ ayak topuğunun arkasından olacak biçimde.)

III. Ölçü (BİR VE) Sıçrayarak iki ayağı da yere vur (dizler yarı bükük). (İKİ) Sola yarım dönüş yaparak sağ dizi yere değdir (Yarı parmak üzerinde). (ÜÇ-VE) Sağa yarım dönüş yaparak sol dizi yere değdir (Yarı parmak üzerinde). (RESİM 12)

(Devam edecek)

Gürcü Yazını

Ulaş Başar GEZGİN

Gürcüstan'da kitap yazımından çok önce, ülkede, çeşitli biçimlerde halkbilgisi, efsaneler, destansı şiirler ve lirik şarkılar, özellikle, göksel ateşi çalmış ve ceza olarak Kafkas dağlarında bir kayaya zincirlenmiş olan (Promete'ye karşılık gelen) tanrılar karşısı Amiran'ın şiiri revaçtaydı. Halk şiiri, üzerinde hem içerik hem biçim açısından güçlü bir etki bırakmış olan Gürcü yazınının ortaya çıkmasından sonra serpilmeyi sürdürdü. Zengin ve çeşitli revaçta şiirlerin yanında, Gürcü oymakları, Hristiyanlık öncesi zamanlarda, o ya da bu biçim bir kitap yazımına sahip olmuş olmalıdır. Bu yazılar, saldırgan Hristiyan kilisesince, putperestlere karşı savaşımında yokedilmiş olabilir.

Hristiyanlık, Gürcüstan'da dördüncü yüzyılın birinci yarısından (yaklaşık olarak 337) resmi din oldu. Gürcü yazınının en eski örnekleri arasında olan 5. yüzyılın ilk yarısından kalma kitabeler anıtlar hâlâ korunuyor. Aynı yüzyılın yetmişli yıllarında, İakob Tsurtaveli, ince bir yazın yapıtı olan "Aziz Şuşanik'in Şehit Oluşu"nu yazdı. İlk Gürcü dinsel kitaplarının (hem özgün metin hem çeviri) olduğu kadar, bunun yazınsal anlatımının ve biçiminin üstünlüğü de bu yazının hayli eski kökenine etkili ve güzel bir kanıttır. Kilise yazarlarının Hristiyanlık öncesi Gürcü yazınıyla yazınsal dili kaynaştırdığı yönünde çok az kuşku vardır.

Kaynaşmışlığı benimsemesinin Gürcü halkının yaşamı üzerinde uyarıcı bir etkisi oldu. Gürcüstan, Doğu'nun ve Batı'nın gelişmiş ülkeleriyle bağlantılar kurdu. Bunun, ulusal ekininin (kültür) gelişiminde yararlı bir etkisi oldu.

Gürcü yazını tarihi, beş döneme ayrılabilir: beşinci yüzyıldan onbirinci yüzyılın ortalarına (erken feodal devre); onbirinci yüzyılın ortalarından onüçüncü yüzyılın ikinci çeyreğine (feodal devrenin yükselişi); onüçüncüden onsekizinci yüzyıla (geç feodal devre); ondokuzuncu yüzyıl ve yirminci yüzyılın ilk çeyreği; ve 1921'den sonra Sovyet devresi).

"Beşinci yüzyıldan onbirinci yüzyılın ortalarına gürcü yazını" bölümünü daha önce yayınladığımız için (Çveneruri, Sayı:42) biz yazımıza "Onbirinci yüzyılın ortalarından" ibtiben gürcü yazını ile devam edeceğiz.

11. YÜZYILIN ORTALARINDAN 13. YÜZYILIN ORTALARINA GÜRCÜ YAZINI

11. ve 12. yüzyıllarda, Gürcüstan'ın toplumsal düzeni, olgun ve iyi gelişmiş bir feodalizm biçimini aldı. Yabancı düşmanların hücumunu geri çevirerek ve özekcil güçleri her defasında daha başarı-

lı bir şekilde düzene sokarak, ülke, birleşmesi ve tam siyasal bağımsızlık için güvenli bir şekilde çabalyordu.

Kurucu Davit (1089-1125), III. Giorgi (1156-1184) ve ünlü Tamara'nın (1184-1213) yönetimlerinde, Gürcüstan, yalnızca yabancı hakimiyeti boyunduruğunu söküp atmamakla kalmadı, ama, zorlu, feodal bir güç olarak, Yakındoğu halklarının yaşamında önemli bir rol oynamaya başladı.

Gürcü halkı tarihinde bu, maddi ve manevi güçlerin kuvvetlice yükseldiği zamandı. Bu, yüce mimari, nefis zarif ve ince resim, mücevher, oyma yapıt, el sanatı gibi anlamların ihtişamı ve güzelliğiyle kendini açığa vurur.

O günlerde Gürcüstan, bilim alanında, toplumsal ve siyasal düşünce için olduğu kadar, kilise inaklığı ve skolastikliğinden hatırı sayılır ölçüde özgür olan felsefel ve dinselbilimsel düşünce için de belirdi. Kitap ve dilselbilimsel çalışmalar yazımı, göze çarpan başarılarla ulaştı. Kiliseye ilişkin ve dinsel yazının daha da gelişmesi yanında, laik yazın, özellikle şiir, erken 12. yüzyıldan geç ortaya çıkmadı; sonunda başarıyla gelişti.

12. yüzyıl, Gürcü ortaçağ ekini tarihinde, klasik bir dönemdir. Sonraki dünyanın soyut ülküleri değil, dünyevi, gerçek, maddesel ve aynı zamanda büyük ölçüde ahlaksal, yüce insan arzularını ifade eden, o dönemin laik yazını, komşu ülkelerin yazınlarıyla, ilk olarak Fars dilinde yazılan Müslüman Doğu yazınıyla yakın ilişki içerisinde evrimleşmesine karşın, tamamıyla özgündür. 11. ve 12. yüzyılda, Gürcüce'ye, eski Yunan yazarları ve Farsça yazan, aralarında Firdevsi'nin "Şehname"si, Unsuri'nin "Vamık ve Azra"sı, Nizami Genevi'nin şiirlerinin ("Leyla ve Mecnun", "Hüsrev ve Şirin", "İskendename"), Gurgani'nin "Vis ve Ramin'i" ve diğerlerinin de bulunduğu Fars, Tacik ve Azerbaycanlı şairlerin kimi belirin yapıtları çevrildi. Öte yandan, Nizami'nin ve Hakani'nin yapıtları, iyice gelişmiş 12. yüzyıl Gürcü ekinin etkisini gösterir.

Gürcü klasik devresinin değerli yazınsal kalıtının çoğu, izleyen yüzyıllardan felaket türünden olayların (Moğol istilaları) bir sonucu olarak kaybolmuş bulunuyor. Bununla birlikte, eski Gürcü laik yazınının arda kalan yapıtlarıyla bir değerlendirme yapılırsa, çeşit çeşit ve değişik olduğu iddia edilebilir.

Eski Gürcü laik yazının ilk anlamlarından biri, bir şekilde tanrılara karşı savaşan Amirani hikâyesine benzeyen, bir kahramanca serüven hikâyesi, "Amiran-Darecani"dir. Kahraman, Amiran Darecanisdze'nin O'nun atlı neferlerinin ve derece birçok yiğit şövalyenin olmuş olması aşırı derecede imkânsız

serüvenlerini anlatır. Hikâyesin ayrı öyküleri, birbirine, ortak bir tasarı ve ortak bir konuya bağlanır.

Masalmsı serüven öyküleri arkatasarına karşı, bir cesur umar olarak, temel kişinin, Amirani'nin gururlu ve zorlu mücadelesi, ülkesine sadık ve bağlı bir hizmetçi ve hükümdar, kötü ve hain adamların güçlerine karşı dövüşçü, mağrur devlerden ve korkutucu canavarlardan utkular almış, kardeşlerinin savunucusu, zayıfların ve kuvvetsizlerin hamisi, hanımefendilerin onurunun korucusunun imgesi ortaya çıkar. Hikâyesin masalmsı niteliğine karşı, toplumsal-siyasal yönelimleri ve Gürcü Bagratileri'nin özeleşmiş feodal devletinde başı çeken bir güç olmuş olan 12. yüzyıl Gürcü şövaleliğinin ahlaksal ve etik ülkülerini güvenilir bir şekilde yansıtır. Hikâyesin yazarlığı, Mose Honeli'ye verilir.

12. yüzyılın ilk yarısında, Sargis Tmogveli Gurgani'nin iyi bilinen şiiri "Vis ve Ramin"i Farsça'dan çevirdi ve Gürcüce'de "Visramini" ismiyle yeniden yazdı. "Visramini"nin tasarısının, ünlü ortaçağ romansı "Tristram ve İseult" ile temelde birçok ortak noktası vardır.

"Visramini"nin yabancı kökenine karşın, bu parçanın düzyazıdaki dili, klasik mükemmelliği ve ulusal renk verişinin canlılığı belirgindir.

12. yüzyılda, bilginler ve şairler, Gürcü krallarının sarayına kabul ediliyordu: saray tarihçileri, resmi çevrelerin görüşlerini ifade ettikleri ve bilgili hukuk uzmanlarının krallığın kutsal hakkına kanıt sağladığı günlemler ve tarihsel yapıtlar yazdılar; ciddi saray kabulünde, od yazarları, tımturaklı fakat zarif övgüler okurdular.

Şavteli ve Çahruhadze, başta gelen od yazarlardı. İoane Şavteli, görünüşte ismine övgüler dizilen temel kişilik olan İsa'nın kösesini kasteden övgü şiiri "Abdulmesia"nın yazarıydı. Şavteli, hamisine ve hayır sahibine, ince nazımda övgüler düzer, onu kasıtlı olarak yüceltilmiş ve heybetli bir şekilde betimlerdi. Şavteli'nin odu, kiliseye ilişkin düşünce biçiminin güçlü etkisi altındadır, şiirin dili, hatırı sayılır ölçüde yapay ve modası geçmiş bir şekilde kitapsıdır.

Çahruhadze, "Tamariani" başlığı altında, bir övgü dizeleri toplaması derlerdi. Kraliçe Tamara'yı ve eşi Davit Soslanı'ya över. Yazar, Gürcü kraliçenin kaderi ve tüm Hıristiyanlığı kurtarma yönündeki kutsal görevi Mesihî düşüncesini geliştirir.

Çahruhadze'nin dizeleri düş doludur, biçimleri yüksek ve incedir. Od yazarları Çahruhadze ve Şavteli'nin engin bilginliği ve bilgileri anmaya değerdir, canlı bir şekilde, 12. yüzyılda Gürcü ekinin yüksek ölçüsüne kanıt olur. Çahruhadze'nin ve Şavteli'nin odları, oniki heceli satırlarda yazılmış, içsel ve sonul uyaklar hazinesi içerirler; daha sonra bu dize biçimi "Çahrahaulı" diye adlandırıldı.

Şota Rustaveli

Rustaveli, bir yüzyıldan çok, Gürcü ruhani ekinin tacı ve aylası oldu. Ünlü şiiri, "Kaplan Postlu Şövalye", eski Gürcü laik şiirinin eşsiz bir örneğidir. Rustaveli'nin yaşamöyküsü hakkında çok az güvenilir bilgi vardır. "Şövalye"yle ve yazarıyla ilgili temel bilgi kaynağı, şiirin önsözüdür. Önsözde iki kere anılır: Bir Rustaveli'dir, daha doğrusu Rustaveli, yani "Rustavi şatosu (Rustavi mülkü) sahibi" ya da "Rustavi'nin yerlisi". Şairin ismi, Şota, erken 13. yüzyılın ilk on yapımsal ve yazınsal yapıtlarında ve daha sonraki kaynaklarda belirtilir. "Kaplan Postlu Şövalye", Şota Rustaveli tarafından, ünlü Kraliçe Tamara'ya (1184-1213) adanmıştı. Onu ve eşi ve eşbaşkan Davit Soslanı'ya (1189-1207) hürmetkarca göklere çıkarıyordu. Bu adayı, şiirin tarihi hakkında ipucu verir: geç 1180'lerden daha önce ve onüçüncü yüzyılın ilk on yılından dana sonra yazılmış olmalıdır.

"Kaplan Postlu Şövalye" Rustaveli'nin ilk yapıtı (ve tabii ki son yapıtı da) değildi. Şairin kendisi, önsözde, daha önce de göklere çıkarmış olduğu O'nu göklere çıkarmayı sürdürdüğünü teslim eder. Böylece, çıkarsanabilir ki Rustaveli, 12. yüzyılın geç altmışlarında ya da erken yetmişlerinde doğmuştu.

Kudüs'te, Kutsal Haç Gürcü, Manastır'ında bir sütun üzerinde, Rustaveli'nin, belirgin bir efsanesi olan mükemmel bir portresi vardır. Bu efsane, manastırın ve duvarlarının resimlerinin onarımının üstlenilmesi onurunu Rustaveli'ye verir. Aynı manastıra ilişkin diğer belgelerde, Rustaveli "Meçürçletuhutesi", yani devlet hazinedarı olarak anılır. Eski bir manastır elyazması, onun için yapılmış, 13. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen bir mes'i içerir. 1960'da, Gürcü SSC Bilimler Akademisi'nce karışılan özel bir gezide, Kutsal Haç Manastır'ında Rustaveli'nin, şimdiye kadar kayıp sanılan sözü edilen portresinin kendisi bulundu. Şair, Kraliçe Tamara'nın devlet hazinedarına uygun olarak, bir laik ileri gelenin zengin giysisi içinde temsil edilir.

Rustaveli'nin yaşamının cezirene cübbeyi nasıldığı, ölümi ve Kudüs manastırında gömülmesi hakkında, Gürcistan'da ve Kutsal Haç keşişleri arasında dolaşımda olan hadiseler efsaneler bir niteliktedir.

"Kaplan Postlu Şövalye"nin tasarısı, en ilginç ve en eğlencelidir.

İşleri iyi giden fakat ondan sonra gelecek oğlu olmayan şanlı Arap kralı Rostevan, krallığı, şövalyeye başkumandan ve saray üyesi Avtandil'e ince bir sevgi besleyen tek kızı, güzel ve bilge Tinatin'e verir. Bir gün Rostevan ve Avtandil avlanırken, kazara, bir kaplanın derisine bürünmüş, gizemli, çok kederli bir şövalyeye karşılaşırlar.

(Devam edecek)

İlia Çavçavadze'den Şiirler

Gürcüceden çeviren: Hüseyin UYGUN

İlia Çavçavadze, toplumsal gerçekçi Gürcü şiirinin öncüsüdür. Erken dönem şiirlerini romantizmin etkisinde yazmıştır. Şiirlerinin başlıca temasını doğa, toplum, ulus ve tarih bilinci oluşturur. Şiirlerinde tarih önemli bir yer tutmasına rağmen monarşiye, geçmişte yaşayan tarihi kişilere hayranlık besleyen bir yaklaşımdan özellikle kaçınmıştır. Onun şiirlerinde kişiler ve olaylar kurgusaldır.

Uzun poemalarında lirik motiflere de yer vermiştir. Halk şiirinin doğal söyleyişini esas alırken, hiçbir dizesinde sıradan anlatıma rastlanmaz.

Kendi şiirini yazarken bir yandan da Şota Rustaveli, Davit Guramişvili ve Nikoloz Barataşvili gibi klasik dönemin en önemli Gürcü şairlerinin adeta arkeolojik bir çalışmayla gün yüzüne çıkarmıştır. Barataşvili'nin ulusal heyecanı dönemin şairlerine, yazarlarına ve aydınlarına yansıtılmıştır. "Marani" (Şaraphane) adlı uzun şiirinden etkilenecek "Arçdil" (Gölge) adlı ünlü poemasını yazmıştır.

Ulusal sorunlar söz konusu olduğunda ihanete, savsaklamaya tahammülü yoktur. Bu türden bir davranış içinde gördüğü yöneticileri, aydınları, hatta çok önemseydiği halkını sarsıcı ve abartılı biçimde eleştirmiştir.

ღამაჰში

ამოწვილს ხმაღსა მტრისაბა,
წის შააკებ ფარის:
დროზე ნახმარი ფარისა
თევე ხმაღი არის

პატოსანი მტერთა შორის
მოციქული ნამუსია.

ხმაღი ამოდენს ვერას იქმს
მრისხანე და ძლიერი,
რასაც იქმს მშვიდობიანი
კალმის პატარა სვერიო.

წუთის-ხოფელი ასა:
ღამე დღეს უთენებია:
რაც მტრობას დაუქცევია
სიყვარულს უმენებია.

შუბი დიდია და მძლავრი,
სისხლმღვრელი, სისხლის მსმელია,
წყნარი, პაწია ნემსი კი
მსიველ-ტიტველთა მცემლი.

კაცად მაშინ ხარ საქები
თუ ეს წესი წესად დარგე:
ყოველ დღესა შენს თავს ჰკითხი
აბა დღეს შე ვის რა ვარგე?

ვაჟკაცო ცრემლისა რად უსრახვენ!
რკინაც სტყედება, როს სცემს ვრდემლი...
კაცთ და პარუტყვეთ გასარჩევად
ღმერთმა შეჰქმნა მარტო ცრემლი.

KULAK VERİN

Düşman kılıç sıyrınca,
önüne kalkan yetişir.
Zamanında iş görünce,
kalkan da kılıca eşir.

Düşmanlar dürtüst olunca,
bulunç aracılık eder.

O denli etkin değidir,
korkunç bir kılıcın gücü
Ondan daha etkin olur,
barışçıl kalemin ucu.

Böyle kurulmuş bu dünya:
Geceler günle ağırmış,
düşmanlık neyi yıkmışsa,
onu hep sevgi onarmış.

Pala kılıç ürkünç, büyük;
kan dökücü, kan içici.
Alçak göntüllü iğnecik,
çiplakları giydirici.

Yiğit diye övülürsün,
ilke edinirsen şunu:
sorarsan kendine her gün,
kime ne faydam dokundu?

Yiğidin gözyaşı niye kınansın?
Ateşin içinde demir de erir.
İnsanla yaratık seçilsin diye,
Tanrı insanlara gözyaşı verir.

ბელნიპი პი

ჩვენისთანა ბედნიერი
 ვანა არის სადმე ური?
 მისმე ეაღნით,
 ლამაზ ფაღნით
 მორთული და შვენიერი:
 უწყინარი,
 უჩინარი,
 ქედდრეკალი, მადლიერი:
 უმყოთველი,
 ქვემოსომელი,
 რიფიანი, წესიერი:
 ყოვლად მომენი,
 ვით ჯორ-ცხენი,
 ნახენი და ღიხენი.

ჩვენისთანა ბედნიერი
 ვანა არის სადმე ური?
 ყველა უნჯი,
 ყველა მუნჯი,
 გულწვლი და ღმობიერი:
 თვალაბმული,
 თავაკრული,
 პირს ღაგამი წომიერი:
 ყველა ყრუი,
 ყველა ცრუი,
 ქკვადამჯდარი, გულხშიერი:
 მცირე, დიდი,
 ყველა ფლიდი,
 ცულღუტი და მანჯიერი.

ჩვენისთანა ბედნიერი
 ვანა არის სადმე ური?
 მტკერწყერილი,
 თავდაზრილი,
 ყოვლად უქმი, უდირი,
 უზღვდიონი,
 ვზამრუდიონი,
 არ გამტანი და ცხიერი:
 მტრის არ მცნობი,
 მოყვრის მცნობი,
 გარეთ მსდალი, შან ძლიერი:
 არ არის მქონე,
 არ არის მცოდნე,
 უხრუნველი და მშვიერი.

ჩვენისთანა ბედნიერი
 ვანა არის სადმე ური?

29 აგვისტო, 1871 წ.

შესმის, შესმის ხანატრელი
 ხალხი ბოროტის ხმა მტკერევისა!
 სამართლის ხმა ქვეყნად მქუხს
 დასაბრუნებლად შინობისა!

ადმატაცებს ხოლმე ის ხმა
 და აღმოჩნებს თქვდს გულში...
 დემორო, დემორო! ეს ხმა ტკბილი
 გამავტნე, ჩემს მამულმა!

29 ივლისი, 1860 წ.

ONGUN ULUS

yeryüzünde bizim kadar
 ongun ulus nerede var
 yükü ağır
 palamı şık
 gösterişli göz alıcı
 huyu uysal
 hayal meyal
 eyvallahçı boynu bükük
 içten sinsi
 dışı dingin
 uyaröğlü hem kuralcı
 hep inatçı
 katır gibi
 hep koşmuş hep kuvvetli
 yeryüzünde bizim kadar
 ongun ulus nerede var
 hepsi zengin
 dilden yoksun
 sığ yürekli merhametli
 başı bağılı
 gözü bağılı
 sözlerine gem vurulmuş
 hepsi sağır
 sahte tavır
 usu ermiş hoş görüli
 büyük küçük
 cin fikirli
 iblis gibi suçu belli
 yeryüzünde bizim kadar
 ongun ulus nerede var
 itilmiş hep
 başı eğik
 hayırsız ve hatır bilmez
 yolu şaşırmış
 baştan kara
 geçimsiz ve acımasız
 düşman bilmez
 dost tanımaz
 ele sinmiş evde yığıt
 bilgisi sığ
 akarı kıt
 kursağı boş kaygısı yok
 yeryüzünde bizim kadar
 ongun ulus nerede var

29 Ağustos 1871

İşitiyorum, işitiyorum özlener,
 halkın bukağısını kıran sesi.
 Gerçek gürlüdüyor yeryüzü boyunca,
 yerle bir etmek için köleliği.

Zaman olur, o ses çeker götürür beni,
 kınıldatır yüreğimde umudu...
 Tanrım, tanrım o sevimli sesi,
 bana da duyur yurduma.

29 Temmuz 1860

Abhazya Öyküleri:

Manastır'dan Çıkan Diana

Guram ODİŞARİA

Birbirimizle Marcanışvili metro durağında karşılaştık. Metro istasyon "Sadguri" tarafına giden durakta bekliyorduk.

Önceden olduğu gibi soylu gibi güzeldi, dik ve yüksek selvi boylu, deniz gözlü, saçları omuzlarındaydı.

Önceden olduğu gibi gülümsüyordu. Önceden olduğu gibi gözleri parlıyordu. Gözlerinde gizlilik ve derinlik fark ediliyordu. Sanki bir kadın değildi, ölümsüz bir varlıktı.

Sırrımı artık açıklamalıyım; ben de bir zamanlar onu çok beğeniyordum. Büyük bir mutluluk onu bekliyor diye düşünüyordum. Açık ve cömertce Tanrı ona tüm güzelliği bağışlamıştı. Onu bazen Diana'ya benzetiyordum. Bermento'nun yazar rolünü oynadığı Fransız "olağanüstü" filmi belki hatırlarsınız. Bu filmde yazar, uzun boylu, saçları omuzlarına dökülen sevimli komşu kızını seviyordu. Sevdiği komşu kızına yazar Diana adını vermişti ve kendi romanlarının kahramanı yapmıştı. Çok iyi bir filmdi.

İşte karşılaştığım bu kıza bazen o filmdeki Diana ile kıyaslardım. Bazen ise dua için gittiği manastırdan yeni çıkmış bir dindar ile kıyaslıyordum.

Bir kaç kez onu kilisede gördüm. Öyle gözleri vardı ki, sanki meleklerle bakıyordu. Sık sık kiliseye girdi.

Benden yaşça küçüktü, yedi veya sekiz yaş. Onun öğrencilik yıllarına da hatırlarım. Sohumi'de pedagoji enstitüsünü bitirdi.

Dostları ile beraber deniz kıyısında gezmeyi severdi.

Zaman geçiyordu, o ise evlenmiyordu. Oysa, kimbilir kaç kez ona ilan-ı aşk etmişlerdir. Ona dedice âşk olan bir kaç genç tanırım.

Bu kadında nasıl bir ilahi güç vardı bilemiyorum. Belki de kraliçelere özgü bir güç vardı. Sohumi'de ortalığı karıştıran en yaramaz gençlerin yanından geçenken onlar bile ona laf atmaya cesaret edemezlerdi. Onlar hemen sesini keserdi, ona çekinerek yol verirdi.

Ona bakınca kadınının bazıları erkekleri üceltirler, erkekler güç verirler, erkekleri şövalye yapar diye sık sık düşünmüşümdür. Şu bir gerçek, bazı erkekleri böyle kadınının kötü etkiledikleri de bilinir. Her nedense bu erkekler de sınırlı olurlar. Kötü bir insan haline dönüşürler.

Zaman geçiyordu, o ise evlenmiyordu, demiştim.

Herhalde o daha büyük bir aşk bekliyordu. Halindeki prensi bekliyordu. Belki de, hayallerinin prensinin varlığına inanıyordu.

Zaman ise sanki tersini kanıtladı. Artık prenslerin kırmızı kitaptan dahi çıkarıldığını ve yalnız destanlarda kaldığını kanıtladı.

Birbirimizi gördüğümüzde sevinmiş bir halimiz vardı, birbirimize bir şekilde merhaba dedik. Sohumi'de ise yalnız uzaksı bir merhabamız söz konusu idi.

Biz göçmenler değişik insanlarız. Sohumi'de uzaktan tanıştığımız biri, başka bir yerde bizim yakın dostumuz sayılır.

Uzun süre sohbet ediyoruz.

Metro treni oldukça geç geldi.

Durakta gereğinden fazla insan var, insanlar birbirine barışmış adeta, birbirlerine çarpıp duruyorlardı. Ben ters yöne İsmi'ye gidiyorum. Fakat benim şimdi onu yolcu ettiğim söyleyebiliriz.

Artık durağın kenarında duruyoruz ve sohbet devam ediyoruz. Sıcak bir hava. Ağır bir havada nefes almakta zorluk çekiyoruz.

Tren tünelden geçirildi ile çıktı. Yolcuları ikaz ediyorlar, acele etmeyin diye. Benim alışkanlığımın Tbilisi'de de devam ediyor. Her yerde reklamlara dikkat ediyorum. Tren numarası 19. Rakamlar çoğu kez bana çok şey ifade eder. 19 rakamı benim için iyidir.

Vagonun kapısı açılıyor. Vagona binecek yolcuların yol vermesini nedeni ile vagonun inen yolcular zor zor iniyor.

Burnumuza vagon kapısından metroya özgü bir ağır koku vuruyor.

Yolcular dolu vagona birbirlerini ite kaka giriyorlar.

O da vagona giriyor ve bana gülümsüyor. Gözleri ile bana işaret veriyor, görüyorsun değil mi ne günlere düştüm, başka çıkar bir yolum yok.

Kapılar kapanıyor el sallıyorum. Hoşça kal görüşene dek. Diana.

O kadının burda metroda işi ne? Şimdi o Sohumi'de deniz kıyısında gezmeli. Onun dışında, deniz kıyısının şimdi kendisine benzemediğine inanıyorum. Manastırdan çıkan Diana'nın olmayışı denizin bir eksikliğidir.

Son vagonun kırmızı lambası kralın kızını kaçırarak deniz canavarının dehşet saçan gözü gibi tünelden kayboldu.

Onun bakışını ve gülüşünü bugün neden beğenmedim? Neden neden?

Bugün onu çok değişik gördüm. Gereğinden fazla açık yürekli mi desem, çekingen mi desem, nasıl yazsam bilemiyorum. Sanki bir şeyi saklamak istiyor, fakat her şey gözlerinin önünde oluyor, her şey ortada.

Belki de yoruldu beklemekten, belki de artık prensler gerçekten yoktur diye düşünmüştür. Her şeyden elimi çektim diyordu belki de. Eski bakışlar, eskisi gibi kaldı, gülücükler eskisi gibi kaldı, fakat o yürütiği stili? Sanki porno filmlerindeki kadınların yürüyüşüne benziyordu.

Bu bir gerçekse bence çok yazık.

Ulu tanrım izin verme!

Eğer bu bir gerçekse biz Sohumi'ye dönemeyiz, bu kadın da Sohumi'nin ayrılmaz parçasıdır ne de olsa Eger o...

Bu son günlere şüpheci oldum iyice. Kendi kendime birkaç attım; göz ile kaş arasında yaşlanıyorsun, artık senin duyuların duyuların da işe yaramaz... Şimdi eve git bu şüphelerini kimseye söyleme.

Kendi kendime söz geçiriyorum ve evime gidiyorum.

Gürcüce'den çeviren: Ali ALTUN

Kolay Okunan Resim

Ayşe COŞKUN

Pirosmani'nin (Niko Pirosmavaşvili) resimleri gerçekten kolaylıkla okunan resimler. Öykülerini kolaylıkla ve herhangi bir düşünel ilüzyona başvurmadan kendileri gibi verebilmek becerisi Pirosmani'nin resimlerini diğer örneklerden ayırıyor. Batı sanatına çok yabancı olan bu yalınlık Gürcü ressamların birçoğunda da etkisini gösteriyor. Yine diğer Gürcü ressamlarla büyük ortaklık gösteren bir özelliği, portrelerindeki gizli idealizasyonu. Bu durumun en güzel örneği olarak "Çiçekli Kadın" resmi gösterilebilir. Beyazlar içindeki kadın resminin neredeyse tamamını kaplıyor. Resimde kadının bilezikleri, ayakkabıları, mavi gökyüzünde uçan kuşlar ve yerde yer alan san yaprak renk açısından büyük bir denge oluşturuyor. zemin, tüm resmin belki de dörtte birini kaplıyor olmasına rağmen zemindeki yeşillik büyük bir özenle verilmiş. Resimdeki figürün bu oranda verilmiş olması kadına bir kutsallık kazandırmış gibi.

Diğer resimlerinde de anatomik kurgu üzerinde yoğunlaşmak yerine ilişkileri doğal bir hava içinde verebilme gayretini görüyoruz.

Pirosmani'nin resimlerinde, bir sanat gayesi olmadığından olsa gerek hiçbir yapmacıklık ya da özentil olmadığıni farkediyoruz. Bu sanatçının yaşam öyküsünü bilenler için bu çok da garip bir şey değil. Ressam Niko Pirosmani, resimlerini sanat eseri olsunlar diye değil, karını doyurabil-

mek için yapıyordu ve bence resimlerde hissedilen rahatça okunabilirlik dediğimiz şey bununla ilgili. Resimler gösterişten uzak, yalın ve dokunaklılar...

İlk zaman kompozisyonlarında sanatçının ailesi üzerine yaptığı resimler ağırlıkta. Bu resimlerde büyük bir huzur ve dinginlik egemen. Kompozisyonlar karmaşadan uzak ve kişiler arası sıcak iletişimi anlatmaya yönelik. Daha sonraları yaptığı resimlerinde bu iyimser havanın az da olsa dağıldığını görüyoruz.

Yalın bir gerçeklik içinde anlattığı gündelik yaşam görüntüleri ve hayvan kompozisyonlarında olanı anlatmak, onların içine bir gizem katmaya çalışmaktan çok daha öncelikli.

Sanatçının resimlediği natüromortlar, beni resimler içinde en çok çeken parçalar oldu. Bu resimlerde renk uyumu ve dengenin bir bilgi sonucu değil ressamın göz algısından geldiğini bilmek de ayrı bir şaşkınlık veriyor resimlere...

Dönemin çok önemli bu Gürcü ressamının yeni kuşaklar üzerinde hâlâ etkisini sürdürdüğünü ve ressamın çalışmalarıyla çok farklı bir gerçeklik anlayışı yarattığını görüyoruz. Pirosmani dersler vererek değil, resimleriyle iletiyor bilgilerini yeni kuşak öğrencilerine...

“Tüm Şavşatlı ve Artvinli hemşehrilerimizi sitemize destek olmaya çağırıyoruz. Türkülerimiz, manilerimiz... Nerde Suloban fıkraları, nerde rom rom hikayeleri... nerde cin peri masalları.” diye ziyaretçilerine; hemşehrilerine seslenmektedir. Bu çağrı maddi ve manevi olup; bilgi ve belgelelerin materyallerin paylaşımı yönünde de çağrıya şöyle devam etmektedir.

“Şavşat ve Şavşatlıları ifade edip kendimizle ve tüm insanlarla paylaşacak döküman, bilgi, görsel malzeme vb. sizlerden bekliyoruz. Aslında Savsat. Com'u video, mp3 arşivi ile ve her konuda tatmin edici bir arşiv, bir haber ve güncelci yansıtan site yapmak istiyoruz. Dün ve yarın arasında, bugün köprüsü olmasını istiyoruz. Bunun bir tek yolu var. Katılım.

Katılın. Sahip çıkın. Kendimizi ifade edip, aktarın, paylaşalım. Şavşat'a ve sorunlarına, insanımıza ve sorunlarımıza sahip çıkalım...”

www.savsat.com Şavşat'ı ve Şavşatlıları tanıma amacıyla olan bir site. Uzun bir süreden beri yayında olan site hemşehrilerine daha iyi bir site sunmak için zaman zaman sitesini güncellemekte ve yeni kişiler sitesine katmaya devam etmektedir.

Hemşehrilerin sesini ve mesajlarını ana sayfasına taşıyarak, ziyaretçilerden seçilmiş mesajlarına yer vermektedir. Bunun yanında Doç. Dr. Fahmettin BAŞAR'ın Artvin Tarihi yazısı ana sayfada yerini almış.

Yok yok diye tabir edebileceğimiz bir site olan www.savsat.com'un içeriğini oluşturan bölümlere göz atacak olursak ana başlıkları şöyle sıralamak mümkündür.

Şavşat Tarihi:

Şavşat tarihi ile ilgili bilimsel çalışma, araştırma vb. bilgiler yer vermek amacıyla açıldığını ziyaretçilerine duyurmaktadır. Bu bölümde Artvin'in kısa kronolojik tarihini de görmek mümkündür.

İlçe Merkezi ve Köyleri;

Bu bölümde İlçe merkezi ve köyler hakkında bilgiler ve ziyaretçilerin gönderdiği köy fotoğraflarına yer vermektedir. Köy isimleri; bağlı buldukları merkez bilgileri yanında eski Gürcüce isimleri de beraberinde vermektedir.

Toplumsal-ekonomik yapı;

Bu bölümde Ekonomist Kenan Öztürk'ün yöresin ekonomik yapısını her yönü ile ele alan bilimsel makaleler yer almakta.

Coğrafya, Turistik yerler, ulaşım ve harita;

Bu bölüm de coğrafik özellikleri aktaran bilgi ve araştırmaların yer verilmesi amacıyla açılmış bir bölüm.

Kültür ve Sanat

İşte sitenin en önemli ve en geniş içerikli bir köşesi daha bu bölümde her türlü Kültür-Sanat etkinlikleri, haberler, kurumlar hk. bilgiler, eleştiri, proje ve araştırma nitelikli yazılar.

“Yöremize ait fıkra, masal, destan, mani, şiir, türkü sözü, atasözü vb kültürel ve sanatsal içerikli yazılar.

Folklor (halk oyunları ve yöresel giyim kuşam, günlük yaşama da kullanılan

araç-gereçlere ilişkin) görsel ve yazılı belgeler, yine folklorik öğelere ilişkin video-dia ve mp3 gibi müzik biçiminde görsel ve işitsel veriler, Şavşat mutfakı ile ilgili bilgiler” diye özetliyor bu bölümü site. Mutlaka ziyaret edilecek bir bölüm niteliğini taşıyor.

Dernekler ve vakıflar, sivil toplum kuruluşları;

Bu bölümde Şavşat ve Şavşat dışında Şavşatlıların kurduğu tüm sivil toplum kurum ve kuruluşların (dernek, vakıf, odalar vb) tanıtıldığı; adres telefonların yer aldığı köşe aynı zamanda, organizasyon, amaç ve etkinlikler tanıtılmakta.

Spor, spor kulüpleri ve yöresel sporlar;

Şavşat ve Şavşat dışında Şavşatlıların kurduğu spor organizasyon ve kurumlarının etkinliklerini tanıtmayı amaçlayan bir bölüm.

Resim Galerisi;

Özellikle ziyaret edilecek bir bölüm daha. Şavşat ve Şavşat insanını konu alan bütün resimleri bulmak mümkündür. Ziyaretçilerin gönderdiği birbirinden güzel yöre resimlerini görmeden geçilmemesi gereken bir köşe.

Mesaj Tahtası;

Bu bölümde ziyaretçilerin yazdığı mesajların bulmak mümkündür.

Webler;

Bu bölümde ise hemşehrilerin kişisel ve ticari sitelerin linklerine yer vermektedir.

Tartışma Grupları;

Katılımcıların belirleyeceği konuları içeren özel yazışma gruplarının organize edilmesi, tartışmaların ve sonuçlarının yayınlanması için açılan bir bölüm.

Sohbet (Chat)

Bu bölümde online sohbet odası veya odaların bulunacaktır.

Gürcüstan'a Dost Ziyareti

Miheil GELİAŞVİLİ

İzmitli Gürcüler tarafından Gürcüce Basılıp
Mtsheta'lı Gürcülere Gönderilen Lomisi Gazetesi

Cigaura Köyü Okulu Ziyaret Edildi

İzmitli Gürcü dostalarımız, Ender Salmankurt (İzmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği Yöneticisi) Gürcüstan-Türkiye Dostluk ve Dayanışma Dernek başkanı Miheil Gelişvili, Mtsheta Vali Yardımcısı Anzor Suliavuri'nin davetleri üzerine Mtsheta festivalinde (Mtshetoba) bulundular.

Misafirler Mtsheta bölgesindeki Bsmendi Cigaura köyünü ziyaret ettiler ve bölgedeki okullara çeşitli yardımlarda bulundular. İzmitli misafirler Mtshetoba festivalinde dağıtılmak üzere 3000 adet Lomisi gazetesini Türkiye'de bastırıp dağıttılar. Mtsheta bölgesi Milli Eğitim Müdürü Uşangi Harşiladze ile görüşüldü. Mtsheta Müzik/Sanat Okulu Müdürü Dodo Mamagaşvili misafirler için konser verdi. Misafirler Mtsheta Halk Bayramına katıldılar.

Gürcüstan Parlamentosu üyesi Zurab Kapanidze ile iki ülke arasındaki kültür ve sanat birliği hakkında görüşüldü. Bunun yanı sıra Gürcü yazarlar Revaz Mişveladze, Mamukelaşvili,

Valerian Mamukelaşvili, Naro Kalheti ve Alexandre Didebaşvili ile de görüşüldü. Rustavi şehrinde yazar Murad Çolokava ziyaret edildi. Kendileri Rustavi ile İzmit'in kardeş şehir olmasını talep etti ve bunun üzerine çalışmalarına başlandı.

Şair Laşa Gaharia'nın Tbilisi Cumhuriyet Üniversitesi'nde kutlanan jübilesine katıldık.

Türkiye Cumhuriyeti Tbilisi Büyükelçisi Fatma Dicle Kopuz ziyaret edildi. Görüşmede Mikail Gelişvili ve Ender Salmankurt; iki ülke halkı arasındaki kültür, sanat ve iş konularına ait projelerinde kendilerinden destek aldılar. Söz konusu ziyaret Büyükelçi tarafından çok olumlu karşılandı.

Türkiye'ye dönüşümüzden sonra Mtsheta Vali Yardımcısı Anzor Suliavuri İzmit'e davet edildi ve kendileri Şubat ayı içerisinde beş günlük İzmit-Kocaeli ziyaretinde bulundular. Bu ziyaret sırasında Gürcü dernekleri, Büyükşehir Belediye Başkanı, Ticaret Odası, Ziraat Odası ve Gölçük'teki Gürcü köylerini ziyaret ettiler.

Tbilisi'de Türkiye Büyükelçisi Fatma Dicle Kopuz Ziyaret Edildi

Gürcü Yazarlarla Ayaküstü Sohbet Edildi

Gürcüstan'ın Sağlık Sistemi

Çalışma, Sağlık ve Sosyal İşler Bakanlığının Yapısı:

Gürcüstan'da, çalışma, sağlık ve sosyal koruma sistemi üç yönetim seviyesini baltalamaktadır; merkezi, bölgesel ve belediye.

Merkezi düzeyde en yüksek düzenleyici kurum, başkanlığını Gürcüstan Cumhurbaşka-

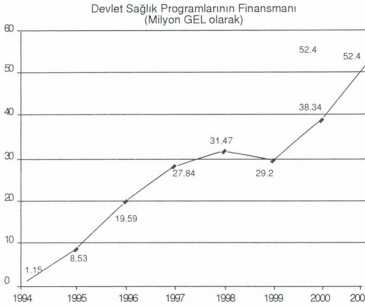
benzeri belediye hizmetlerince sağlanmaktadır. Halk Sağlığı Merkezleri Belediye düzeyinde asıl yönetim araçlarıdır. Ayrıca, bu düzeyde Saniter-Hijyenik Normlar ve Kurallara ilişkin Devlet Gözetim Denetimleri (ISSSHNR) mevcuttur. SMIC, Bölge üyeleri vasıtasıyla HC sağlayıcılarıyla sözleşme ilişkilerini ve yönetim faaliyetlerini yürütmektedir.

Aynı yönetim yapısı, İşçi, İstihdam ve Sosyal Kürenin diğer yönlerini düzenleyen MOLHSA'nın departmanlarında mevcuttur. Diğer bakanlıklar, benzer hizmetlerle departmantal HC ağının kurumlarını düzenlemektedir.

MOLHSA, Merkezi Teşkilatın Yapısal Alt bölümlerinden meydana gelmektedir.

MOLHSA'nın alt birimlerinde Devlet Alt-departmantal Kurumlar yer almaktadır.

Kamu Hukukunun diğer Tüzel Kişileri MOLHSA'nın İdaresi altındadır. Ayrıca, MOLHSA'nın Bölgesel (Yerel) Ajansları da mevcuttur.

nının yaptığı, Devlet Sosyal Prosesleri Düzenleme Komisyonu'dur. Kanuni hükümler ve ayrıca programların onaylanması ile bütçe Gürcüstan Parlamentosu tarafından gerçekleştirilmektedir.

İcra kurulu, Çalışma, Sağlık ve Sosyal İşler Bakanlığı (MOLHSA) ile benzeri göze çarpan ve iç yapılarla (örn. Ulusal Sağlık Yönetimi Merkezi, Hastalık Kontrolü Ulusal Merkezi, Hijyen Enstitüsü vb.) ve Devlet Tıp Sigorta Şirketidir (SMIC). Ayrıca diğer bazı bakanlıkların da departmantal sağlık hizmetleri için paralel sistemleri mevcuttur.

Bölgesel düzeyde Bakanlık, Çalışma, Sağlık ve Sosyal İşler Bölge Departmanları vasıtasıyla yönetimi gerçekleştirmektedir.

Belediye düzeyinde yönetim, HC (Hastane, Poliklinik vb.) sağ-layanlarla sözleşmeli ilişkide olan

Sosyal Küre Devlet Programları

1- Sağlık Programları

Devlet tarafından açıklanan sosyal sorumluluklar ile reel finansal kapasiteleri arasında ki dengiyi başarmak, ülkenin ekonomik gelişimi için şu anda hayati önem taşımaktadır. Son yılların tecrübesi temeline dayanarak, söyleyebiliriz ki, mevcut dengesizlik, bu alanda gerçekleştirilen reformlarla sosyal sistemin değer kaybetmesine neden olmuştur;

Bu nedenle, en önemli ön koşullardan biri de öncelikleri belirlemektir. Buna uygun olarak, temel öncelikler aşağıdaki gibidir:

► Koruyucu faaliyetler;

Gürcüstan'daki Sağlık Bakımı Kaynakları ve Kullanımının Avrupa Ortalamaları ile Karşılaştırılması

	Gürcüstan (2000)	Avrupa (1998)
1000 nüfusa düşen hastane yatağı	5.695	6.120
1000 nüfus başına düşen doktor	4.872	3.434
100 kişi başına hastaneye giriş	5.4	18.7
Hastanede ortalama kalış günü	10.6	12.7
Sağlık bakımı harcaması	0.6 ^a	6.0

► Maliyet etkin temel sağlık modelinin gelişimini kolaylaştıran programlar;
 ► Maternite ve çocuk sağlığı gelişimi,
 ► Korunmasız kişilere sağlık hizmeti sağlanması;

► Uyuşturucu replasman (yerine koyma) tedavisinin sağlanması.

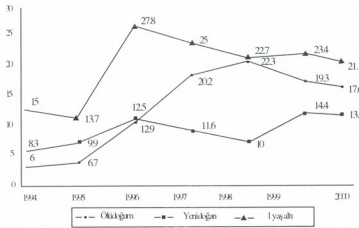
Bunun yanında, morbidite istatistik verisi ve sağlık hizmeti faaliyetlerinin etkinliğini değerlendiren klasik göstergeler kullanılmıştır, bunlar:

- Morbidite ve mortalitenin ortak nedenleri;
- Optimal genel nüfus
- Sağlık hizmetine optimal ulaşılabilirlik;
- Sağlık hizmeti kalitesi;
- Faaliyetlerin maliyet etkinliği;

2001 Sağlık hizmeti programları, asıl olarak, devlet tarafından bu amaçla tahsis edilen para miktarı ile bir vakanın reel maliyeti arasında olan boşluğu doldurmaya yönlendirilmektedir. Böyle bir yaklaşım programların etkinliğini ve sağlık kalitesini bir yandan arttırırken, bir yandan da sektördeki yasadışı gelirlerin hacmini azaltmaktadır.

Halk Sağlığı Programları

Çocuk Mortalitesi

Koruyucu faaliyetlerin yüksek tıbbi ve ekonomik etkinliği halk sağlığını en önemli öncelikli duruma getirmektedir. Koruyucu tıbbın gelişimi ve erişimi ile morbidite yapısındaki iyi epidemiyolojik durumu devam ettirmeyi kolaylaştıracak güçlü bir temel sağlık hizmeti ağınının kurulmasını amaçlamaktadır.

Zorunlu Tıp Sigortası Devlet Programları

Bu programın gelişimi, gerçekleştirilmesi sadece Evrensel Devlet Sigorta Sistemi şartlarıyla olası olan halk için sağlıkta eşitliğin sağlanmasını getirmektedir. şu anda, saha yeniden yönlendirilmesinin sonucu olarak, sistemin kurumsal düzenlenmesi tamamlanmış, tıbbi hizmetlerin büyük bir bölümü sigorta prensiplerine kaydırılmıştır.

II. Sosyal Koruma Programları

Gürcüstan'ın tadillerle ilgili İş Kanununun nizamnamesinde seksiyon (bölüm)3'e, Gürcüstan'ın, Haziran 9 Kanunu'nun 80.

Gürcüstan ve DSÖ Avrupa Bölgesi Konulu Temel Veriler

	Gürcüstan (2000)	Avrupa (1998)
Nüfus (Milyon)	5.1	
Nüfusun Yapı		
0-14 yıl %	20.4	20.1
15-64 yıl	66.3	66.3
≥ 65 yıl	13.3	13.3
Alan km ²	69 700	
Km ² başına düşen nüfus yoğunluğu	73.2	31
Şehir nüfusu (%)	57.7	72.7
1000 nüfusa düşen doğum	11.5	11.11
1000 nüfusa düşen ölüm	9.9	10.94
1000 nüfusa düşen büyüme oranı	1.6	0.17
ABS cinsinden kişi başına düşen gayri safi milli hasıla	3353*	12 500
Satın alma gücü paritesi		

maddesine şu aşağıdaki şu husus eklenmiştir: "Dağlık bölgelerde yaşayan halka toplam miktarın %50'sinin eklenmesi bildirilmiştir". Fon uzmanlarının değerlendirmesiyle, bu kanunun gereklerine göre belirtilen kanunun gerekleri kapsamındaki emeklilerin sayısı hesaplanmıştır. Ek bir 181,4 bin Lari posta hizmeti için gerekecektir.

III. Özürlülere Destek İçin Devlet Programları

Toplumun en önemli bileşenlerinden birisi, toplumun en kırılgan kısmının -özürlü halk toplumun tam donanım (değerli) üyeleriymiş gibi gelişimi için enstitülerin mevcudiyetidir. Benzeri şekilde, onların tıbbi bakım ve sosyal rehabilitasyonla özürlü halk devlet programları, Devletin sosyal sorumluluğunun en önemli kısmını oluşturmaktadır.

Sunulan planın ilk versiyonun, özürlü halkın rehabilitasyonunun her iki bileşenini içermektedir, ancak, ikinci versiyon minimal vö-lümle (hacim) temsil edilmektedir.

IV. Sosyal Korumanın Teşviki İçin Devlet Programları ve İşsizlerin İstihdamı

Bu program, minimal düzeyde iş (emek) koruması ve istihdam alanında devlet sosyal politikasının hedef ve amaçlarının uygulamasını temin etmektedir. Finansman, temel olarak aktif istihdam programları için öngörülmektedir (geçici istihdam hızlandırma programı). Ortaya konan amaçlarına gerçekleştirilmesine yönelik reel finansal ihtiyaçlar planlandıktan daha yük-sektir, fakat, oldukça yüksek orandaki mevcut vergilendirme şartlarında fonların mobilizasyonunun planlanmasının gerçek dışı olduğu gözönüne alınmalıdır.

* Sağlık Eski Bakanı Osman Durmuş'un 8-13 Nisan 2002 tarihleri arası Gürcüstan'ı ziyareti nedeniyle T.C. Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanan raporlardan alınmıştır.

ლექსიკონი

LAZCA (ლაზური)	MEGRELCE (მეგრული)	GÜRCÜCE (ქართული)	TÜRKÇE (თურქული)
ლაზური	მეგრული	ქორთული	თურქული
ნოდერი	ნოდი	ნადი	imece
ნოთქვამე	ნოთქვამე, ნარაგადუ	ნათქვამი	dediği
ნოკანჩხულე	ნაკეაჩხირი	მუგუზალი	öküsü
ნომსქუნ	ოსქვანს, შვენს	უხდება, შვენის	yakışıyor
ნოლა	ქალაქი	ქალაქი	şehir
ნოშქერი	ნოშქერი	ნახშირი	kömür
ნოცხამს, ნოცხაფს	ასისხენს	ასესხებს	(ona) ödünç veriyor
ნუგამს, ნუნგაფს	გუ(ნ)	ჰგავს	benzeyor
ნუკუ, ნუნკუ	ნუკუ	ნიკაპიკება პირისახე	çene
ნუმჩინამს, ნუმჩინომს, ნუმჩინაფს	უჩინანს	უთვლის	haber veriyor, tembih ediyor
ნუნკაპუნ	გირულე (ნ) მისხაპუნს	მირბის	koşuyor
ნუსა, ნისა	ნოსა, ნისა	რძალი	gelin
ნუშველს	ოხვარუ(ნ)	უხმარება ეშველება.	(ona) yardım ediyor
ნუხონდუნ	ითმინენს	უძღებს, ითმენს	tahammül ediyor

Bulbulis Yubile - 10

(Geçen sayıdan devam)

ქედანი ველარა ჰმორდებოდა ბულბულს, თავს ევლებოდა ისე, რომ გაუწვიდა სხვა ფრინველებს მოთმინება: იგრიალა ათიათასმა ფრთამ, ათასნარი გვარისამ და შემოერტყა ბულბულს გარშემო.

ესვეოდნენ, ჰკოცნიდნენ, ისე შეაწუსეს საბრალო, რომ კინაღამ ამ გაზიდულობაში არ შემოაბრდღვენეს ტანზე რაც ბუმბული ჰქონდა. აღარ აცლიდნენ ერთი შეორეს ლაპარაკს. ზოგი აქებდა, სხვა ბოდის იხდიდა, მესამე ჯურისანი მადლობას უხდიდნენ. მაგალითად, ბულბულს სოხობი დედანს ეძახდა:

— შენ დედა ხარ ჩემი, დედაზე მეტი, რადგან დედას ძილი მოერევა, წართმევს თავსა, — ეუბნებოდა სოხობი ბულბულს, — და შენ კი ღამე მიგალობ იავნანას, როცა შენი ვალობა მესმის, სამოთხეში მგონია თავი.

კაკბები და ხობები სთხოვდნენ: ზაფხულობით მთაში გვაწვიე, უსათუოდ თან წავიუვანო რადგან აქ ცხელა და იქ გრილა, თანაც შვენიერი ჰაერი არისო. დიდხანს უნდა რჩებოდე ჩვენთან, შენ კი მოგვეჩვენებო და მამინათვე თავს დავუგანებუო.

ჩხიკვი ბევრსა ცდილობდა და ბევრსა ჩხოდა: ჯერით იეოს ლაპარაკიო, მკერამ ამას ეურს არავინ უგდებდა!

არწივის ამალიდან დაეთხოვათ ევაუი და მერა. კამოედვენათ და ისინიც უვნებელ ფრინველთა გუნდში ტრიალებდნენ.

ჩხიკვი იმდენს ბულბულზე არ ლაპარაკებდა, რამდენსაც ამათხე.

— ბატონებო და ქალბატონებო, — იმანდა ჩხიკვი, — სმენა იეოს და გაცონება: ჩვენ ეველანი მართალია ბულბულს ვაქებთ, მკერამ კარდა ბულბულისა აქ სხვა მკალობლებიც გასლავანთ; კარგად ახხილეთ თვალები და

(Devam edecek)

HABERLER

Teşekkür

Dergimizin bu sayısının çıkması için bizleri arayarak 1.000.000.000- (Birmilyar) TL. bağışta bulunan Maçaheli'li Bilgin Sarı'ya gösterdiği duyarlılık için teşekkür ederiz.

Ölüm

Dergimiz baskıda olduğu sırada Hayri Hayrioğlu'nu yitirdiğimizi haber aldık. 23 Nisan 2003'te İnegöl'de vefat eden Hayri Hayrioğlu 24 Nisan'da toprağa verildi. Ailesine, arkadaşlarına, dergimiz camiasına ve bütün Çvneburu'lere başsağlığı diliyoruz.

Gürcü Ressamları Sergisi

Türk-Gürcü Eğitim ve Kültür Vakfı ve T.C. Milli Savunma Bakanlığı katkılı ile düzenlenen Nino Peradze ve İa Gigoşvili'nin ortak resim sergisi Harbiye Askeri Müze'de 01 Mart 2003 tarihinde açıldı. Açılışa askeri ve sivil erkânın yanı sıra Türkiye'li birçok gürcü de katılıp olup, açılış sırasında Bayar Şahin ve "Mşvidobis Megobrebi-Barışın Dostları" adlı müzik grubu Gürcüce türküler söyledi. 10 gün açık kalan sergide iki sanatçının toplam 80 adet çalışmasının tamamına yakını satılmış oldu.

GF Sanatevi'nde Bahar Karması

GF Sanatevi bahara; izleyicilerinin de aşına olduğu iki Gürcü ressamın resimleriyle "merhaba" diyor.

Amiran Danibegaşvili ve Temuri Paşaşvili'nin resimleri, galeride her sergелendiklerinde büyük ilgi görüyorlar. Galeride yakın zamana kadar İclal Erentürk, Musa Aktaş ve Yiğit Yazıcı'ya ait olan resimlerle oluşturulan bir karma sergi vardı ve bu da izleyicilerin yoğun ilgisini çekti.

Amiran ve Temuri; Türkiye'de yeni yeni tanınmaya başlayan Gürcü resim ekolünün önemli iki temsilcisi. Ressamların resimleri gerek koleksiyonerlerin gerek resmi beğenen herkesin ilgisini kazanıyor. Galeri ziyaretçileri içinde çok çeşitli insanlar oluyor. Bazen lise öğrencileri, bazen alışverişe çıkmış bir gurup arkadaş. Hep-

sini ortak bir postada buluşturan ise bu resimleri beğeniyor olmaları, sebebi ne olursa olsun.

Sergi 1 Nisan tarihinde başlayacak ve ay sonuna kadar sürecektir. Galeri 10.30-19.30 saatleri arasında açıktır. Galeride aynı zamanda daimi sergi kapsamında Azeri ressam Gudret Gurban Derzili'nin resimleri de görülebilir.

GF Sanatevi

Moda Cad. Sarraf Ali Sk.

No:11/1 Kadıköy-İstanbul Tel: (0216) 418 62 83

Fax: (0216) 346 14 08

e-mail: gfsanatevi@gfsanatevi.com

Gürcüce "Kur'an-ı Kerim Meali"

Çalışmaları Başladı

Müslüman Gürcüler için ilk kez "Kur'an-ı Kerim Meali" hazırlanıyor. 1992 yılından bu yana, yaklaşık 30 ayrı dini kitabı toplam 1 milyon adedin üzerinde yayımlayarak, Gürcüstan Müslümanlarına dağıtımını sağlayan gönüllüler, bu sefer Gürcüce Kur'an-ı Kerim Meali çalışmalarını başlattı. İstanbul Fatih'teki, Yanya Mustafa İsmet Efendi Camii ve Müstemilatını Koruma Eserlerini Araştırma ve Yaşatma Derneği tarafından koordine edilen Gürcüce meal çalışmasının iki yıl içerisinde tamamlanması bekleniyor.

Gürcü asıllı Türk ilahiyatçıların yanı sıra, yaklaşık 14 yıldır Türkiye'ye getirilerek İstanbul'da yetiştirilen genç Gürcü ilahiyatçılar ile tamamı akademisyen Arap ve Gürcü dilleri uzmanlarından oluşturulan bir komisyonun iki aydır Gürcüce meal üzerinde çalıştığı bildirildi.

Konuyla ilgili bilgi veren Dernek Başkanı İsmail Ekrem Ergüney, Kur'an-ı Kerim'in Arapça'dan Gürcüce'ye tercümesinin, mümkün olduğu kadar kısa bir zaman içerisinde tamamlanacağını bildirdi. Hususi İslami terimlerin Gürcü dilinde ifade edilmesinde ciddi zorluklar bulunduğunu belirten Ergüney, "Hangi dilden olursa olsun, esasen tercüme zor ve hassas bir iştir. Hele hele, Kur'an-ı Kerim gibi fevkalade önemli bir kitabın, özel İslami terimlerin yeterince ifade edilemediği Gürcü diline çevrilmesinde karşılaşılabilecek zorlukların farkındayız. 12 yıllık Gürcüce dini kitap yayımı tecrübemizle, arkadaşlarımızla artık bir Meal çalışması yapabilecek seviyeye geldiğimizi düşünüyoruz." dedi.

Bir kısmı Gürcüstan'da bir kısmı Türkiye'de olmak üzere, iki ayrı grup halinde çalışmakta

olan Komisyonun, çalışmalarını bir yıl içerisinde tamamlayacağını ümit ettiklerini kaydeden İ. Ekrem Ergüney, "Gürcüstan'da, Acara Müftüsü Mahmut Kamaşidze'nin başkanlığında, Sabık Müftü Nurcivan Abaşidze Gürcüstan Gençliğe Yardım Vakfı Başkanı Adem Şantadze, Gürcü ilahiyatçılar, Kemal Tsetsldadze, Arap dili uzmanları Cemal Nakaşidze ve Zebur Şantadze, Gürcü dili uzmanları Temuraz Koçalidze ve Mecid Allahverdiv bir Filolog Dilbilimci'den meydana gelen grup önümüzdeki günlerde Amme Cüzü'nün tercümesini tamamlayarak, redaksiyonu için İstanbul'a göndereceklerdir." şeklinde konuştu.

Gürcüce Meal'in redaksiyon ve dini açıdan denetimini, İstanbul'da Hamdi Arslan, Av. Haydar Zengin ve İbrahim Subaşı, İlim Yayıma Cemiyeti Genel Müdürü İsrail Kışla ve Prof.Dr.Süleyman Uludağ gibi, birçoğu Gürcü asıllı olan İlahiyatçı Türk bilim adamlarının yapacaklarını ifade eden Dernek sözcüsü M.Yunus Kaya ise, şu bilgileri verdi: "Mümkün olan azami hassasiyetle ve büyük bir titizlikle hazırlanmakta olan Gürcüce Kur'an-ı Kerim Meali, son derece kaliteli bir şekilde basılarak, Gürcüstan Müslümanlarına ücretsiz olarak dağıtımına başlanacaktır. Tamamen hayırsever kişi ve kuruluşların maddi destekleri ile yürütülmekte olan bu çalışma, ihlals her müslümana açıktır".

Bugüne kadar, biri 1905 yılında Tbilisi Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyeleri tarafından tamamen akademik amaçla hazırlanan ve bugün artık baskısı bulunmayan "Muhammed'in Kuranı", diğeri İstanbul Şişli'deki Katolik Gürcü Kilisesi tarafından 1906'da bastırılan "Kurani" olmak üzere, sadece iki Kur'an-ı Kerim tercümesi yapıldığını ifade eden M. Yunus Kaya, "Ancak, biri üniversitenin akademik amaçları, diğeri ise Kilisenin ihtiyaçları çerçevesinde hazırlanan bu Kur'an-ı kerim tercümelerinden, Müslüman Gürcü halkının yararlanması, doğal olarak mümkün olmuştur. İlk defa Müslümanlar tarafından hazırlanmakta olan bu yeni Meal, tamamen halka yönelik bir düzeyde olacaktır ve elbette ki, ortalama eğitim almış her Gürcü istifade edebilecektir." dedi.

M. Yunus Kaya, bu çalışmalara ilgi duyan herkesin kendilerine, internette "www.muslimgeorgia.org" adresinden, ya da 0212-631 34 99 numaralı telefon ve 0212-631 29 10 numaralı fakstan ulaşabileceklerini sözlere ekledi.

"Bayar Şahin ve Mşvidobis Megobrebi" Konserleri Mşvidobis Megobrebi-Barışın Dostları adı ile Bayar Şahin tarafından, Gürcüstan'lı müzisyenlerden kurulan müzik topluluğu konserlerine başladı.

Konserlerden ilki Maçaheli Vakfı adına Maçaheli Kermesi programı içerisinde 01 Şubat 2003'te Bahçelievler

Belediyesi Necip Fazıl Kültür Merkezi'nde verildi. İkinci konserde yine aynı salonda 19 Mart 2003'te verildi.

Hazar ve Karadeniz Ülkelerinin Termodal ve Deniz Taşımacılığı Fuarı'nda Gürcü Standı

Uluslararası düzeyde 26-28 Şubat 2003 tarihleri arasında düzenlenen bu fuara Gürcüstan'ın Batumi kentinden bir kamu ve bir de özel kuruluş katılmıştır.

Gürcü Şiirleri Cumhuriyet Kitapta

Tanınmış Gürcü ozanlarından Titsian Tabidze'nin şiirleri Prof. Dr. Kemal Özüdoğru tarafından çevrilerek 13 Mart 2003 tarihli Cumhuriyet Kitap Eki'nde yayımlandı. Kemal Özüdoğru'nun çevirdiği ikinci şair Paolo laşvili'nin şiirleri yine Cumhuriyet Kitap Eki'nde 16 Nisan 2003 tarihinde yayımlandı. Yine bir başka tanınmış Gürcü ozanı, aynı zamanda Gürcü devlet adamı ve düşünürü İlia Çavçavadze'nin şiirleri de Hüseyin Uygun tarafından çevrilerek yine Cumhuriyet Kitap Eki'nin 20 Şubat 2003 tarihli sayısında yayımlandı.

Prof. Dr. Kemal Özüdoğru'nu ve Hüseyin Uygun'u yaptıkları değerli çalışmaları için tebrik ediyoruz.

7 Mart Artvin Kurtuluş Günü Kutlandı

Türkiye'de çeşitli şehirlerde mevcut ve sayıları 80'e ulaşan Artvin ve Artvin'deki diğer yöre adları ile kurulan dernek ve vakıflarda Artvin kurtuluş günleri kutlandı. Artvin türkülerinin söylendiği ve oyunlarının oynadığı bu gecelerde ayrıca Artvin'li Gürcü müzisyenler ve şarkıcılar tarafından gerek Artvin'e özgü ve gerekse Gürcüstan'dan Lazca ve Gürcüce şarkılar seslendirildi.

"Artvinliler Tanıtım Rehberi" Hazırlanıyor

Özel bir ajans tarafından hazırlanmaya başlanan Artvinliler Tanıtım Rehberi ve CD'si bu

yıl sonunda piyasaya verilecektir. Artvinlileri, tüm il ve ilçeleri ile ayrı ayrı tanıttak olan rehberde yer almak istiyorsanız:

e-mail: artvin@artvinrehberi.com
web: www.artvinrehberi.com
Tel: 0216-4591315-4421619
Fax: 0216-3831073
adreslerine müracaat edebilirsiniz.

Çoruh Artık Durgun Akacak

Bir TRT üretimi olan "Çoruh Artık Durgun Akacak" belgeseli 24 mart 2003 tarihinden itibaren her cuma akşamı 20.30'da TRT-2'de gösterilmeye başlandı. Dokuz bölümden oluşan belgesel şu başlıklarla tanıtıma sunulmaktadır.

Birinci Bölüm: Çoruh Vadisi (Çoruh Nehri ve Çoruh Kanyonu)

İkinci Bölüm: Doğayı Kucaklamak (Kaçkar, Karçal dağları Hatula vadisi ve Maçaheli yöresi)

Üçüncü Bölüm: Artvin'de Yaşamak (Çoruh nehri kenarı ve Karçal dağları eteklerindeki yaşam)

Dördüncü Bölüm: Dünden Bugüne (1877'den beri göçler, Gürcü kilise, köprü ve kaleleri)

Beşinci Bölüm: Atabarı (Artvin'deki kültürel değerler, Kafkas şenlikleri, boğa güreşleri vs)

Altıncı Bölüm: Baraj (Artvin ilinde yapılan ve yapımı süren barajlar)

Yedinci Bölüm: Suyla Giden: (Baraj altında kalacak kanyon, köyler, tarihi eserler, zeytin ve pirinç kültürü)

Sekizinci Bölüm: Yusufeli (Barajın yok edileceği ilçe ve kültürü)

Dokuzuncu Bölüm: Yarınlar (Barajlardan sonra ne olacak, yeni projeler).

Çağdaş Türk Şiirinde Aşk, Aşklar, Mekanlar

Dergimiz yazarlarından ve çevirmenlerinden ozan Laurent Mignon'un Londra Üniversitesi'nde doktora tezi olarak verdiği çalışma kitaplaşarak okurlara sunuldu. Hece yayınları'nda çıkan bu çalışma için Laurent Mignon'u tebrik ediyoruz.

Livaneli Gazetesi Şubat-Mart-

Elveda Acara Merhaba Türkiye
Uçuk-kacak projelere geçit yok
Tarihi karar
Yeni ama Livaneli haberi açın...
www.livaneligazetesi.com
Çerkes İhtisası...
Bu ritme etek

Nisan 2003 sayıları çıktı.

Artvin ve Artvinlilere yönelik olarak aylık çıkmakta olan Livaneli Gazetesi yine çok ilginç yazılarla okuruna sesleniyor.

Gazeteyi edinmek için: 0543-6701067
0212-2757634 Faks: 0212-3369408

Laz Kültürü Dergisi "SİMA" Yeni Sayısı çıktı.

Türkiye'de Lazlar tarafından Sıma Doğu Karadenizliler Hizmet Vakfı adına çıkarılan Sıma dergisinin beşinci sayısı çıktı. Genel Yayın Yönetmenliğini Ali İhsan Aksamaz'ın yaptığı Sıma dergisi'nin bu sayısında da ilginç yazılar dikkat çekiyor.

Bu sayıda:

Antik Laz Ev Aletleri

Ana dilleri yaşatmak mı, öldürmek mi?

"Lazca ve Lazlarla ilgili bazı yayınlar" bizce okumaya değer yazılar arasındadır.

Dergiyi edinmek için:

0262-3217664

0262-3322953

sima_dergi@myynet.com ile irtibata geçilebilir.

Yeni Kafkasya Gazetesi 7. sayısı çıktı

Türkiye'de yaşayan Çerkes-Çeçen-Abhaz toplulukları tarafından çıkarılan Yeni Kafkasya Gazetesi'nin bu sayısında dikkat çeken yazılar şunlardır;

Abhaz-Rus İlişkileri Güçlenecek
Bir Çerkes Annenin Gözyüze Savaş
Lazca Eğitim İstiyorum

Gazeteyi 0212-5510398 nolu telefon ve 0212-5038663 nolu fakstan edinebilirsiniz.

PostExpress Dergisi'nde Çerkez Platformu

PostExpress Dergisi'nin 2003/2-22 nolu sayısında Çerkez Platformu sözcüsü Sezai Babakuş ile yapılan söyleşi yer alıyor. Özellikle Adigece ve Abhazca dillerinde Türkiye'de eğitim verilmesi ve Türkiye'de ki Çerkes Kültürü ile ilgili yapılan söyleşi Türkiye'de yaşayan Türk kültürü dışındaki kültürler konusunda ilginç saptamalar içeriyor.

Sarp Kafkas Haber Gazetesi 176. sayısını çıkıttı. Hopa'da yayınlanan Sarp Kafkas Haber Gazetesi'nin bu sayısında:

Borçka Mercek Altında

Artvin'i Projeler Şehri Yaptım

Artvin'in Makus Kaderi: Göç başlıklı yazılar dikkat çekiyor. Gazeteyi edinmek için 0466-3512021 veya 0535-6817566 numaralı telefonlardan bilgi alabilirsiniz.

Atlas Dergisinde Çerkesler-Çoruh Vadisi

Atlas Dergisi'nin Mart 2003 sayısında birbirinden ilginç iki yazı dikkati çekiyor:

Çerkesler: Kafkasya'da ki ve Türkiye'deki Çerkesleri gelenek, görenek, tarih ve dilleri ile inceleyen geniş bir yazı yer almakta

"Çoruh Vadisi Nehirsizleşme": Çoruh vadisi-ne yapılan ve yapılacak olan barajların sağlayacağı faydasının yanında ekolojije, tarıma, kültüre ve tarihe vereceği zararları inceleyen iyi bir araştırma yazısı. Ayrıca, yine Atlas Dergisi'nin Nisan 2003 sayısında "Dağlı Lazlar" başlığı altında Doğu Karadeniz'in dağlık kesimlerinde yaşayan Lazlar incelenmiştir. Atlas dergisini bu iki çalışma için tebrik ediyoruz.

BASINDAN

BM Gürcüstan Heyeti: Rusya

Abhazya'yı İlhak Ediyor

Gürcüstan'ın Birleşmiş Milletler'deki misyonun başı Büyükelçi Revaz Adamia: "Rusya'nın Abhazya sorusunda sözde sorunun barışçı yöllü çözülmesi için aracılık rolünü oynadığı, diğer taraftan Abhazya'yı ilhak etmek için ise bütün oyunlarını gizli ve açık şekilde yürüttüğünü belirtmiştir.

Rusya'nın Gürcüstan'ın onayı olmamasına karşın Gudauta'da yasadışı askeri üssü bulunduğunu, bu üsten gerek Abhazya'daki savaş öncesi ve savaş sonrası günümüze kadar Abhaz teröristlere silah ve mühimmat dağıttığını, Gürcüstan'ın Abhazya'da bulunan vatandaşlarına kendisine müracat yapılmasından herkese Rus pasaportu dağıttığını ve Rus şirket ve işadamlarının Abhazya deniz kıyılarını ve turistik yerlerin ele geçirmesinde ayrımcı yönetimde tam bir işbirliği içinde olduğunu bildirmiştir. Adamia, Rusya'nın Abhazya'yı işgal etmesinin sona erdirilmesinde BM'in aktif rol oynamasını talep etti.

Turkish Daily News 03 Şubat 2003

Gürcüstan'da ABD Anti Terör Eğitiminde Yeni Safha

Gürcüstan askeri birliklerinin anti terör eğitimi için ikinci safha başlatıldı. Dört ay sürecek bu eğitim ile Gürcü ordusunun terörizme karşı daha başarılı hale geleceği bildirildi.

Turkish Daily News 03 Şubat 2003

"Barışın Dostları" Türkçe ve Gürcüce

Şarkılar Söylüyor

Türkiye'nin Gürcüstan sınırında, iki kültürün tesiriyle büyüyen Bayar Şahin, iki kültür arasındaki diyalogu daha geniş kitlelerle paylaşmak için Türk ve Gürcü müzisyenlerden oluşan "Barışın Dostları" grubunu kurdu. 6 aydır çalışmalarını sürdüren grup, önümüzdeki günlerde sevelerinin karşısına çıkmaya hazırlanıyor.

Zaman, 14.02.2003

Gürcüstan Abhaz Ayrımcıları Suçladı

Gürcüstan Cumhurbaşkanı Şevardnadze, hıfızlık yaptığı ulusa sesleniş konuşmasında, Birleşmiş Milletler tarafından önerilen barış planını reddettileri için Abhaz ayrımcıları suçladı.

Boden planı olarak ta adlandırılan bu planına göre, Abhazya Gürcüstan'ın ayrılmaz bir parçası olarak daha geniş otonoma sahip olacaktır.

Turkish Daily News 19.02.2003

Rus Üslerinin Boşaltılması Yeniden Gündemde

Gürcüstan Dışişleri Bakanlığı'ndan bir heyet, ülkedeki Rus üslerinin boşaltılmasıyla ilgili görüşmelerde bulunmak üzere bugün Moskova'ya gitti. Moskova'daki görüşmelerde Batumi ve Ahalkalaki'deki Rus üslerinin yanı sıra ülkeden ayrılarak tek yanlı bağımsızlık ilan eden Abhazya'daki Gudauta üssünün Tbilisi tarafından denetlenmesi konusu da gündeme gelecek.

OrtaDoğu Gazetesi, 22 Şubat 2003

Maçaheli Belgeseli Liman Kafe'de

Fotoğrafları Faruk Akbaş tarafından çekilen "Maçaheli" isimli belgesel 26 Şubat Çarşamba akşamı saat 20.30'da Liman Kahvesi'nde gösterilecek 39'uncu Altın Portakal Film Festivali Uluslararası Kısa Film Yarışması'nda "En İyi Belgesel" ödülünü kazanan "Maçahel" izlemeye değer.

Hürriyet Trendy Eki 24.02.2003

Gürcüstan Parlamentosu

ABD Anlaşmasını Onaylamadı

Aralık ayında ABD ile imzalanan askeri anlaşmayı onaylamadı. Parlamentoda sert tartışmalara yol açan anlaşma, ABD askeri personelinin ülkeye vizesiz girişi ve kısmi diplomatik dokunulmazlığa sahip olmasıyla bazı Amerikan askeri görevlilerin silah taşıyabilmesine olanak tanıyordu.

Hürriyet, 02 Mart 2003

BTC'de İlk Kazma Vuruluyor

Orta asya petrollerinin uluslararası pazarlara ulaşmasını sağlayacak ve Karadeniz ile boğazların sigortası olacak Bakü-Tbilisi-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı Projesi'nde, ilk kazma bu ay sonunda vurulacak.

Dünya, 05 Mart 2003

Gürcüstan ve Rusya Arasında Buzlar Eridi

Geçmişte Abhaz sorunu nedeniyle karşı kar-

şıya gelen Rusya ve Gürcüstan buzları eritiyor. Rusya Devlet Başkanı Putin ile görüşen Gürcüstan Cumhurbaşkanı Şevardnadze 'İlişkilerde yeni bir dönem başladı' dedi.

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile 6-7 Mart tarihlerinde biraraya gelen Gürcüstan Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze, görüşmelerin Gürcü-Rus ilişkilerinde yeni bir dönem başlattığını söyledi. Soçi'de son 3 yılın en başarılı görüşmelerinin yapıldığına belirten Şevardnadze, 'Görüşmelerden kayda değer gelişme beklemiyordum, ancak çok olumlu bir hale dönüştü' dedi. Abhazya üzerinden sağlanan Rusya-Gürcüstan demiryolu ulaşımının iki ülke için de çok önemli olduğuna işaret eden Şevardnadze, 'Abhaz sorunundaki buz kırıldı' dedi.

Finansal Forum, Turkish Daily News 11 Mart, 2003

Türk-Gürcü Sınırında Ortak Tatbikat

İki dost ülke arasındaki sınırdan kaçaklık ve yasadışı geçişi önlemek ve askeri işbirliğini artırmak için Türkiye-Gürcüstan sınırında ortak askeri tatbikat yapıldı. Tatbikatta Türkiye ve Gürcüstan'dan askeri ve mülki erkan katıldı.

Turkish Daily News 21.03.2003

ABD'nin Gözü Gürcü Üstlerinde

ABD ve Gürcüstan arasında, Gürcü üstlerinin Amerikan birliklerince kullanılmasına ilişkin görüşmeler yürütüldüğü bildirildi. Gürcüstan Savunma Bakanlığı Sözcüsü Nino Sturua, iki ülke arasında bu yönde müzakerelerin sürdüğünü belirterek, "Biz ABD'nin müttefikiyiz ve Irak savaşında onlara her tür yardımı yapacağız" dedi. Gürcü askeri uzmanlar, tümü askeri olmak üzere Tbilis'ye yakın iki havaalanı ile ülkenin batısındaki bir havaalanını ABD uçakları için kullanılmasını muhtemel alanlar olduğunu söyledi. Gürcüstan'ın başkenti Tbilisi Kuzey Irak'a 500, Bağdat'a ise 960 kilometre mesafede bulunuyor.

Milliyet, 26.03.2003

Cadi

4 su bardağı mısır unu, 4 su bardağı sıcak su, 1 paket kabartma tozu, 1 çorba kaşığı yoğurt ve 1 çorba kaşığı tuzu bir kaba alıp karıştırın. Karışımı mücever kıvamına alıncaya kadar yoğurmaya devam edin. Daha sonra bir fırın tepsisini yağlayın. Hamuru yağlanmış fırın tepsisinin içine yayın. Kenarlarını düzeltip, önceden ısıttığınız fırına koyun. 220 derecelik fırında 1 saat pişirin. Arada sırada bir çatal yardımıyla pişip pişmediğini kontrol edin. Daha sonra dilimleyerek servis yapın.

Not: Cadi özellikle peynir, omlot, yoğurt ve çorbanın yanında yenir.

Malzemeler:

4 su bardağı mısır unu, 4 su bardağı sıcak su, 1 paket kabartma tozu, 1 çorba kaşığı yoğurt, 1 çorba kaşığı sıvı yağ, 1 kaşık tuz.

Sabah, 28.03.2003

Murgul'da Bakır Rezervleri Tükeniyor

Artın-Murgul'da ki bakır rezervlerinin tükenmek üzere olduğu bildirildi. İç piyasa üretiminin yaklaşık üçte biri oranındaki bölümünü karşılayan Murgul'dan, rezervlerin tükenmesi halinde Türkiye tamamen ithalatağı koruma gelecek.

Finansal Forum 31.03.2003

hüseyin binatlıbinaoğlu

zafar

iletişim ltd.

küçükayasofya mah. aksakal sk. no:25 sultanahmet / istanbul

tel: (0212) 516 76 26 pbx fax: 0212 516 76 46 e-mail: hbxb33@myynet.com

Çoruh Plastik Ltd. Şti.

Hasan KAHYA
Çetin KAHYA
Metin KAHYA

Bağlar Mahallesi
Osmanpaşa Caddesi
Dal Sokak No. 4/2
Güneşli/İSTANBUL
Tel: (0212) 515 27 27
655 07 20
655 07 96
Fax: (0212) 655 06 47
çoruh.plastik@superonline.com
www.çoruh.plastik.com

**KONTÖR ALMAK
ARTIK ÇOK KOLAY !**

Kısa Mesaj Atın,
Kontörünüz Cebinizde...
Tıklayın...

KONTÖR SHOP

WWW.KONTOR.COM.TR

KONTÖR

100
100
100

m **magari**
TEKSTİL LTD. ŞTİ.

Bayan & Çocuk
Giyiminde Öncü

Tel: 0.264.279 59 28 - 281 30 43

Uzun Çarşı 1. Geçit (Serbesler Döviz Yarı) No:3 ADAPAZARI

AMAM

19-18
2008/1-2
Bakır

EDERİYAT TOPLAMA

gogito
Entelektüeller
Gerekli mi?

DOĞU BATI

güzel yazılar
NAZİM HİKMET 100 YAŞINDA

PARSÖMEN

Bütün Dünya
62

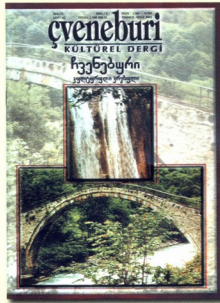
EDERİYAT
VE
ELEŞTİRİ

SİMGE
AYRILIK
62

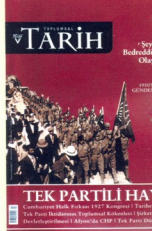
ADAM
öykü

41

KUNDUZ
düşünceleri

istediğiniz
dergi
kapak
fiyatıyla
adresinize
teslim

abonet

www.abonet.net
abonet@abonet.net
tel: (0212) 210 0 110
faks: (0212) 222 27 10

DEMİRKOL

ULUSLARARASI NAKLİYAT
VE DIŞ TİCARET LTD. ŞTİ.

**KAFKASYA HATTININ EN ÜCRA KÖŞESİNE
SINIRSIZ ve GARANTİLİ TAŞIMA HİZMETİ**

MERKEZ :

Tevfik Fikret Caddesi
Taç İş Merkezi No: 2 Kat 1
ŞİRİNEVLER / İSTANBUL
Tel.: (0212) 441 10 67 - 68 - 69
442 20 22 - 442 29 52 - 442 28 98

ŞUBE HOPA :

Dumlupınar Cad.
PTT Arkası Gazioğlu
İş Hanı Kat 4 No: 403
HOPA / ARTVİN
Tel.: (0466) 351 21 00
351 73 80
Fax : (0466) 351 73 69